

EESTI POLITSEI

POLITSEIASJANDUSE JA ADMINISTRATIIV-ÕIGUSE AJAKIRI

Sisu:

J. Viks, Võimuliialdus ja -tegevusetus. (Lk. 157.)
— L. Puusild, Uuendusist välisriikide politseides ja viimaste tegevusest. (Lk. 161.) — A. Oja, Administratiivkorras karistamisest raudteel. (Lk. 174.) — H. Sepp, Pärismaalasist politsei tähtsusest ja ülesandeist. (Lk. 177.) — E. Rand, Prasiini hertsog. (Lk. 182.) R. Känd, Omavalitsuste ülesandeid Jahiseaduse käsitlemisel. (Lk. 186.) — Oskar Angelus, Lääne-Euroopa linnade välimus keskajal. (Lk. 191.) — Ametlik osa. (Lk. 207.) — Küsimusi ja kostmisi. (Lk. 213.) — Kuulutusi.

1935

Nr. 3

1935

Toimetus ja talitus: Siseministeerium
Tallinn

Too ese on igal pool
esirinnas
ta väärtus on
kindel ja klaar —
sest kõigile tuntud
nii maal kui ka linnas
on kuulsamaist kuulsaim
riidevärv „STAR“

—Hinnatud Itaalias,
Florentsis SUURE
KULD-AURAHAGA
ja Pariisis
KULD-AURAHAGA kui
ka GRAND PRIX'ga.

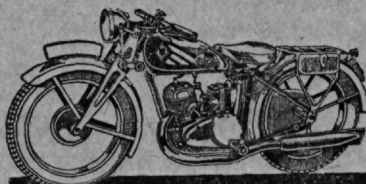
Kodumaa
vabrikute
riidekauplus

Herman Rõivas

Tallinn, Estonia puiestee 11.
Kõnetraat 304-80.

Alati hooaja uudised.

Müük suurel ja
väikesel arvul.

VICTORIA

MOOTORRATTAD

tugev ehitus, suur sõidu-
kindlus ja -mugavus, kena
välimus. Rattad mitmes suu-
ruses laos. Hinnad soodsad.

ESINDAJA:

A.-S. ESTAKLAND

Tallinn, V. Sadama tän. 11.

Telefon 427-65.

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.
Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis.

Telefon 432-47.

Aadress kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.
Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 3 (469)		15. mail 1935. a.		XIV aasta	
Tellimise hind:		Kuulutuste hinnad:			
Aastas	Kr. 4.50	1/1 lhk.	Kr. 40.—	Kaantel	
Poolaastas	" 2.25	1/2 "	" 20.—	1/1 lhk.	Kr. 45.—
Üksiknumber	" —.75	1/4 "	" 10.—	1/2 "	" 22.50
		1/8 "	" 5.—	1/4 "	" 11.25
		1/16 "	" 2.50	1/8 "	" 5.65

Võimulialdus ja -tegevusetus.

J. Viks

Võimulialdus ja -tegevusetus on süüteod, mis kuuluvad teenistusalaste süütegude hulka. Nende süütegude subjektiks on riigi- või omavalitsusteenija.

Riigi- või omavalitsusteenijaks loetakse KrS¹⁾ § 598 viimase lõike järgi isik, kes kannab kohuseid või täidab ajutist ülesannet riigi- või omavalitsusteenistuse alal. Sama seadustiku motiivide kohaselt kuuluvad siia kõik, kes teostavad avalikõiguslikku võimu või selle võimu üksikuid ülesandeid, kusjuures nad võivad olla koosseisudes ettenähtud kohtadel, vabapalgalised või ajutiselt teotsemisele kutsutud; olla ametisse nimetatud või valitud, olgu vabatahtlikult ülesandetuurde asunud või sunduslikult sinna kutsutud; olenemata sellest, kas neil on riigiteenistuse õigused või ei, kas nad kutsuti teotsema seatud korra kohaselt või korra vastaselt; siia alla käivad ka Riigikogu, linnavolikogu, alevivolikogu ja vallavolikogu liikmed.

Teenistusalased süüteod on nähtud ette KrS viimases, s. o. 37. peatükis (sisaldab viiskümmend paragrahvi). Siinjuures tuleb märkida, et nimetatud peatükis ettenähtud süüteod moodustavad teenistusalaste süütegude raskema osa, siia kuuluvad riigi- või omavalitsusteenijate poolt kordasaadetavad rasked kuriteod, kuriteod ja arestiga ning rahatrahviga kuni 500 kroonini karistatavad üleastumised²⁾, kuna aga teenistusalaste süütegude kergem osa, s. o. kõrvalekaldumised ja eksimused riigiteenistuskorra vastu on nähtud ette DS ja kannavad nimetust distsiplinaarsüüteod (mille eest määratavad karistused on: märkus, noomitus, rahatrahv —

¹⁾ Lühendused: KrS — Kriminaalseadustik, DS — Distsiplinaarseadustik.

²⁾ KrS üldosa § 3 järgi jagunevad süüteod karistuse raskuse järgi rasketeks kuritegudeks, kuritegudeks ja üleastumisteks.

ühest kroonist kuni süüdlase veerandkuu rahapalgani, ümberpaigutamine teisel asuvale teenistuskohale ja tagandamine teenistuskohalt³⁾.

KrS 37. peatüki ja DS 2. peatüki järgi jagunevad teenistus-alased süüteod peajoontes kahte liiki, need on: võimulialdus ja -tegevusetus (esinevad seadustikes mitmesuguseis variatsioones).

Enne kui asume lähemalt vaatlema eeltähendatud süütegusid, vaatame, milles seisab riigi- või omavalitsusteenijate poolt toimitavate kriminaal- ja distsiplinaardeliktide erinevus.

DS § 1 järgi loetakse distsiplinaarsüütegudeks need KrS mitteettenähtud riigi- ja omavalitsusteenistus-alased väärted, mis on karistatavad DS 2. peatüki (§ 14—28) järgi. Siit järgneb, et riigi- või omavalitsusteenijate poolt kordasaadetavad teenistuskohuste täitmise korra rikked (süüteo objekt — teenistusvahekord), samuti teenistufunktsioonide seaduspärase teostamise korra rikked (süüteo objekt — õiglane kord) moodustavad teenistus-alase kriminaaldelikti, kui need juhud on nähtud ette KrS, kuna vastasel korral moodustavad distsiplinaardelikti.

Võttes aluseks teenistus-alastes süütegudes väljenduvat kuritahtlust⁴⁾ ja süüteo tagajärgi, on püütud teenistus-alaseid süütegusid liigitada järgmistesse süüraskuse astmetesse⁵⁾: 1) ettevaatamatult korda saadetud, ilma tähtsa kahjuta; 2) ettevaatamatult korda saadetud ja sellest on järgnenud tähtis kahju; 3) tahtlikult korda saadetud, ilma tähtsa kahjuta; 4) tahtlikult korda saadetud ja sellest on järgnenud tähtis kahju või säärase kahju hädaoht; 5) omakasu tõukel korda saadetud, ilma tähtsa kahjuta; 6) omakasu tõukel korda saadetud ja sellest on järgnenud tähtis kahju või säärase kahju hädaoht.

Teenistus-alased süüteod teises ja raskemates süüraskuste astmetes on nähtud ette KrS ja nende kordasaatjaid karistatakse kohtukorras, süüteod aga esimeses süüraskuse astmes (ettevaatamatult korda saadetud ja ilma tähtsa kahjuta valitsemiskorrale või riigi, omavalitsuse või erahuvile) on nähtud ette DS ning nende kordasaatjaid karistatakse distsiplinaarkorras.

Võimulialduse üldparagrahvidena esinevad KrS § 598 ja DS § 14, mis on tüübilised oma konstruktsioonilt kogu teenistus-alaste süütegudele.

KrS § 598 järgi võimulialdus kui süütegu seisab riigi- või omavalitsusteenija poolt teenistus-alal tahtlikult või ettevaatamatult kordasaadetud teos: 1) milleks seadus või temale pandud ülesanded temale ei annud õigust, või kuigi andis, kuid mille kordasaatmiseks siiski ei olnud seaduslikke põhjusi, 2) sellekohase võimu loata, kui seadusega nõuti sarnast luba.

Karistusena on nähtud ette arest mitte üle kuue kuu.

³⁾ DS § 2.

⁴⁾ KrS üldosa § 48 järgi võib iga süütegu, loomulikult ka teenistus-alane, olla kas tahtlikult või ettevaatamatult korda saadetud.

⁵⁾ DS seletuskiri.

Kui võimuliialdus saadeti korda tahtlikult ja sellest järgnes tähtis kahju valitsemiskorrale, riigi, omavalitsuse või erahuvile või sarnase kahju hädaoht, või kui süüdlane tarvitas võimuliialdusel vägivalda isiku kallal või karistatavat ähvardust, või kui võimuliialdus saadeti korda omakasu tõukel, siis karistatakse süüdlast vangimajaga mitte üle kolme aasta. Kui aga sellest omakasu tõukel kordasaadetud võimuliialdusest järgnes tähtis kahju valitsemiskorrale, riigi, omavalitsuse või erahuvile või sarnase kahju hädaoht, siis karistatakse süüdlast vangimajaga mitte üle kuue aasta.

DS § 14 järgi võimuliialdus seisab riigi- või omavalitsusteenija poolt teenistusosalal kordasaadetud teos: 1) milleks tal seaduse järgi või temale pandud ülesande kohaselt ei olnud õigust, või kuigi oli, kuid teo kordasaatmiseks siiski puudusid seaduslikud põhjused, 2) ilma vastava võimu loata, kui seaduses nõuti säärast luba.

Karistusena on nähtud ette noomitus või rahatrahv, kui võimuliialdus saadeti korda ettevaatamatuse tõttu ja kui sellest ei järgnenud tähtsat kahju valitsemiskorrale, riigi, omavalitsuse või erahuvile.

Mõlemad paragrahvid on vormulatsioonilt väga laiaulatuslikud, mispärast neile järgnevad otsekohe nii öelda vabandavad paragrahvid (KrS § 599 ja DS § 15), mille järgi ei loeta karistatavaks võimuliialduseks riigi- või omavalitsusteenija poolt mõnedel erakorralistel asjaoludel kordasaadetud teenistusosalast tegu, milleks seadus või nendele pandud ülesanded ei annud neile õigust, mis aga olid hädatarvilikud riigi huvides või mida asja tungivuse pärast kuni selleks loa saamiseni ei võidud lükata edasi nähtava hädaohuta või kahjuta teenistushuvile.

Võimutegevusetuse üldparagrahvidena esinevad KrS § 601 ja DS § 16.

KrS § 601 järgi võimuteostamatus kui süütegu seisab selles, kui riigi- või omavalitsusteenija, kes oli kohustatud seaduse, temale pandud ülesande või oma teenistuse iseloomu põhjal ära hoidma või katkestama kahju, mis ähvardas valitsemiskorda, riigi, omavalitsuse või erahuvi, hoolimata oma teenistuskohusest ei võtnud tarvitusele abinõusid, millega sarnast kahju oleks võidud ära hoida või katkestada.

Karistusena on nähtud ette arest mitte üle kuue kuu, kui võimutegevusetus saadeti korda tahtlikult või ettevaatamatult ja sellest järgnes tähtis kahju valitsemiskorrale või riigi, omavalitsuse või erahuvile. Kui eeltähendatud võimutegevusetus saadeti korda tahtlikult ja sellest järgnes tähtis kahju valitsemiskorrale, riigi, omavalitsuse või erahuvile või sarnase kahju hädaoht, või saadeti korda omakasu tõukel, karistatakse süüdlast vangimajaga mitte üle kolme aasta. Kui aga omakasu tõukel kordasaadetud võimutegevusetusest järgnes tähtis kahju valitsemiskorrale, riigi,

omavalitsuse või erahuvile või sarnase kahju hädaoht, siis karistatakse süüdlast vangimajaga mitte üle kuue aasta. Samade karistuste alla ning samadel alustel langeb riigi- või omavalitsusteenija, kes süüdlane selles, et ta hoolimata oma teenistuskohusest ei võtnud tarvitusele abinõusid või ei teinud tegusid raskete kuritegude või kuritegude jälitamiseks või seadusjõusse astunud kohtumääruste või otsuste täidesaatmiseks kriminaal-, administratiiv- või tsiviilasjus.

Sunnitöö karistuse vääriliseks on arvatud kaks võimutegevusetuse süütegu: 1) võimutegevusetus seaduse väljakuulutamise, teadaandmise või maksmapaneku puhul, kui see sündis omakasu tõukel ja sellest järgnes tähtis kahju valitsemiskorrale, riigi, omavalitsuse või erahuvile või sarnase kahju hädaoht (KrS § 602 viimase lõike järgi karistatakse süüdlast sunnitööga mitte üle kaheksa aasta); 2) abinõude mittetarvitamine kõrgema riigivõimu vastu kordasaadetud raske kuriteo ärahoidmiseks või katkestamiseks riigi- või omavalitsusteenija poolt, kellele teada olid tõendused selle süüteo kohta ja kes oma teenistuse iseloomu tõttu olid kohustatud seda süütegu ära hoidma või katkestama (KrS § 605 viimase lõike järgi karistatakse süüdlast sunnitööga mitte üle kaheksa aasta).

DS § 16 annab võimutegevusetusele samasuguse definitsiooni kui KrS § 601, erinevus seisab vaid võimutegevusetuse toimimisviisis ja tagajärgedes, mis annavadki süüteoale distsiplinaarse iseloomu.

Karistusena on nähtud ette noomitus või rahaträhv, kui võimutegevusetus toimus ettevaatamatuse tõttu ja kui sellest ei järgnenud tähtsat kahju valitsemiskorrale, riigi, omavalitsuse või erahuvile.

Ümberpaigutamiseга teisel asuvale teenistuskohale või paigutamiseга alamale teenistuskohale või tagandamisega teenistuskohalt karistatakse riigi- või omavalitsusteenijat, kes hoolimata oma teenistuskohusest ei võtnud tarvitusele abinõusid seaduse väljakuulutamiseks, teadaandmiseks või maksmapanemiseks, kui see võimutegevusetus toimus ettevaatamatuse tõttu ja kui sellest ei järgnenud tähtsat kahju valitsemiskorrale, riigi, omavalitsuse või erahuvile.

Nagu eeltoodust nähtub, on võimuliialduse ja võimutegevusetuse süüteod KrS ja DS järgi peajoonetes ühetaolised ja nende kvalifitseerimine ühe või teise seadustiku järgi oleneb asjaoludest, kas süütegu on saadetud korda tahtlikult või ettevaatamatult ning kas ettevaatamatult kordasaadetud süüteoale järgnev kahju on tähtis või vähetahtis.

Uuendusist välisriikide politseides ja viimaste tegevusest.

L. Puusild

Viimaseist Inglismaal välispolitsei alal läbiviidud uuendusist tuleb märkida Londoni Metropolitan politseis maksmapandud politsei sideteenistuse reorganiseerimine ja tsentraliseerimine. Londoni Metropolitan politsei käsutada on väga laialdane telefoni- ja telegraafi võrk, peale selle on tähendatud politseil oma raadio-sissescaded ja isegi oma ringhääling. Kõigi nende sideabinõude kasutamise ühtlustamiseks ja otstarbekohasemaks muutmiseks anti sideaparaat ühe keskuse, vastloodud nn. „Information-Room“ alla, mis asub Scotland Yardis. Ühenduses sellega reorganiseeriti ka terve raadioautode patrullteenistus. Inglise pealinn jaotati mitmesse raadioüksusse: igas niisuguses linnaosas patrullib vahet pidamata üks politseiauto, mis on varustatud raadio vastuvõtte-aparaadiga. Üldse on Londoni Metropolitan politsei kasutada praegu 82 sarnast raadioautot, millest sõidavad ringi: päeval 52 autot ja öösel 30 autot. Peale nende autode on Metropolitan politsei kasutada veel 32 patrullautot liiklemise reguleerimise järelvalveks, 16 soomusautot (mis muide väliselt sarnlevad harilikele sõidautodele) ja mõned kriminaalpolitsei „lendsalkade“ eriautod, mis kõik on varustatud vastuvõtteaparaatidega ja seisavad alalis ühenduses keskusega Scotland Yardis. Huvitava nähtena praegusel tööpuunduse ajajärgul peab märkima, et sama Londoni Metropolitan politsei on suures mures — ta ei leia ametnikke vakantsetele kohtadele! Asi seisab selles, et Metropolitan politsei koosseisus on nähtud ette 55 naispolitseiniku kohta, neist oli läinud aasta lõpul täidetud ainult 36 kohta; ülejäänud kohad jäid võrdlemisi lühikese aja jooksul vakantseks naisametnike teenistusest lahkumise tõttu haiguse ja abiellumise tagajärjel. Metropolitan politsei kuulutas tagajärjetult ajalehtedes. Selle omapärase nähte põhjus seisab selles, nagu arvavad inglise ajalehed, et inglise naispolitsei ametnikelt nõutakse võrdlemisi palju: tal peab olema hea tervis, ja peab olema laitmatu kuulsusega perekonnast, tema reputatsioon peab olema väljaspool kahtlust, peale selle peab tal olema veel hea kooliharidus ja ta peab lühikese aja jooksul omandama hulk teadmisi. — Šoti politsei teenistuses seisab viimase aastaaruande järgi 6526 meest, neist on 301 ratsapolitsei teenistuses (Šotimaal elab ümmarguselt 4,8 miljonit inimest). Politsei abijõuks on — nagu mujalgi Britis — abipolitsei: läinud aasta lõpul oli registreeritud abipolitseinike arv 12.340; nad kutsutakse teenistusse politsei abiväena siis, kui selleks on tungiv tarvidus. Šotis on politsei organiseeritud krahvkondade ja linnade järgi: üldse teotseb Šoti 29 krahvkonnas ja 19 linnas 48 politseikorpust, kelle ülalpidamiseks kulub aastas kokku ümmarguselt 2,3 miljonit inglise

naela, s. o. meie rahas umbes $4\frac{1}{4}$ miljardit senti! Päris aukartust äratav summa, ta moodustab umbkaudselt kaks kolmandikku meie riigi eelarvest! Ka inglise mõtude järgi on see summa väga suur ja praegu on kavatsusel politsei ümberkorraldamise teel (muu seas tahetakse 48 korpusest aja jooksul teha 14) vähendada seda summat ja saavutada võimalikult suurt kokkuhoidu. Siin võiks veel mainida, et inglise politseiorganisatsiooni omapärasuseks on Šoti juurde kuuluvate Orkney saarte politsei. See politsei allub nagu kõik Briti krahvkondade politseid vastavale provintsi nõukogule, kuid tema ei saa riigilt toetust, nagu kõik teised krahvkondade politseid (riigi toetus on 50% kõigist politsei kuludest), kuna provintsi nõukogu ei ole sellega nõus, et järelevalve Orkney saarte politsei üle kuuluks siseministriumile, nagu see üldiselt maksab Britis. Põhjus, miks provintsi nõukogu ei nõustu siseministriumiga järelevalvega (ja järelikult loobub riiklikust toetusest), seisab selles, et Orkney politsei koosneb praegusel silmapilgul ainult 7 mehest (22.000 elaniku arvu juures) ja et siseministrium nõuaks selle elanikkonna arvu juures vähemalt 17 politseiniku ametisse seadmist; peale selle nõuaks siseministrium kahtlemata veel palkade kõrgendamist, pensionikorra maksmapanemist, teenistusvanuse ülemäära sisseseadmist jne., mis kõik maksab raha ja mis tooks enesega kaasa palju uusi kulusid, nii et krahvkonnal tuleks vaatamata riigi toetusele maksta oma politsei ülalpidamiseks senisest rohkem. Mis Inglismaa vastavatele võimudele, eriti aga politseivõimudele palju peavalu sünnitab, on liiklemise korraldamise ja õnnetuste arvu vähendamise küsimus, mis on tingitud aina kasvavast liiklemisest. Britis langeb aastas liiklemisõnnetuste ohvriks: 7000 inimest surnutena ja 180.000 vigastutena, see teeb välja iga kilomeetri kohta 1,6 inimohvrit (1934. aastal olid need arvud: 7.204 ja 241.516 ja 1933. aastal 7.125 ja 216.401). Läänud aasta 28. märtsil vastuvõetud uues tänavliiklemise seaduses, mille eesmärgiks on muide selle kurva bilansi parandamine, on nähtud ette üldiste katsete sooritamine autojuhtimisloa saamiseks, missugune kord seni Inglismaal puudus. Nende sunduslike katsete sisseseadmise tähtpäevaks määrati 1. aprill. Sagedaste autoõnnetuste põhjuseks on kahtlemata ka maanteed olukord Inglismaal. Kõigepealt on Britis väga palju maanteid, rohkem kui kuskil mujal maailmas. Need maanteed ei ole headuselt kaugeltki ühesugused. Inglismaal on samuti nagu meilgi kolme liiki klassiteed (peale selle veel maanteed, mis ei kuulu klasside liiki). Nendest klassiteedest on umbes üks kuuendik esimese klassi maanteed, mille pikkus on ümmarguselt 42.000 km. Esimese — aga ka ainult esimese — klassi maanteed korrashoiule pööratakse erilist tähelepanu; peab tähendama, et need maanteed on eeskujulikult ehitatud, nad on nagu loodud autosõiduks, mida teiste maanteed kohta alati ei saa öelda. Inglise maanteedel puuduvad vastandina Lääne- ja Kesk-Euroopa riikidele puud, nagu Britis üldse on vähe

puid. Ühelt poolt on see jõuvankrite sõidule kasuks, teiselt poolt aga kahjuks: puudub tee jalakäijate ja jalgratturite jaoks. Maanteede korraldamisel pannakse suurt rõhku sellele, et autojuht aegsasti teaks, et ta läheneb elamutele. Kõik liiklemismärgid on nii püstitatud, et autojuht neid ka kinnisest autost aegsasti võib näha. Raudtee ülesõidukohtadel on käsipuud, mille keskele on asetatud 50-sentimeetrilise läbimõõduga ümmargune punasevärviline plekist märk, mis öösel on valgustatud. Nagu kõikjal Euroopas kasutatakse ka Inglismaal liiklemise korraldamisel kolme värvi: punast, rohelist ja kollast. Et edukamalt võidelda liiklemisõnnetuste vastu, kutsus teedeminister hiljuti ellu erilise liiklemise nõukogu, kes koosneb maanteede kasutajate esindajaist. See liiklemise nõukogu hakkab tulevikus pidama kindla tähtajaga koosolekuid ja tema ülesandeks on teha teedeministrile ettepanekuid liiklemise korraldamise kohta, samuti ka anda oma seisukohti ministeeriumi sellekohaste kavade kohta; nõukogu sihiks on mõjutada ministeeriumi liiklemiskorraldamise poliitikat. Uue instituudi ellukutsumise peaesmärgiks on tema tähelepanekute ja arvamuste abil vähendada liiklemisohvrite arvu. Erilist tähelepanu pöörab inglise teedeminister loomulikult liiklemisele Londonis, mille korraldamine on raskemaid liiklemiskorraldamise probleeme maailmas. Hiljuti nimetas teedeminister oma kaastöölise kolonel C. H. Bressy „liiklemise diktaatoriks“ Londonis, tehes temale ülesandeks leida abinõusid liiklemise korraldamiseks Londonis uutel alustel, eriti südalinnas, Citys, kus tänavate ehitus ähvardab üldse ummistada liiklemist. Uus liiklemise korraldaja peab kolme aasta jooksul töötama välja kava, kuidas korraldada ümber tänavad Londoni Citys ja kuidas ümberkorraldatud tänavail reguleerida tulevikus liiklemist. Londoni linnavalitsusel on hulk projekte nende ümberkorraldamiste teostamiseks, kuid igal projektil on oma puudused. Kolonel Bressy'le on abiliseks antud arhitekt, kellel on kogemused linnade ehitajana ja tema peab koos „diktaatoriga“ lahendama ümberkorraldamise küsimused. Ettekujutust sellest, kui suur on liiklemine Britis, eriti aga Londonis, võib anda inglise autovabrikantide ühingu poolt koostatud statistika, mille järgi läinud aastal valmistati Inglismaal 256.860 sõiduauto ja 85.633 vecautot, mis suuremalt osalt müüdi Britis eneses. Suuremat tööd valmistas inglise politseile töötute demonstratsioon Sheffieldis 6. veebruaril k. a. Umbes 6000 töötut-demonstranti tungis linna raekoja ette, murdes läbi politsei aheliku. Tunginud raekoja juurde, tahtsid töötud murda vägivaldselt raekotta. Viimase kaitseks kohale jõudnud politseinikke pilluti kividega ja teiste esemetega. Kuna kohale jõudnud politseinikest ei jatkunud korra jalu- leseadmiseks, kutsuti appi politseireservid (200 ratsanikku ja jalameest), kes kumminuiadega püüdsid korda luua. Töötud tormasid reservide kallale ja alles pärast pikemat lahingut, mille vältel sai haavata 9 politseinikku ja 21 demonstranti, läks korda inimesi laiali ajada. Rüselemise ajal pekseti paljude äride aknad puruks.

Prantsusmaal on käsil politseiliselt tähtsa kaitseväelise osa Garde Républicaine mobile reorganiseerimine. Garde Républicaine mobile moodustab enesest sandarmiväe osa ja kuulub sellena kaitseväeüksuste hulka. Ta on organiseeritud täpselt nii nagu sõjavägi ja moodustab enesest löögivalmis väeosa. Selle kõrval võetakse sellest väeosast koolinoorsoole kaitseväe instruktoreid. Sõja korral on see väeosa keskuseks teatavaile mobiliseeritavatele reservele. Väeosana allub Garde Républicaine mobile sõjaministrile, nagu terve sandarmivägi, ja tema organisatsioon, sõjaväeline ja muu varustus, distsipliin ja tema kohta maksvad seadused meenutavad igal sammul sõjaväge. Kui politseiüksus allub see väeosa prantsuse siseministrile, kellelt ta saab juhtnööre politseiliseks teotsemiseks (lähemalt vt. „Eesti Politsei“ nr. 1 s. a. lhk. 18/19). 1934. a. lõpul oli selle väeosa koosseisus: 8 leegioni (rügementi), 28 gruppi (pataljoni), 85 kompaniid, 255 rühma (sellest 136 ratsarühma), 1 eriosa (8 soomusautode ja kuulipildujate rühma). Tegelik Garde Républicaine mobile koosseis praegu on: 370 ohvitseri, 10.824 allohvitseri ja 1000 aspiranti. 1935. a. eelarve järgi on selle väeosa koosseis: 407 ohvitseri, 11.693 allohvitseri, 1000 aspiranti ja 6689 hobust. Arvatavasti jõutakse 1936. aastaks Garde Républicaine mobile ümberkorraldamisega lõpule, nii et selleks ajaks on vormeeritud 10 leegioni 15.000-mehelise koosseisuga. Kas ja kunas jõutakse selle sandarmiväe ümberkorraldamisega lõpule, oleneb sellest, kui kiiresti suudetakse ehitada tarvisminevaid kasarmuid. Esimesed kasarmud valmivad arvata-vasti juba 1. juuliks s. a. — Prantsuse politsei on teistest Euroopa riikide politseidest maha jäänud: tal puudub sootuks naispolitsei. Selles mõttes on Prantsusmaa täieline vastand Inglismaale, kus juba ammugi rõhutati erilise naispolitsei ellukutsumise vajadust, ja see plaan ka järjekindlalt läbi viidi. Inglise eeskujul hakkasid siis ka teised Euroopa riigid mõtlema naispolitsei sisseadmisele. Iseloomustav on, näiteks, et Saksamaa seisis südilt naispolitsei ellukutsumise vastu — seni kui inglise okupatsiooniajal Kölnis suudeti tegelikult tutvuda inglise naispolitsei heade külgedega ja siis ka see instituut seati Inglismaa eeskujul sisse. Näib, et nüüd ka Prantsusmaal loobutakse senistest seisukohtadest. Pariisi linnavalitsus otsustas hiljuti ametisse seada naispolitseiametnikke, tösi küll, esialgu vaid katsena. Jaanuarikuust saadik on Pariisi politseis tegevad kolm nais-välispolitseinikku, kes on saanud hoolekande alal vastava erihariduse, kes nagu öeldud, esialgu ainult katsealustena teenivad (seejuures ilma palgata), kellel ei ole mundrit ja kelle ülesandeks on valvata Pariisi tänavail laste, samuti naisterahvaste järele, kelle kohta on karta, et nad satuvad libedale teele. Kui värsked naisametnikud täidavad nende peale pandud lootusi, kavatses Pariisi linn lõplikult ellu kutsuda erilise nais-välispolitsei. — Nagu teada, võideldakse kõigis suuremais ja tähtsamais Euroopa linnades praegu tänavamüra vastu, mis

on osalt tõesti väljakannatamatuks muutunud tänu autode arvu alalisele kasvamisele. Jällegi tehti Londonis algus selle võitlusega ja inglise pealinnale järgnes varsti prantsuse oma. Pariisi politseiprefekt pani mõne kuu eest maksma korralduse, mille järgi autodel keelati signaali andmine öösel kella 22 kuni kella 6-ni. Et see keeld ka täitmist leiaks, asutati Pariisis erilised „müra vastu võitlemise brigaadid“, iga linnaosa (neid on 20) jaoks üks. Nende brigaadide ülesandeks on valvata täpse keelu täitmise järele ja teha politseiprefektile kord nädalas ettekandeid asja seisukorra üle. Kõneldakse, et uus korraldus olevat mõjunud väga hästi: seni Pariisis ja eriti tema südalinnas ning käidavamates eeslinnades triumfeerinud tuututamine öösiti on jäänud ära ja selle tagajärjel pole tõusnud õnnetuste arv. — Käesoleva aasta 1. jaanuaril kasutas prantsuse president esmakordselt uut ametautot, mille puudub aste. Nagu teada, sai läinud aastal Marseille linnas toimendatud atentaat, mille ohvriks langes Jugoslaavia kuningas ja prantsuse välisminister, võimalikuks selletõttu, et roimar hüppas kuninga auto astmele ja sealt laskis kuninga pihta. Pariisis pööratakse tõsist tähelepanu kaitsele õhust pealetungi vastu, mis ka on arusaadav, sest võimaliku sõja korral satub Pariis kergesti sarnase pealetungi alla. Muu seas tehti viimastel Pariisi õhumanöövritel katseid tähtsamais ametikohtades edasi töötada kallaletungi korral õhust: ametnikele pandi gaasimaskid ette ja nad pidid katsuma gaasikaitseülikonnas edasi töötada. Üldiselt olevat need katsed õnnestunud. Pariisis oli arvata, et rahutu element katsub läinud aasta 6. veebruari veriste tänavvõitluste mälestuseks korraldada demonstratsioone, mille eesmärgiks oleks muidugi olnud kokkupõrgete provotseerimine. Et vältida seda hädaohtu, keelati selleks päevaks kõik demonstratsioonid; lubatud oli vaid jumalateenistust kirikutes langenute mälestuseks. Terve politsei, samuti Garde mobile, kelle koosseisu suurendati väljaspool Pariisi asuvate osade kokkukutsumisega, olid seatud häirekorda, ka Pariisi garnison oli löögivalmis. Tervet ärahoidmise aktsiooni juhatas Pariisi politseiprefekt. Tänu neile ettevalmistusile möödus kõik rahulikult. Eeslinnades katsusid kommunistid küll salkadesse koguneda ja edasi tungida, kuid politsei oli kõikjal õigel ajal kohal: ajas kogunejaid laiali, areteeris vastuhakkajaid ja võttis kahtlastelt isikutelt sõjariistad. Üldse areteeriti 1261 kahtlast isikut. Vähem õnnelikult möödus demonstratsioon Lille linnas, mis korraldati kommunistide poolt 9. veebruaril. Vaatamata sellele, et igasugused meeleavaldused olid keelatud, läks 2000 kommunistil korda koguneda ja linna poole liikuda. Kohalik politsei ei suutnud midagi selle massi vastu ette võtta. Mass tungis üksikute politseiametnike kallale, katsudes neilt ära võtta sõjariistad. Ainult appi kutsutud sandarmid, kes paljaste mõõkadega olid sunnitud tegutsema, seadsid pikema võitluse järel korra jalule. Neil kokkupõrgetel sai haavata üle 20 inimese, nende seas ka kaks politseiametnikku. — Nizzas,

Prantsusmaa kuulsaimas suvituskohas on hooajal liiklemine eriti elav, kõigepealt liiklemine maanteed mööda selle linna ilusasse ümbrusse. Liiklemispolitseile sünnitas liiklemise reguleerimine selles linnas ja tema ümbruses seetõttu eriti suurt muret. Nüüd on raskustest üle saadud uue keskliiklemiskoha ellukutsumisega. Politsei algatusel ehitati linna kesk-autojaam. Uude jaamahoonesse tuli mahutada 140 ettevõtet, jaama ehitamisel tuli arvestada keskmiselt 15000—20000 inimese liikumist päevas 250 autobusel, mis teevad päevas ümmarguselt 1000 otsa. Autojaam ehitati vabal linnakrundil, peaaegu linna keskkohal. Hoones eneses on ooteruum, autobuseliinide pidajate kontorid, telefonitoad, lugemistuba, käsipakkide hoiuruum, pesemisruumid jne. Jaamas eneses garaaže ei ole, see asjatult koormaks jaama; autobuste garaažid on paarisaja mt. kaugusel jaamahoonest. Autobuste välja- ja sissesõidukohad, sõidusuunad, ärasõitmise ja päralejõudmise jne. ajad on täpselt reguleeritud ja sellekohased andmed pandud välja üldiseks teadmiseks suurtele sõiduplaanidele: ühe sõnaga, see autojaam ei erine peaaegu millegagi harilikust suuremast raudteejaamast. Jaamahoone kasutamise eest maksavad liinipidajad igapäev teatava tasu. Selle jaama ehitamisega tõmmati liiklemine kesklinnas tagasi ja loodi täpne autobuste liiklemise kord, mis on peale muu kasulik ka sõitjatele, kes nüüd võivad arvestada täpselt ärasõidu ja päralejõudmise aega.

Liiklemise korraldamine ei tee raskust ainult inglise politseile, vaid ta sünnitab peavalu ka Ühendriikide politseijuhtidele, eriti muidugi New Yorgis. Katsutakse ikka enam ja enam kutsuda üles publikut kaasa aitama liiklemise reguleerimisele, pannakse pearõhku inimeste ettevaatusele ja heatahtlikkusele, sest ega politseiametnik üksi ei suuda midagi teha, kui sõitjad ja jalakäijad kerge-meelselt panevad oma ja teiste kodanike elu kaalule ettevaatamata ja hoolimatuse tõttu. Viimasel ajal on New Yorgi politsei hakanud kasutama lennukide propaganda tegemiseks liiklemismäärustest kinnipidamise kasuks. Selleks rentis New Yorgi liiklemispolitsei eralennukeid, kes sõidavad üle New Yorgi tänavate ja kirjutavad n. öelda taeva alla suitsu abil liiklemise hädaohu vältimise lauseid, nagu „Walk — Drive — so as to live and let live — Traffic K“ („Kõnni — sõida — nii, nagu see on tarvilik sinu ja teiste elule — Liiklemisosakond“). Neid propagandalende filmitakse ja sarnaseid filme demonstreeritakse kõigis kinodes, et asja populaarseks teha ja võita inimesi ettevaatlikkusele. — Ühendriiges — samuti nagu Inglismaalgi — on naispolitsei väga populaarne; ka seal on ammuigi arusaamisele jõutud, et naispolitsei (välispolitseis) on hädavajaline ja kasulik välispolitsei osa, kellela läbi ei saa; kriminaalpolitseis on samuti naisametnikud teenistuses. New Yorgi välispolitseis teenib praegu 155 naisametnikku, kes muu seas peavad ka patrullimisteenistust tänavail. Kuna nad seni olid varustatud oma püstolitega (see ei olnud sunduslik, vaid oli lubatud), hakatakse neid nüüd varustama revolvritega, kusjuures neile antakse samasugused laskeriistad nagu nende meeskolleegidele. Nüüdsest peale

on naisametnikele ühtlasi sunduslik kanda teenistuses olles teenistuspüstolit. Iga kolme nädala tagant korraldatakse naisametnikele laskeharjutusi. — Käesoleva aasta jaanuarik. esitati Ühendriikide parlamendile salaluure vastu võitlemise seaduseelnõu, mille põhjal keelatakse tulevikus joonistada ja päevapildistada sõjaväeliselt tähtsaid kohti ja üldse sõjaväeasutusi ja -ettevõtteid. Huvitav on märkida, et seni Ühendriigis puudus üldse sarnane keeld ja seadus; seega on Ühendriigid ainus suurriik maailmas, kus sõjaväesse puutuvate sisseseadete päevapildistamine pole keelatud. See paneb imestama meie ajajärgul, mil on tekkinud eriline kurjategijate liik — salaluurajad, kes tasu eest müüvad ükskõik missuguse riigi saladusi ükskõik missugusele riigile, kui neil ainult korda läheb neid saladusi hankida. Euroopa riigid kubisevad salaluurajaist, Ameerika Ühendriigid aga lasevad vabalt oma sõjaväe sisseseadeid päevapildistada. Kuid sellele näib nüüd siiski lõpp tulevat. — Palju peavalu sünnitab Ühendriikide politseile ka nn. „riigi vaenlane nr. 2“. Läänud aasta detsembrikuust saadik peavad Ühendriikide läänepoolsete osariikide politseivõimud vahet pidamata jahti väga kardetava kurjategija Tommy Touhy peale, kes pärast Dillingeri surma kuulub kahtlemata kardetavamate Ühendriikide kurjategijate hulka. Rahvasuu nimetab teda „riigivaenlaseks nr. 2“ (nr. 1 oli Dillinger). Seda jahti peavad nii kriminaal- kui ka välispolitsei-ametnikud. Touhy salk on hästi varustatud: tema kasutada on mitu soomusautot, palju kuulipildujaid, püsse ja revolvreid, peale selle veel hulk lõhkeaineid. Salk on toimetanud terve rea pangaröövimisi, on korraldanud hulk kallaletunge raha transporteerijaile, on pannud toime lugematu arvu tapmisi. Vaatamata ametivõimude energilisele otsimisele ja väsimatule tööle ei ole seda salka nende ridade kirjutamisel veel suudetud likvideerida ning kahjutuks teha. — St. Quentini linnas Kalifornias põgenes 16. jaanuaril vanglast kuus vangi, kellel läks korda pantvangidena kaasa võtta neli juhtivat vangla ametnikku. Põgenemine õnnestus esialgu seetõttu, et vangla ukse ees ootas põgenikke auto, mis näitab, et põgenemine oli hästi ette valmistatud. Vanglast anti asjast kohe politseile teada, kes ühes vangivalvuritega asusid viivitamata kurjategijaid taga ajama. Politseiametnike käsutada olid raadioaparaatidega varustatud autod ning mõned mootorrattad. Suureks abiks tagaajamisel osutusid lennukid. Osariigi kuberner saatis nimelt politseile appi mõned sõjaväelennukid, mille ülesandeks oli põgenike otsimine ja nende asupaiga kindlakstegemine. Esialgu ei leitud jälgegi põgenikest. Lõpuks läks ühel lennukil korda sattuda kurjategijate jälile, kes olid sõitnud mägestikku. Raadio abil anti politseiautodele kurjategijate asupaigast teada. Kui politseinikud lähenesid kurjategijaile, hakkasid viimased kuulipildujast tulistama ametnikke (ootavale autole oli sõjariistu kaasa antud, nii et isegi võimalik lahing ametivõimudega oli nähtud ette). Politseinikel läks vastastikusel laskmisel korda läbi lasta kurjategijate autokummid, mistõttu viimastel muutus edasiliikumine võimatuks. Nad lahkusid autost lähedalseisvasse tühja majja, võttes kaasa pantvange. Kui

politseile jõudis kohale abi, läks korda maja rünnata, kusjuures üks kurjategijaist sai raskesti haavata. Kergelt vigastatud pantvangid vabastati ja põgenikud vahistati. — Veebruarikuus korraidas New Yorgi politsei suurema haarangu, et puhastada linna kurjategijaist. Hiljuti pandi nimelt New Yorgi osariigis maksma nn. „Avalikkude vaenlaste vastu võitlemise seadus“, millega muide keelatakse ka kurjategijatega koos elamine ühes korteris (kurjategija mõiste alla käivad selle seaduse järgi ka eelkaristatud isikud teatava aja jooksul). Ööl vastu 8. veebruari pandi politseipresidendi korraldusel toime suur haarang. Viimasest võttis osa terve kriminaalpolitsei ja 2000 välispolitseinikku. Mõned linnaosad piirati politsei poolt ootamatult sisse ja otsiti süstemaatiliselt läbi. Kokku areteeriti 518 inimest, neist 400 seetõttu, et nad olid eksinud eeltähendatud seaduse eeskirjade vastu, 100 — otsimiskirjade põhjal; ülejäänud isikud lasti hiljem vabaks, kuna nende vastu polnud midagi ette tuua. Üldiselt möödus haarang rahulikult, suuremate vahejuhtumiteta ja loodetakse, et New York nüüd mõnekski ajaks saab vabalt hingata julgeoleku mõttes.

Läinud aasta 18. oktoobril pühitseti Itaalias Rooma politsei 9-dat aastapäeva, kusjuures korraldati traditsiooniline politseinike paraad, mille võttis vastu Mussolini. Muu seas oli selleks päevaks Rooma kutsutud ka väliskülalisi, teiste seas Viini politseipresident ühes 30 ametnikuga. Mussolini pidas politseiametnikele nende aastapäeva puhul pikema kõne, milles tema muu seas tähendas: „Nüüd on saabunud aeg, mil politseid ei tule enam ainult karta, vaid ka austada. Inimese tung korra järgi on suurem kui tung kultuuri järgi. Teatud mõttes võib öelda: politseiametnik on teetasandajaks õpetlasele. Seal, kus puudub sõjariistus rusikas ühes kasutoovate käeraudadega, jääb seadus vaid surnud täheks.“ — Itaalias uuriti samuti nagu Inglismaal ja Prantsusmaal pikemat aega küsimust, kuidas vähendada tänavail müra, ja jõuti samadele tulemustele nagu eelnimetatud riiges: aina suureneva tänavlärmis põhjuseks on autod oma alalise tuututamiseega. Katsena keelati autodel mitmes Itaalia suurlinnas signaalide andmine paariks kuuks. Katsete tulemustega ollakse väga rahul, nii et valitsus hiljuti saadud kogemuste põhjal otsustas keelata signaalide andmise jõuvankrite poolt linnades. Maal jääb signaalide andmise kord endiselt maksma. — Itaalias kutsuti sõjaministeeriumi algatusel mõne aja eest ellu eriline õhukaitse ühing, mis on nn. öelda poolametlik selts. See selts kuulutati nüüd kuninga dekreediga juriidiliseks isikuks, ühtlasi kinnitati samas korras ka tema muudetud põhikiri. Ühingu ülesandeks on kaasa aidata riigi- ja omavalitsusasutustele seadustes ja määrustes ettenähtud õhukaitse teostamiseks vajaminevate sammude läbiviimisel. Samuti tahab ühing täiendada abinõusid, mis on määratud elanike ja asutuste ning ettevõtete kaitseks õhust pealetungi korral, ja süvendada elanike teadmisi õhukaitse alal, neile alataasa meelde tuletades, kui suur on hädasoht õhust pealetungi korral. Õhukaitse ühing tahab alustada propagandat eeltähendatud sihtide taotlemiseks ja ühtlasi vabatahtlike võitmiseks õhukaitse kor-

raldamiseks. Tahetakse erilist tähelepanu pöörata küsimustele, kuidas vähendada materiaalset kahju, mis võib tekkida õhust pealetungi korral, kuidas paremini kaitsta elamuid jne. Ühingu kesknõukogu määratakse sõjaministeeriumi poolt, kelle käes on sel viisil kontroll ühingu tegevuse üle. Ühtlasi on astunud reaalseid samme õhukaitse paremale järjele seadmiseks. Fašistlikust miilitsast eraldati hiljuti 100.000 meest, kes on vanemad kui 45 või nooremad kui 17 aastat ja kellest moodustatakse eriline õhukaitsemiilits. Selle õhukaitsemiilitsa ülesandeks on: moodustada meeskond õhukaitse kahurite juurde, käsitada kuulamisaparaate, helgiheitjaid ja kuulipildujaid kallaletungi korral jne. Õhukaitsemiilitsal on oma kindel kaader, kes on alati ametis ja saab kindla palga, muu personaal kutsutakse teenistusse ainult lühikeseks ajaks ja saab palka ainult tegelikult teenistuses oleku aja eest. Tööandjad peavad neile õhukaitsemiilitsa teenijaile, keda harilikult kavatakse kutsuda õppustele 20 päevaks aastas, maksma miilitsa teenistuses olemise aja eest kaks kolmandikku palka. Edasi on valmimas eriline seadus gaasivarjendite ehitamiseks. Riigiasutused peavad juba praegu niikui-nii uute ehituste püstitamisel või vanade remonteerimisel arvestama õhurünnaku võimalusi ja ehitama vastavaid kaitseruume. Eeltähendatud eelnõu näeb muu seas ette, et telefonikeskjaamu ja

lõhkeainete ladusid võib tulevikus ehitada ainult maa alla.

Hispaania s on viidud läbi terve rida uuendusi, muu seas ka politsei korraldamise alal, mis on ühenduses läinud aasta oktoobrikuu mässuga. Hispaania valitsus avaldas jaanuarikuu keskpaigal ülevaate oktoobri mässust, milles leidub väga huvitavaid andmeid. Nii on selle ametliku statistika järgi valitsusvägede koosseisust ja politseiametnikest aktsiooni jooksul surma saanud 321 isikut, haavata 870 inimest, kuna 7 ametnikku jäi jäljetult kadunuks. Mässu vältel konfiskeeriti: 89.000 püssi, 33.000 revolvrit, 150 kuulipildujat, 41 kahurit, 11 kg. lõhkeaineid, 31.000 pommi ja käsigranaati, 60.000 dünamiitpadrunit, 97.000 püssipadrunit (nii et püsse oli mässulistel peagu sama palju kui padruneid, viimaseid loodeti muidugi võita valitsusvägedelt), 255.000 revolvripadr. ja 1200 šrapnelli; peab tähendama, et mässuliste käes oli siiski aukartust äratav sõjariistade arv ja päris korralik sõjaväeline varustus! Mässu jooksul hävitati ja lõhuti põhjalikult: 63 riigihoonet, 58 kirikut, 26 tehist, 58 silda ja 730 eramaja. — Ühenduses Kataloonia mässuga oktoobrikuus l. a. tühistas Hispaania valitsus 14. oktoobril alles 1. aprillil 1934 antud dekreedid, mille põhjal Kataloonias loodi iseseisev politsei erilise avaliku julgeoleku kindralkomissariaadi nimetuse all. Terve rida juhtivaid ametnikke vabastati teenistusest ning terve Kataloonia politsei ja sandarmivägi (Guardia Civil) tehti alluvaks kohalikule carabinieri (piirivalve korpuse) kolonelile. — Hispaanias moodustati õnnelikult möödunud ja mahasurutud mässu jäädvustamiseks valitsuse loal eriline „rahvuslik komitee politseikorjanduste jaoks“. Komitee pöördus kõigi Hispaania kodanike poole üleskutsega annetada raha komiteele, et see saaks terve rahva nimel tänada kingituste ja rahaliste toetustega

politseiametnikke ja nende perekondi, kes oktoobrikuu mässu päevil ennastsalgavalt töötasid isamaa rahu ja julgeoleku kasuks, viibides vahet pidamata surma ohus. Korjandusele pani aluse Hispaania pank, kes annetas terve miljoni peseetasid. — L. a. novembrikuu keskpaigal, kui mäss oli juba õnnelikult möödunud, otsustas Hispaania valitsus sõjaministri ettepanekul moodustada otsekohe erilise motoriseeritud divisjoni rahutuste vastu võitlemiseks ja mahasurumiseks. See divisjon, kes on alaliseks abiks politseile, koosneb esialgse kava järgi: 3 jalaväe rügemendist, 2 kahurväe grupist, 1 kuulipilduja üksusest ja 3 ratsaväe eskadronist. See divisjon asub pealinnal Madridi, mis on otstarbekohane mitte ainult seetõttu, et Madrid on suur (ja rahutu) Hispaania pealinn, vaid peamiselt seetõttu, et Madrid asub Hispaania südames, et sealt viivad raudteed ja head maanteed igasse Hispaania nurka, et tema seega on nagu loodud sarnase eriväeosa asupaigaks, kes peab suutma kiiresti liikuda sinna, kus hädaoht on kõige suurem. — Ka sandarmiväge suurendati Hispaanias, seejuures õige tunduvalt: peaaegu 20% võrra. Kuna sügisel 1934. a. teenis sõjaväelisel korraldatud Guardia Civilis (sandarmiväes) 27.000 meest, on see arv nüüd tõusnud 32.464 peale. Sandarmiväe suurendamine lubab kõigepealt suurendada üksikutele postidel olevate ametnike arvu. Seni koosnes post (rajoon) neljast mehest, mis on vähe maakoha kohta (linnas on olukord muidugi teine); nüüd koosneb post vähemalt postiülemast (rajooniülemast) ja kuuest sandarmist. Üldisse Guardia Civil organisatsiooni see koosseisude suurendamine muudatusi ei toonud.

Austrias on iga-aastase politseifilmi valmistamine muutunud järeleaimamisväärsaks traditsiooniks. Film valmistatakse Viini välispolitsei kooliosakonna päevapildistamise jaoskonna poolt ja toob iseloomustavaid pilte ja nähteid politsei igapäevasest tööst. 1934. a. filmi tähtsamaks osaks olid läinud aasta veebruari- ja juulikuu sündmused, kus politseil tuli mässude mahasurumisel teadupärast teha palju tööd. Nende filmide ülesandeks on ühelt poolt politseinike koolitamine, kes filmi abil näevad, kuidas üht või teist politseilist ülesannet kõige paremini, kõige otstarbekohasemalt sooritada, ja teiselt poolt tutvustada publikut politsei vastutusriikka tööga. Rippuvalt neist filmi ülesandeist on sisu valitud nii, et ta tõesti iseloomustaks politsei tööd ja ei oleks vaid üksikute sündmuste päevapildistamine. Film demonstreeriti Viinis ja Austria provintsi-linnades läinud aasta novembri- ja detsembrikuus ja sai kiitva vastuvõtu osaliseks nii kriitika kui ka publiku poolt. — Nagu Hispaanias nii on ka Austrias tehtud terve rida järeldusi läinud aasta mässudest ja võetud ette tarvilikke samme niisuguste juhtude kordumise võimatuse tegemiseks. Nii võeti Austria valitsuse poolt läinud aasta oktoobrikuus ette otsustavaid samme mässude vältimiseks tulevikus. Neist sammudest võiks nimetada nn. kinnipidamise seaduse vastuvõtmist. Selle seaduse järgi võivad Austria julgeoleku direktorid (Viinis politseipresident) avalikule julgeolekule ja maksvale korrale kardetavaid isikuid kinni võtta ja üldise korra,

rahu ja julgeoleku huvides selleks määratud kohtades kinni pidada kas teatava või määramata aja jooksul. Kardetavaiks isikuiks kinnipidamise seaduse mõttes loetakse need, kes toetavad riigi- või valitsusvastaseid voolusid või katsuvad teisi isikuid mõjutada niisuguseid voolusid toetama; eriti loetakse nende kardetavate isikute liiki need, kes kuuluvad sarnasesse poliitilisse parteisse, kellele on teotsemine Austria pinnal keelatud, või kelle tegudest peab järeldama, et nad sarnasele parteile sümpatiseerivad ja kaasa aitavad. Julgeoleku direktori (Viinis politseipresidendi) vastavale otsusele võib kaevata liidu kantslerile, kuid ainult siis, kui kinnipidamise aeg ületab kolm kuud. Kinnipeetavaile peab tööd andma, mis vastab nende võimetele ja oskusele. Kinnipeetavad võivad välisilmaga korrespondeerida, kuid kõiki neile saadetavad ja nende poolt läkitatud kirjad käivad tsensuuri alla, et vältida kinnipeetavate põgenemiskatseid. — Praegu on ilmunud mõned ametlikud kokkuvõtted Austria läinud aasta mässude kohta. Nii avaldas Viini ringkonnakohus 1. a. detsembri alul statistika juulikuus mässust osavõtnud isikutele karistuste määramise kohta. Nende statistiliste andmete järgi oli selle mässu tagajärjeks muide 246 protsessi, kusjuures kaebelustena seisid kohtu ees 752 isikut. Neis protsessides mõisteti surma 31 isikut: surmaotsus saadeti täide 13 juhil, ülejäänud isikuile anti armu, määrates surmanuhtluse asemele neile pikaajalise vangistuse. 42 kaebelust mõisteti eluks ajaks vangi ja 688 kaebelust kokku 2967 aastaks vangi. Mässude ajal langes 220 ametnikku, neist oli 53 kaitseväge teenistuses ja 167 politseiteenistuses, nii et politseinike arv surmasaanute seas on eriti suur. Kuupalju langes mässude ajal üldse inimesi ja kuupalju sai haavata, pole seni teada, vähemalt puuduvad selle kohta ametlikud andmed. — Käesoleva aasta kevadel kavatakse Austrias pidada suuri õhu- ja gaasikaitse manöövreid, neid peetakse arvatavasti Viinis ja nende eesmärgiks on ette valmistada kodanikke võimalikule õhurünnakule. Et neist manöövrest ka kasu oleks ja et nad oma eesmärgi taotleksid, alati juba aegsasti vastava propagandaga ja kodanike õpetamisega. Peeti terve rida loenguid, eriti raadio-loenguid, mille eesmärgiks oli publikut süstemaatiliselt tutvustada õhurünnaku hädaohuga ja vastavate kaitseabinõude ning -sammudega. Olemasolevat õhukaitse liitu tahetakse suurendada, tema funktsioone, ülesandeid ja võimupiire laiendada ja võimalikult kõiki kodanikke liikmetena kaasa tõmmata ühises töös.

Nagu mitmes teises Euroopa riigis nii leidsid ka Hollandis läinud mässuriikikal aastal aset rahutused, mis eriti kardetavaks kujunesid juulikuus. Hollandi valitsus on neist rahutustest teinud tarvilikke järeldusi ja astunud samme niisuguste juhtude vältimiseks tulevikus. Esimesed korraldused olid sihitud politsei ümberkorraldamisele ja täiendamisele. Rahutused olid kõige suuremad pealinnas ja seetõttu hakati täiendama ka kõigepealt pealinna politseid. Amsterdams kutsuti ellu sootuks uus politseiline üksus — kaitsebrigaad, kelle koosseisu kuulub 102 ametnikku ja nimelt: 6 inspek-

torit, 6 ohvitseri ja 90 politseinikku, kes kokku moodustavad 6-rühmalise politseiiosa, nii et igas rühmas on 1 inspektor, 1 ohvitser ja 15 politseinikku. Neile antakse erilist sõjaväelist õppust, kusjuures instruktoriteks on sõjaväe politsei ohvitserid. Meeskond on varustatud karabiinide, püstolite, käsigranaatide, kiivrite, gaasimaskide ja jalgratastega. Kaitsebrigaad elab kasarmuis ja on alati häirekorras. Amsterdamis eeskujul luuakse samasugune kaitsebrigaad Haagis, kelle koosseis on 70 meest. — Hollandis teotseb suuremalt osalt omavalitsuste politsei ja selle tagajärjeks on see asjaolu, et politsei on väliselt väga kirju, igas provintsis on politseil isesugune munder, nii et välismaalane, sõites ühest linnast teise, lõpuks enam ei tea, kes siis neist tänaval mundrit kandvaist isikuist on politseinik ja kes mitte. Hollandis on juba mõne aja eest arusaamisele jõutud, et säärasele mitmekesisusele tuleb teha lõpp. Nüüd on Põhja-Hollandi õuekomissar teinud algust omavalitsuse välispolitsei mundri ühtlustamiseks. Tema määras mõne kuu eest komisjoni, kes pidi töötama välja ühtlase mundri kava. Komisjon arutas asja kaua aega ja võttis nüüd vastu uue mundri; ühes ühtlase mundriga pannakse maksma ka ühtlane politseiametnike varustamine kaitseriistadega, sest isegi sel alal ei valitsenud seni ühtlust välispolitseis. *Uuendused mundri ja varustuse alal tuleb kõikjal läbi viia hiljemalt 31. detsembriks 1937.* Uus munder on järgmine: kuub, kalifeed ja mantel mustast riidest, must, pehme müts vastava omavalitsuse vapiga hõbedase loorberipärja sees, mustad saapad ja mustad rihmad, revolver, püssitääk, kumminui; kaasas tuleb välispolitseinikul alata kanda käeraudu.

R o o t s i s asuti läinud aasta keskpaigal vabatahtliku abipolitsei organiseerimisele, kes astub tegevusse vaid tõsise hädaohu, näiteks, suuremate rahutuste jne. puhul. Asja algatajaks oli Stokholmi ülemkuberner, kes pöördus üleskutsega Rootsi pealinna kodanike poole moodustada abikorpus politseile. Stokholmi politseis on 1000 meest; sellest meeskonnast jätkub välisteenistuse pidamiseks ja üldise rahu, korra ja julgeoleku kaitseks harilikel aegadel, kuid väheseks osutub ta tõsisemate sündmuste puhul. Peab tähendama, et Stokholmi elanikud reageerisid väga heatahtlikult oma kubeneri üleskutsesele. Lühikese aja jooksul saadi moodustada 800-liikmeline abikorpus, kelle liikmed teenivad tasuta ja kelle õpetamine sünnib harilike politseiametnike poolt. Praegu on käimas lühiajaline kursus abipolitseinikele. — Rootsi päevamureks on kaitse õhurünnakute vastu ja politsei töötamine käsikäes kaitsevägevõimudega õhukaitse paremale järjele tõstmiseks. Alles hiljuti pandi maksma uued korraldused õhukaitseks, kusjuures need korraldused seekord puudutavad peaaesjalikult kaitsevägeosi, tsiviilasutusi vaid niivõrd, kui võrd oleneb tegevus oleneb kaitsevägeüksuste tegevusest. Õhuvalvet teostab rannasid ja erilised õhuvalve osad, kes kõik teated annavad edasi õhuvalve keskkohadele. Sel teel saavad need keskkohad otsekohe täpse ülevaate vaenlase lennukite lennusuuna kohta. Aktiivse õhukaitse kasutada on peale lennukite veel kaitsekahurvägi, kuulipildujate kompaniid, helgiheitjad, kuu-

lamisaparaadid, mis aegsasti möllivad lennukite lähenemist jne. Passiivse õhukaitse ülesandeks on abinõude tarvitusele võtmine, et valgustus õhurünnaku ajal ei katkeks, et elanikud saaksid joogivett, et oleks asutatud küllaldasel määral vastuvõttepunkte mürgitatud kodanikele, et gaasi olemasolu saaks rünnaku ajal kohe kindlaks tehtud, kui gaas on vaenlase poolt tarvitusele võetud, et võimalike tulikahjude puhul oleks tuletõrjeparaat kohal, et ta üldse oleks otstarbekohaselt organiseeritud, et elumajade ehitamisel pööratakse tähelepanu gaasikindlate ruumide ehitamisele jne. Passiivse õhukaitse korraldamine on täieliselt tsiviilvõimude, eeskätt politsei ülesandeks, kellele kaitseväävõimud ja -asutused annavad vaid abi asjatundjate nõuannete näol.

Ungaris kavatsetakse — esialgu küll ainult Budapestis — ellu kutsuda eriline, naisametnikest koosnev kombluspolitsei. Seni Ungaris puudus sootuks nais-kombluspolitsei, mis aga eriti viimasel ajal ettevõetud suuremate haarangute puhul on toonud enesega kaasa hulk soovimatuid nähteid ja vahejuhtumeid, mida tahetakse tulevikus kindlasti vältida. Neile naisametnikele kavatsetakse teha ülesandeks patrullida tänavail, kusjuures nad täidavad teenistuskohuseid koos meeskolleeptidega. Neile mundrit ega relvi ei anta, mundrit seepärast mitte, et neid ära ei tuntaks, relvi seepärast mitte, et nendega koos — kuid tähelepanematult — liiguvad meesametnikud, kes midugi on varustatud tarvilike laskeriistadega. — Kuna konfliktid Ungari ja Jugoslaavia piiril läinud aasta lõpul üha suurenesid, tegi Ungari valitsus korralduse, et sel piiril asuv Ungari piirivalve (koosseis 650 ohvitseri ja 7800 meest) ära annaks oma laskeriistad, mistõttu sel piiril kujunes harukordne olukord: piirivalvel puuduvad laskeriistad. See korraldus tehti poliitilistel kaalutlustel: Jugoslaavia võimud süüdistasid lõpmatuseni Ungari piirivalvet, et see kutsuvat välja piirikonflikte, laskvat Jugoslaavia piirivalvurite ja kodanike pihta jne. Et Jugoslaavia valitsuselt võtta igasugune alus sarnaste (harilikult ülespuhutud või isegi tuulest võetud) süüdistuste esitamiseks, tehtigi korraldus piirivalvelt laskeriistade äravõtmiseks — ajutiselt kuni paremate vahelkordade tekkimiseni piiril.

Ainsaks riigiks maailmas, kus ainsaks sõjariistadega varustatud riigikaitsejõuks on politsei, on vist Panama vabariik Kesk-Ameerikas. Panama vabariik on väike (467.000 elanikku), ka tema aineeline jõud on piiratud; riik ei suuda ülal pidada politseid ja kaitseväge. Kuna Panamal pole karta välisvaenlasi, pole seal ka sisse seatud kaitseväge; riigi väline puutumatus on korraldatud vastavate lepingutega ning väikesel vabariigil pole vähemalt praegu vaja mures olla oma iseseisvuse pärast. Suuremate riikide vastolud ja risti üksteisele vastukäivad huvid on Panama vabariigi iseseisvuse suurimaks tagatiseks. Kui riik saab läbi kaitsevæeta, ei tähenda see, et ta saaks üldse läbi igasuguse kaitsejõuta — politsei peab olema ja see politsei on Panamas võrdlemisi hästi korraldatud. Panamas teotseb riigipolitsei korpus, kelle koosseisu kuulub 1163 politseiõhvitseri ja politseinikku. See korpus on — arvesse võttes

hariliku kaitseväge puudumist — sõjaväeliselt organiseeritud ja varustatud, see korpus elab kasarmuis, nii et väliselt võiks peaaegu öelda, et Panamas täidab kaitseväge politsei ülesandeid. Nagu tähendatud, puudub Panama vabariigil kaitseväge, selle eest aga on kõik kodanikud põhiseaduse järgi kohustatud sõjariistu kätte võtma, kui riigi iseseisvus või piirid on hädaohus.

Administratiivkorras karistamisest raudteel.

A. Oja

KKS¹⁾ § 953—980 määravad administratiivvõimu esindajate õigused ja kohused mõnede süütegude jälitamisel, samuti administratiivkorras karistamise. Seadustiku § 961 järgi kuulub administratiivkorras karistamise õigus KrS²⁾ § 376 ettenähtud süütegude eest, s. o. selles, et ei täidetud seaduse või sundmääruse eeskirju, mis seatud publiku kohta raudteel, raudteepolitsei komissaridele, jaamaülemale ja rongijuhtidele. Seadustiku § 963 väändab KrS § 376 ettenähtud rahatrahvi ülemmäära administratiivkorras karistamisel 50 kroonist 5 kroonile. Peale selle on sama § 963 põhjal Teedeministri õigus tema poolt antud sundmääruste rikkumiste eest kindlaks määrata vähemaid trahvimäärasid.

Selle õiguse teostamiseks on Teedeministri poolt 4. veebruaril 1935 antud Määrus administratiivkorras karistamise kohta raudteel (RT 13 — 1935). Määruse § 1 on loendatud kõik teod, mis raudteel on keelatud. Määruse § 2 määrab iga üleastumise eest administratiivkorras karistamisel trahvimääraks 1 kr. Määruse § 3 (KKS § 964 alusel) on nähtud ette trahvimaksjale kviitungi andmine ja on kinnitatud ka selle kviitungi vorm.

Nimetatud määrus on võetud raudteevalitsuse direktori käskkirjaga Nr. 1006 — 25. veebr. 1935 raudteel täitmiseks, kusjuures on antud juhtnöörid, kuidas selle täitmisel toimida: „Määruses ettenähtud üleastumiselt tabatud isikule teeb trahvimääraja ametnik ettepaneku trahvi 1 kroon ära maksta, mille täitmisel antakse trahvimaksjale määruses ettenähtud kviitung. Kui üleastumiselt tabajaks on mitte trahvimääraja, vaid keegi teine raudteeametnik, siis peab viimane tähelepannud üleastumisest teatama lähemale trahvimäärajale ametnikule või, kui see ei ole kohe saadaval, püüdma üleastumiselt tabatud isikut kindlaks teha. Isiku kindlakstegemiseks on nii trahvimäärajal kui ka igal teisel raudteeametnikul õigus Raudteede s. § 174 (muud. RT 94 — 1934) alusel üleastumise kordasaatmiselt tabatud isikut kinni pidada. Kui isikut ei ole võimalik kindlaks teha, siis tuleb viimane selleks viivi-

¹⁾ KKS — Kriminaalkohtupidamise seadustik.

²⁾ KrS — Kriminaalseadustik.

tamata toimetada lähema politseiametniku korraldusse. Kui isiku kinnipidamine või politsei korraldusse toimetamine on raskendatud, siis tuleb üleastumisest ja sellelt tabatud isiku asukohast ning tundemärkidest viivitamata teatada lähemale politseiametnikule.

Raudteel seatud korrast kinnipidamist tuleb nõuda järjekindlalt, ja selle järelevalve on kohuseks kõigile raudteeteenijaile; kuid ühtlasi tuleb ametnikel, kel trahvimääramise õigus, hoolega tähele panna, et ei tuleks ette trahvi määramisi, kus trahvitava isiku süütegu ei ole kindel. Üldiselt tuleb silmapaistvamaist üleastumistest, samuti juurdelisatud määruses nimetamata üleastumistest teatada politseile.

Sissenõutud trahvirahad kantakse jaamades jaama kassasse. Rongijuhid annavad sissenõutud raha rongi lõpujaama kassasse. Kui trahvitud isik temale määratud trahviraha ära ei maksa, jäetakse kviitung välja kirjutamata ja trahvimääraja koostab üleastumise kohta protokoll KKS § 965 kohaselt (vorm: seeria 665). Protokollis tähistatakse võimalusel ka tunnistajad, kes üleastumist võivad tõendada; tunnistajate tähistamine on vajalik, kui trahvimääraja ise ei olnud üleastumise pealtnägija.

Protokollid saadetakse Raudteepolitsei ülemkomissarile (prefektile): jaamaülematelt — otsekohe, rongijuhtidelt — konduktorite reservi ülema kaudu, kellele rongijuht need annab rongiraporti juures.“

Isikute kinnipidamise kohta on huvitav võrrelda Raudteede s. § 173 ja 174 (muud. RT 94 — 1934). Neist § 173 määrab, et raudteeametnikel on oma teenistuspiirkonnas õigus pidada kinni isikuid, kes tabatud raudteel raske kuriteo või kuriteo kordasaatmiselt, ja need viivitamata toimetada juurdluse toimetamiseks lähema politseiametniku korraldusse ühes avaldusega süüteo kordasaatmisest. § 174 ütleb, et raudteel üleastumise kordasaatmiselt tabatud isiku võivad raudteeametnikud kinni pidada tema isiku kindlakstegemiseks; kuna siin räägitakse üldiselt raudteeametnikest, ilma et räägitaks teenistuspiirkonnast, siis tuleb sellest järeldada, et § 174 mõttes on kinnipidamise õigus kõigil raudteeametnikel. Seega on § 173 kitsama, kuna § 174 aga laiemal ulatusega. Sellest seisukohast lähtudes on ka ülalnimetatud käskkirjas antud juhiseks, et § 174 alusel on üleastumise kordasaatmiselt tabatud isiku kinnipidamise õigus nii trahvimäärajal kui ka igal teisel raudteeametnikul.

Sama käskkirja koostamisel kerkis küsimus, kuidas toimida siis, kui isiku kinnipidamine või politsei korraldusse toimetamine on kuidagi raskendatud, näit. vastuhakkamise või põgenemise puhul. Küsimuse igakülgset kaalumisel tuli asuda seisukohale, et niisugustel juhtudel tuleb toimida samuti nagu igal teiselgi juhul, kui ükskõik kes tabab kellegi mingilt üleastumiselt või kuriteolt ükskõik kus, ka väljaspool raudteed, ja kui tabaja ei ole küllalt võimeline isikut kinni pidama või politsei korraldusse

toimetama: ta püüab ühendusse astuda lähema politseiametnikuga, seejuures tuleb ka arvestada võimalust, et isik on teokohalt lah- kumas või juba lahkunud. Seepärast ka käskkirjas anti raud- teeametnikele juhatus, et kõnesolevail juhtudel tuleb viivitamata teatada lähemale politseiametnikule üleastumisest ja sellelt taba- tud isiku asukohast ning tundemärkidest. Politsei siis juba toimib edasi nagu see temale on kohuslik.

Nagu ülemal tähendatud, nõutakse raudteevalitsuse direktori käskkirjas, et silmapaistvamaist üleastumisist, samuti ülalnimeta- tud määruses nimetamata üleastumisist tuleb üldiselt teatada politseile. Siin võib kerkida küsimus, millised on need silma- paistvamad ning millised on määruses nimetamata üleastumised.

Mis on silmapaistvam üleastumine, seda peab igal üksikul juhtumil hindama nii üleastumise avastanud raudteeametnik kui ka see politseiametnik, kellele teatatud vastavast üleastumisest. Kui vaadelda ülalnimetatud määruse § 1 loendatud üleastumisi, siis kõik need võivad jaguneda enam-vähem silmapaistvaiks; kuid üldise õiglase mõõdupuu seisukohast peab ametnik iga üksiku üleastumise puhul oskama hinnata, mis on enam silmapaistev, s. o. mis ei ole kuidagi harilik, või mis äratub erilist tähelepanu, on seotud mitmesuguste võimalike kaasnähetega jne. Seesugused üleastumised kujunevad ka sageli karistatavaiks mitte enam admini- stratiiv-, vaid kriminaalkorras; ka see asjaolu nõuab nende teatamist politseile.

Kriminaalkorras karistatavad üleastumised ongi samad, mis on määruses nimetamata. Need on lähemalt nähtud ette KrS.

Administratiivkorras karistatavate üleastumiste seas esineb ka käimine ja sõitmine raudteel või üle raudtee. Juba Raudteede s. § 129 keelab käimise ja sõitmise ilma raudteevalitsuse erilise loata rööbasteel kui ka üldse raudteemuldadel ning rööbasteede vahel, väljaspool selleks määratud ülekäigu- või ülesõidukohti. Kuid et seda administratiivkorras vähema trahvimääraga karista- tavaks teha, selleks tuli KKS § 963 täpse mõiste järgi Teede- ministri sundmääruses veel kord deklareerida, et nimetatud üle- astumised on keelatud, et siis ka need üleastumised vähema trah- vimäära alla viia. Lisaks seaduse eeskirjale, mis keelab käimise ja sõitmise raudteel ilma raudteevalitsuse erilise loata, on ülalni- metatud käskkirjas lähemalt määratud, milline see luba peab olema: on öeldud, et raudteel käimine ja sõitmine ei ole karista- tav, kui on ette näidata sellekohane kirjalik luba raudteevalitsu- selt. Erand nende lubade suhtes on tehtud metsaametnikele ja tulekustutajale, kuid sedagi mitte igal pool ega igal ajal.

Käskkiri väljendab seda järgmiselt: „Raudteevalitsuse kirja- likku luba ei tule nõuda metsaametnikelt, kuid ainult kohtadel, kus raudtee kõrvalt läbipääsematuse tõttu on vajalik kasutada raud- tee tammid ja minna üle raudtee ning sildade. Neil kohtadel voi- vad metsaametnikud liikuda oma ametitunnistustega. Metsapöle- mise puhul võivad samasuguselt liikuda ka tulekustutajad.“

Sellest tekstist nähtub, et metsaametnikud võivad teatud kohtadel liikuda oma ametitunnistustega, kuna metsapõlemise puhul võivad tulekustutajad ilma erilise loata kasutada raudtee tammi ja minna üle raudtee ning sildade, kuid ainult kohtadel, kus raudtee kõrvalt läbipääsemine on võimatu.

Seoses raudteel käimisega on ülalnimetatud korraldustes puudutatud ka veel raudtee päraldistele ja ruumidele juurdepääsemise võimaldamist riigi- ja omavalitsusametnikele. Selles küsimuses on kästud toimida Raudteede s. § 144 järgi. Nimetatud paragrahv ütleb: „Riigi ja omavalitsuse ametnikel on õigus oma ametikohuste täitmisel pääseda juurde kõigile raudtee päraldistele ja ruumidele, kuhu neil selleks ametitalituses on tarvet, kuid nad peavad enne teatama sellest vastavale raudteeametnikule. Teatamisest on vabastatud raudteepolitsei ja raudteeinspektsioon.“ Siit järgneb, et raudteepolitsei ja -inspektsiooni ametnikud on ainukesed, kes raudteeametnike teadmata võivad oma ametikohuste täitmisel pääseda juurde kõigile raudtee päraldistele ja ruumidele, järelikult võivad ka selleks juurdepääsemiseks ilma erilise loata käia raudteel.

Pärismaalasist politsei tähtsusest ja ülesannetest.

H. Sepp

Huvitav on märkida tõsiasi, et kõik riigid, kellel on asumaid, on kohe pärast asumaade valitsemisele asumist hakanud kasutama pärismaalasi abijõududena regulaarsetele politseijõududele; valge rass on annud kõikjal, kus ta võimu enese kätte võttis, vähemalt osa politsei ülesannetest kohalikule värvilisele rassile. See näitab kõigepealt seda, et igas ilmakaares leiti pärismaalaste seas vabatahtlikke abijõude, kelle valikul tuli arusaadavalt ettevaatlik olla. Polnud ja pole mõtet kasutada elukutselisi ülejooksikuid ja äraandjaid sarnaste tähtsate ülesannete täitmisel, nagu seda on politsei ülesanded: sarnased isikud jooksevad esimesel parajal ja neile kasulik silmapilgul jällegi teisele poole, s. o. oma suguvendade poole üle. Politseiteenistuseks võib kasutada sarnaste pärismaalaste-värviliste jõudu, kes on tõesti veendunud selles, et valge rassi, uue valitseja võim ja valitsemisele asumine on kasulik pärismaalastele, et see valitsemisele asumine pole sõltuv vaid saagihimust ja tahtest rikastuda pärismaalaste arvel, vaid vähemalt samal määral soovist ja püüdest anda pärismaalastele kõrgema kultuuri paremusi, tuua enesega kaasa seda kultuuri ja ühes sellega ka paremat ja õiglasemat sotsiaalset korda. Peab üldiselt tähendama, et valge rass on õnnelikult talitanud pärismaalaste politseiteenistusse võtmisega; pea alati on arukamad pärismaalased saanud aru, et valgete tule-

kuga on nende elu-olu paranenud (erandeist allpool) ja seetõttu on nad meeleldi kannud ka politseiteenistuse ülesandeid. Harva tuleb ette juhtumeid, kus pärismaalased-politseinikud politseiteenistusest siirduvad oma suguvendade juurde, veel vähem on tulnud ette juhtumeid, kus värvilised politseinikud tungivad kallale valgeile politseiüksusile või üksikuile valgeile kolleegidele, vaatamata sellele, et pärismaalasi aegsasti õpetatakse ka sõjaväeliselt välja ja neile antakse kätte sõjariistad.

Juba Ida-India Kompaniil oli selge, kui suurt kasu võivad tuua pärismaalased, kui arukamaid neist rakendada valgete teenistusse kaitse- ja politseijõuna, mis tol ajal oli eriti tähtis, sest valgete arv Indias oli (1600. a.) väga väike. Kuus aastat pärast Ida-Indiasse jõudmist sõlmis Ida-India Kompanii lepingu Betschapuri, Naipingi ja Patula valitsejatega (1606. a.) ja võttis oma teenistusse 80 pärismaalast, kes varem seisid tähendatud kohalike valitsejate teenistuses ja keda Kompaniile soovitati kui arusaajaid ja kohusetruid isikuid. Nende esimeste pärismaalaste abil hakatigi korraldama esimest politseiteenistust Indias: see polnud kerge töö, sest inglased asusid juba 56 kohal ja igal pool oli vaja kiiresti korraldada kaitset ja organiseerida julgeolekut. Politsei ja üldse sisemise julgeoleku organiseerijaks olid mõned üksikud inglise ohvitserid, kelle juhatusel ja järelevalvel need 80 pärismaalast löid esimese suurema kaitseüksuse Ida-Indias, mis koosnes ligemale 400 pärismaalasest. Peab ütleva, et see kaitse oli kõige mõjurikkam ja kõige kindlam, mis üldse oli Ida-India Kompanii kasutada, ja võib julgesti öelda, et ilma selle kaitseosa abita poleks Kompanii kunagi suutnud ennast kaitsta ja selle tagajärjel jääda Indiasse ning ühes sellega anda Britile tema tähtsaima ja rikkaima asumaa. Tuleb tähendada veel seda, et Euroopast toodud, valgeist koosnevad väeosad ja politsei kannatasid rängalt neile sootuks võõra ilmastu all: India rannikud, India sisemaa sood olid tol ajal väga kahjulikud eurooplaste tervisele, keegi neist ei suutnud kaua vastu panna. Seetõttu oli pärismaalaste abi Kompanii olemasolu päästmise abinõuks. Muidugi ei tohi seejuures unustada seda, et pärismaalased-politseinikud tundsid hästi oma suguvendi, oskasid vajaliselt käituda ja rahvas usaldas neid, nende vastu ei tunnud keegi vaenu, olid nad ju veri nende verest. Mida valged ise tol ajal poleks kunagi korda saatnud — vähemalt mitte ilma suurte ohvriteta ja kangete jõupingutusteta, saatsid korda pärismaalased ise.

Nii et Indias näeme juba 300 aasta eest seda, mis meie ajal kordus ja kordub kõigis asumaades ja mis näitab, kui võrd tähtsad on pärismaalased asumaa politseiametnikena, kui neid ainult õieti osatakse kasutada ja nendega õieti ümber käia, oskus, mis teadupärast on väga suurel määral omane inglastele ja mis õieti on teinudki inglasi suurimate ja tähtsamate asumaade valitsejajaks ja omanikeks, seega maailma valitsejajaks üldse. Pärismaalane on harjunud oma kodumaa ilmastuga, tema tunneb oma kodumaad ja tema elanike iseloomu, pärismaalane võib seetõttu kiiresti ja otstarbekalt teosteda seal, kus võõrsilt tulnud valge midagi veel ei saa peale

hakata. Väga paljudel juhtudel tuleb sellele lisaks veel üks asjaolu, mis kõneleb pärismaalasist politseinike kasuks. Enne valgete politseiteenistusse astumist on need pärismaalased, kes teenistusse võetakse, harilikult palju rännanud, nad tunnevad hästi oma maad, tunnevad, mis on peaasi, ka sarnaseid suguharusid ja nende mõtlemisviisi ja iseloomu, kes pole üldse veel kokku puutunud valgetega või on seda väga vähesel määral. Siin peab tähelepanu juhtima sellele, et raskemaid politsei organiseerimise küsimusi asumaadel on õigete kohtade, õigete asupaikade leidmine, kuhu paigutada kohalikke politseiüksusi. Valge politseijuht peab täpselt teadma, kuidas suhtuvad need elanikud, kelle keskele ta tahab luua uue politseiüksuse, valgetesse ja nende politseisse, sest muidu võib juhtuda, et valgete politseiametnike ja kohalike elanike vahel tekivad algusest peale arusaamatused ning hõõrumised, mis võivad tühiste asjade pärast kurvalt lõppeda nii ühele kui ka teisele poolele. Siin ongi tähtis värvilise vaheltsobitajate osa, tema tunneb maad, elanikke, olukordi, vaateid, tema saab anda nõu ja kasulikke näpunäiteid. Pealiskaudselt õpib ka valge peatselt tundma pärismaalasi, kuid nende põhjalik tundmaõppimine, mis on hädavajaline normaalse vahekorjade sisseadmiseks ja alahoidmiseks, võtab aega, kui see üldse on võimalik. Kaugelseisvate näib olevat asi lihtne, pärismaalane on harimata, tema iseloom ja mõtlemisviis on lihtsad, nagu looduski on lihtne. Tegelikult on asi nii, et eurooplane ei oska ja ei suuda tihti tungida sellesse lihtsusse, ei suuda tihti ka tarvilike teadmiste puudusel aru saada pärismaalase hingeelust, tema kommetest, sellest, mis talle on armas ja püha. Heaks tõenduseks sellele on juhtum, mis leidis aset umbes 20 aasta eest Karatshis, Indias. Sinna komandeeriti briti politseikolonel, kes polnud kaua elanud Indias ja kes seetõttu maad ja rahvast tundis õige vähe. Patrullimisel valis kolonel puhkekohaks maakoha, mis omal ajal oli pärismaalasile pühaks kohaks, mis vahepeal oli küll oma tähtsuse püha kohana kaotanud (ja seetõttu polnud ka eriti märgitud, nagu see harilikult sünnib Indias), mida aga kohalikud pärismaalased ja valged siiski austasid, pärismaalased pealegi veel kartsid, sest nende arvates oli see paik jäänud surnute vaimude kohtamiskohaks. Selle süütu teo tagajärjeks — et eurooplased astusid ja puhkasid kohal, kus kokku tulevad kadunute vaimud — olid mässud, mis nõudsid palju ohvreid. Vaene kolonel, kes kõigis oli süüdi oma teadmatuse tõttu, kaotas peagi koha, ainult sel teel läks inglastel aegamööda korda rahu majja luua.

Väga sageli kuuleb arvamusi, nagu oleksid värvilised enne ühendusse astumist valgetega kõik ebaintelligentsed või isegi rumalad. See on eelarvamus, mis eurooplasile on tekitanud palju kahju, see üleolev seisukoht on rohkem kahju tekitanud kui mõni rumal samm, mõni halb korraldus, mõni ebatahtiline võte. See seisukoht on vildak. Inimesed, kes näiteks tunnevad hästi Indiat, teavad kõnelda, et Bombay ja Karatshi vahel kõneldakse 148 keelt ja murret. See muidugi pole veel ime, küll aga on ime see, et paljud teejuhid, harilikult noored, umbes 20-aastased noormehed, kes pole

saanud mingit haridust, tunnevad 30 või isegi rohkem neist keeltest ja murretest; seejuures peab tähendama, et need murded erinevad üksteisest umbes nii nagu meie keel soome keelest või rohkemgi. Need noormehed on terve eluaeg ümber rännanud, on põhjalikult tundma õppinud oma maad ja nende elanikke ja keeli. Et ära õppida 30 keelt, selleks peab olema väga andekas ja sarnaste inimeste kohta ei saa kunagi tarvitada mõistet ebaintelligentne. Seetõttu on ka selge, kui suurt kasu niisugused inimesed võivad tuua, seistes politseiteenistuses. Õieti võib öelda, et ilma pärismaalaste kaasabita pole politsei korraldamine üldse mõeldav, vähemalt mitte sarnastes komplitseeritud asumaades nagu seda on India. Milleks minna nii kaugele, kui sedasama võime tähele panna Põhja-Aafrikas, Marokkos. Viibides seal ainult mõni nädal ja liikudes maal ringi, võib otsusele jõuda, et ilma pärismaalasist politseiniketa oleks seal raske läbi ajada. Nii pole, näiteks, hästi mõeldav, et valge politseinik õpiks ära kõik need hulgalised murded, mida kõneldakse Larrashi ja Fesi vahel. Sudaanis, Egiptuses ja mujal Põhja-Aafrikas näeme sedasama. Seal elutseb hulk pärismaalasist suguharusid, kes kõnelevad igaüks oma keelt, igaühel on oma kombed ja traditsioonid ja kelle mõistmine ja kellega õieti ümberkäimine käib *europalase* politseinikule kahtlemata üle jõu, keda aga saab hästi asendada pärismaalane. Muidugi saab läbi ka ilma pärismaalaste-politseinike kaasabita, kuid sarnasel juhul peavad nende aset täitma püstolid ja kuulipildujad — vahendid, mida ükski Euroopa rahvas ei tarvita enam asumaade pärismaalaste vastu ilma äärmise vajaduseta; oli küll aeg, mil arvati, et kuul ja mõõk on ainsad korraloojad asumaades, kuid sellest seisukohast on ammugi loobutud.

Pärismaalased saavad tihti ka ise aru, kui võrd kasulik on neile korraliku politsei olemasolu, kes neile kindlustab püsivat korda ja üldist julgeolekut. Euroopa riikide asumaade ajaloost teame hulk juhtumeid, kus pärismaalased vabatahtlikult saatsid oma poegi valgete politseiteenistusse palvega neid välja õpetada headeks politseinikeks. Eriti võime seda panna tähele prantsuse asumaades Põhja-Aafrikas, kus pärismaalased-politseinikud teenivad võrdlemisi suurel arvul isegi politseiõhvitseride kohtadel. Asumaal Ida-Aafrikas, kus sakslastel oli tegemist võrdlemisi intelligentsete pärismaalastega, saatsid pärismaalased oma suguvendi suurel arvul politseiteenistusse, nii et lõpuks kogunes seal sakslastel 800 värvilise politseiniku ümber, kellest 200 ümber täitsid allohvitseride kohuseid ja 30 — alluvatel kohtadel teenivate politseiõhvitseride kohuseid.

Nii et kokkuvõetult peab tähendama, et pärismaalasist politseinikud suudavad oma kodupinnal hästi täita kohaliku politsei ülesandeid ja veel rohkemgi, nad suudavad neid hästi täita, nii et tihti maa äravõitjad — valged kolonisaatorid — ei saagi läbi ilma nende kaasabita. Muidugi on paljudel kordadel katsutud saada läbi ilma nende kaasabita, on käidud vastupidist teed, on tule ja mõõgaga sõditud. Ka sel teel on lõpuks asumaal kord jalule seatud, kuid harilikult väga kalli hinna eest, suurte ohvrite kandmisega. Kui halvasti võib mõjuda asjaolu, et kohalikke elanikke ei võeta kaasabilisiks

korra jaluleseadmisel ja alalhoidmisel võõral maal, seda näitab meile kujukalt Ameerika Ühendriikide ajalugu. Peab tähendama, et kõik eurooplased on Ameerikas selles mõttes rängasti eksinud. Ei prantslastel Mississipi ja Orinoco ääres, ei inglastel Hudsoni ääres ja Põhja-Ameerikas üldse, ega hispaanlastel Floriidas ja Texasis ei tulnud mõttessegi võita pärismaalaste-indiaanlaste poolehoidu ja kasutada neid, iseloomult julgeid ja intelligentseid inimesi korra loomiseks Ameerikas. Eurooplaste Ameerikasse jõudmisel algas pärismaalaste armetu ja väsimatu tagakiusamine ja hävitamine. Kolonisaatorid põhjendasid oma samine seega, et indiaanlased nende arvates, vähemalt nende juttude järgi, olid metsikud inimesed, kes mingi hinna eest ei tahtnud ühendusse astuda valgetega, kes seljatagant neile kallale tungisid ja neid tapsid. Praegu võime öelda, et need jutud olid alusetu, et esimeste kolonisaatorite püüd oli nähtavasti hävitada pärismaalasi, et Ameerikasse ei saanud head kolonisaatorid ja et neid jutte indiaanlaste metsikusest, halvast iseloomust ja leppimatusest püüti levitada üle maailma, et rahustada valitsejaid Madridis, Pariisis ja Londonis. Kahtlemata oleks ka Ameerikas võidud (nagu, näiteks, Ida-Indias) kasutada indiaanlasi korra jaluleseadmiseks ja selle kaitsmiseks, kuid esimesed Ameerika võitjad ja nende järeletulijad kuulusid ise enam-vähem niisuguste inimeste liiki, kes ise ei armastanud korda ja sellest palju ei hoolinud. Need inimesed kuulusid enam-vähem kõik nende sekka, kes ühel või teisel põhjusel juba oma kodumaal ei armastanud politseid, loomulikult olid neil uuel kodumaal sootuks teised mured kui korraliku politsei sisseseadmise mure. Olgu veel kord tähendatud, et ikka leidub (ka mahajäänud rahvaste seas) sarnaseid pärismaalasi, kellele on selge — kas või juba läbielatud kogemuste tõttu, et vastuhakkamine maavõitjaile on väga raske, isegi võimatu ja annab alati halbu, isegi hävitavaid tagajärgi. Säärased mõistlikud elemendid suudavad hädaohu silmapilgel alati läbi lüüa, nagu seda tõendavad nähted Uue Guinea saarel, Malaisia poolsaarel ja teistes asumaades, kus elavad vähearenenud, kuid sõjakad inimesed. Pärismaalaste kaasabil on ka seal korda läinud läbi viia tarvilikke politseilisi samme korra loomiseks, ilma et see oleks esile kutsunud suuremat vaenu ja rahunusi.

Lõpuks olgu veel mainitud rannapolitsei tegevusest, kes teotseb Vaikse Ookeani saarte ja saarekeste rägastikus. Meie päevil sõidab rannapolitsei (harilikult üks valge politseinik mitme pärismaalasest kolleegi saatel) ühe saarekese juurest teise juurde. Sõidetakse pärismaalaste paatides, mis oma kujult on püsinud sadasid aastaid ja on osutunud liikumiseks neis vetes kõige otstarbekohasemaks. Kuidgi sõiduabinõu on pärit Noa ajast, on temaga liikuva ametnike varustus kõige moodsam: püstolid, kuulipildujad jne., mis alati on igaks juhuks kaasas. Säärane saarelt saarele liikumise viis on laialt tarvitusel inglastele kuuluvatel asumaadel Vaiksel Ookeanil. Tegelik elu on näidanud, et niisugune korra järelevalve viis on sootuks parem kui endine meetod, mis seisis selles, et aeg-ajalt, kui pärismaalased olid tapnud mõne valge ametniku või põletanud maha

mõne mõisa, saadeti kohale ristleja, mis mõneks ajaks küll hirmutas pärismaalasi, kuid ei suutnud neid õpetada korrale ja lepitada olukorraga. Kahurite paugud sünnitasid küll kahju ja kiire kohtumõistmine valgete poolt maksis mõnele eriti vaenulikule pärismaalasele elu, kuid sarnane ristlejate tegevuse mõju ei olnud püsiv. Praegu teotsevad inglased sootuks teisiti. Rannapolitsei patrullid vahetpidamatult saarekeste vahel ja värvilised politseinikud peavad sidet oma kaasmaalaste ja valgete vahel ja hoolitsevad korra eest. Kuritegusid valgete, nende varanduse, nende poolt maksmapandud korra vastu katsutakse ära hoida ja kõigi olemasolevate kogemuste najal peab arvama, et see — eriti inglaste poolt viimasel ajal praktiseeritud viis on kõige otstarbekohasem ja kõige parem nii pärismaalasile kui valgeile.

Praslini hertsog.

E. Rand

Praslini hertsogi elu muutub huvitavaks sellest silmapilgust peale, mil tema suri, vähemalt ametlike dokumentide järgi. Tema elu lõppes tegelikult 24 aastat hiljem.

1824. a. abiellus Theobald Charles Laure Choiseul, Praslini hertsog ja Prantsusmaa peer, kuulsa marssal Sebastiani tütrega, Fanny Rosalba Altaricega, marquise de Coigny tütretütrega, keda omal ajal tundis terve Prantsusmaa, terve uudishimulik maailm, sest ta oli Louis XIV sõbra, hertsog Antoine de Caumont armuke. Abiellumisel oli mees üheksateist ja naine seitseteist aastat. Mõlemad abiellujad olid noored, ilusad ja rikkad ja keegi ei suutnud ette aimata, et see abielu kord lõpeb väga dramaatiliselt. Hertsogi kirjeldatakse kui tagasihoidlikku, külma iseloomuga inimest, keda tema noor ja väga kirgline naine otse jumaldas. Abielupaar elas harilikku jõukate inimeste elu; naine sünnitas viieteistkümne abieluaasta jooksul üheksa last. Kuid siis algas kurbmäng. Naine, kes oli pea sama vana kui tema meeski, vananes väliselt, muutus tüsedaks ja inetuks ja mehe armastus kustus. Ühes sellega tekkis naisel armukadedus. See oli siis, kui ta oli saanud neljakümneaastaseks ja kui majja tuli noor inglanna, miss Henriette Delucy, laste kasvatajaks. Kaasaegsed kirjeldavad seda kui väga ilusat blondiini, kelle juures äratasid kõigepealt tähelepanu imeilusad hambad ja suurepärase hääl. Tema olevat olnud väga külm, tagasihoidlik ja energiline, temast kõneldi kui raudsete närvidega inimesest. See inimene sai hertsogile saatuslikuks, kes seni oli truu ja hea abielumees. Hertsog hakkas inglannat armastama ja muutus külmaks oma naise vastu. Lõpuks ähvardas mees abielulahutamisega, lahkus naise juurest ja viis ka lapsed ühes. Naisel ei jäänud muud üle, kui pöörduda oma isa poole palvega appi tulla ja katsuda asjad uuesti korda seada. Vana marssal kirjutas hertsog-

gile kirja, milles ta nõudis inglanna vabastamist hertsogi teenistusest ja naisega leppimist. Mees hakkas nähtavasti vana marssali kartma, võib olla kartis tema ka skandaali, sest Pariisi ajalehed, kellele sarnased abielulood olid alati meeldivaks tõmbenumbriks, olid asjast teada saanud ja pühendasid oma tähelepanu hertsogi armuloole. Võib olla, et juba siis tärkas hertsogil mõte kõrvaldada oma seaduslikku naist, kellega kooselamine talle näis võimatu olevat. Olgu kuidas on, ta täitis vana äia nõuded: kasvatajanna saadeti minema ja marssali tütar võis oma mehe juurde tagasi minna. Neli nädalat hiljem tapeti naine.

Kord keskööl kuulis teenijaskond kisa ja lärmi hertsoginna tubades. Paar teenijat ruttas sinna. Kuulda polnud enam midagi, kuid hertsoginna ruumid olid lukustatud, mis varem kunagi ei juhtunud. Teenijad tungisid kõrvalruumide kaudu hertsoginna magamistuppa ja leidsid ta tapetult magamistoa põrandal. Toas laialipaisatud mööbel, katkirebitud kellanöör ja voodist põrandale tõmmatud tekid ja voodipesu näitasid, et tapetu võitles surma eel oma tapjaga. Asjast teatati kohe ametivõimudele ja hertsogile. Ametivõimud konstateerisid, et toast pole midagi kaduma läinud, et tege mist pole röövmõrtsukatööga ja et hertsog, kes sinna ilmus kahvatu ja hirmunud näoga, kannab öökuube, millel verised plekid. Hertsog ei tea midagi seletada, tema olevat kisa kuulnud ja ühes teenijatega tunginud magamistuppa. Kuid vereplekke leidus veel vaibal, mis viis magamistoa hertsogi ruumidesse. Laiba lähemal vaatlemisel selgus, et tapetu sõrmede vahele oli sattunud juukseid, mida tapetu võitluses oma mõrtsukaga oli rebinud viimase peast. Ja ametivõimudel oli kerge konstateerida, et need juuksed olid hertsogi omad. Hertsog ei salanud, ta ei tunnistanud ka midagi üles, ta tegi seda, mida kurjategijad sageli teevad, ta vaikis.

Politsei hakkas kiiresti tervet lugu uurima, tuli selgusele jõuda kas ja kuivõrd on draama teine süüdlane — kasvatajanna — segatud loosse. Ta võeti vahi alla, kuid politseil ei läinud korda kindlaks teha, et tema oleks võtnud tegelikult tapmisest osa, isegi seda ei saadud tõendada, et inglanna oleks olnud teadlik tapmise kavatsusest. Naisterahvas peeti paar nädalat kinni ja vabastati siis vahi alt. Kuna hertsog ise oli Prantsusmaa peer, ei tohitud teda enne kohtu kokkuastumist vahi alla võtta. Ta jäi oma lossi elama, kuid ta seati valve alla. Kümme päeva pärast tapmist astus kokku kohus ja mõrtsukas ilmus kohtu ette — surejana. Ta oli ennast mürgitanud arseenikuga ja ülekuulamine lükati edasi. Kolm päeva hiljem suri hertsog pärast seda, kui ta oli teinud oma testamendi, ta suri, nagu hiljem seletati kohtus, ilma et ta oleks oma süü üles tunnistanud. Kantsleril Pasquier ei jäänud muud üle, kui pidada kohtus kõne, milles ta nimetas hertsogi mõrtsukaks, keda aga enam ei saa karistada, kuna ta ise on ennast karistanud surmanuhtlusega. Surnu pandi puusärki, mille pitseeris kinni kohtuministeeriumi

ametnik. Keskööl viidi puusärk Pariisi nn. lõuna-surnuaeda ja maeti vaikselt maamulda; ükski kivi ega muu märk ei tähistanud matmispaika.

See oli Praslini hertsogi lugu, mis iseendast pole huvitav ega iseäraline. Õieti pole mingit põhjust sellest loost refereerida, kui ta poleks hertsogi teise elu alguseks, mis sai alguse pärast tema matmist Pariisi lõuna-surnuaeda.

Sama päeva hommikul, kui Pariisis kaeti kinni tema haud, jõudis Praslini hertsog Doverisse ja sama päeva lõunal einetas ta Londonis. Seekord mitte enam miss Delucyga. Ta pelgas nüüd inglannat. Arvatavasti ta ei tahtnud juhtida avalikkuse tähelepanu enesele, arvatavasti tuletas miss temale meelde tema elu kõige raskema, tumedama ja halvema silmapilgu. Olles koos missiga, ei saanud tema ometi oma naist meelde tuletamata jätta. Võib isegi arvata, et, kui ta missiga oleks kaua koos olnud, ka miss oleks tema poolt teise maailma saadetud. Missi saatus oli sootuks teine. Ta sõitis Ühendriigesse ja abiellus seal; kui tema 1875. a. suri, oli tema uue kodulinna ajalehtede veerud täis kiitust selle eeskujulise perenaise ja laste ema elukommetest.

Hertsogi põgenemine Inglismaale ei jäänud igaveseks saladuseks, ei jäänud ainult üksikute isikute teada. Tapmine ise sündis liig müstilises olukorras, hertsogi „enesetapmine“ ajas parema seltskonna meeled ärevusse, öine enesetapja-mõrtsuka matmine oli liig sensatsiooniline selleks, et Pariis ja tema avalik arvamine oleksid rahuldunud neile teadaolevate andmetega. Selleks olid tapetu ja tapja liig tuntud inimesed. Huvitav romaan lõppes pariislastele ootamatult kiiresti, tunti nagu oleks romaani lõpp — hertsogi öine matmine — pidanud olema teissugune. Kuid varsti järgnes prantsuse veebruarikuu revolutsioon ja juhtis inimeste tähelepanu sootuks teistele asjaoludele. Siiski oli terve loo uurimine ainult edasi lükatud, mitte aga lõpetatud. Kuni maailmasõjani ja isegi pärast maailmasõja lõppu ilmusid ikka uued ja uued tunnistajad, kes teadsid seletada üht või teist Praslini hertsogi elust ja tema naise tapmisest. Kokkuvõetult saame praegu järgmise pildi. Ametivõimud aitasid hertsogi põgenemisele kaasa, milleks nad said käsu kõrgemalt poolt. Hertsogi asemel sängitati maamulda keegi tundmatu isik, kes suri vaeste haiglas. Terve mürgitamislugu oli vaid komöödia, ainult kahjuks pole teada, kes sellest komöödia lavastamisest võtsid osa. Isikud, kes puutusid hertsogiga kokku enne tema „surma“, s. o. enne tema põgenemist Inglismaale, kõnelesid hertsogist kui haigest inimesest, kes on vaid endise hertsogi vari, kes on kohutavalt lahjaks jäänud ja kes tõesti jätab surmakandidaadi mulje. Arstid aga, kes lahkasid laiba, mis nende kätte anti (kes teab kelle oma see oli?), seletasid, et neil tulnud tegemist teha väga terve ja tugeva kehaga, mis olevat elavaks tõenduseks, et surnu oli väga terve ja tugev inimene. Tapmis- ja põgenemisloost kõneles tuntud kindral Montesquiou-Fezensac (kelle kohta on teada, et ta ei armastanud liialdada ega valetada) ühele, vist

veel praegu elus olevale, tuntud prantsuse vaimulikule. Kindral tähendas: „Lugu oli Louis Philippe'ile (s. o. kuningale) väga piinlik; ta laskis mõrtsuka salajaselt toimetada Inglismaale ja siis leiutati hertsogi enesetapmine-mürgitamine. Kuid ainult väga vähesed uskusid seda juttu“. Hertsogi vana teenija, kellele näidati hertsogi laipa ja kes tundis hertsogi lapsepõlvest saadik, ei tunnud laibas ära oma kauaaegset leivaisa — seda ei arvestatud, arvati muidugi, et vana inimene, kes muidu väga kurvastas oma hertsogi saatuse üle, pikema jututa tunnustab laiba oma peremehe omaks, sellega oleks saadud tervele maailmale, eriti kahtlevale Pariisile öelda: enesetapja oli tõesti Praslini hertsog. „Surnu“ testamendis leidis eeskiri, mille järgi iga hertsogi tütar pidi igal aastal saatma teatava summa ühele isikule Inglismaale, kelle nime aga testamendis ei nimetata. Kindral Gramont, kes oli abielus hertsogi ühe tütrega, kaebas kord ühele sõbrale, et tal olevat üleauruselt palju väljaminekuid, nii et rahapuudus ähvardavat teda alatasa; jutuajamisel hüüdis kindral, võib olla kogemata ja tahtmatult: „Ja siis veel on pension äiale!“ Edasi on teada, et ka Montalembert, kes kosis hertsogi teise tütre, oli väga pahane selle üle, et Inglismaale tuli igal aastal saata suurem rahasumma. Vanad hertsogi teenijad teadsid kindlasti, et ta elab ja jutustasid sellest mitmel puhul oma tuttavatele ja sõpradele. Üks teenijaist kohtas hertsogi juhuslikult Brüsselis, teine nägi teda kord isegi Pariisis, Montmartre'is, kuhu hertsog salaja tuli: nähtavasti oli Pariisi külgetõmbejõud hertsogile nii suur, et ta vaatamata suurele hädaohule sõitis Pariisi. Üks vanadest hertsogi teenijaist viibis isegi tema surivoodi juures Londonis. Hertsog suri 1871. a. Samal aastal kaeveti välja puusärgk Pariisi lõuna-surnuaial ja viidi Praslinide perekonna-matmispaika Vaux lossi. Teel matmispaika vahetati kirstud vale ja ehtsa Praslini hertsogiga. Kui 1873. a. müüdi maha Vaux loss, viidi ka surnud Choiseulide, Praslinide ja Montalembertide perekonnaliikmete kirstud Maincy surnuaeda, kus nendele ehitati kabel. Hertsog-mõrtsukas on maetud altari alla ja tema viimast rahupaika katab pealkirjata kivi: puhkab ju kivi all mees, kes sündis Praslini hertsogina ja suri mingisuguse teise, Inglismaal valitud nime all.

Kuidas hertsog elas pärast oma esimest „surma“, meie ei tea, olgugi et terve tragöödia leidis aset mitte väga kaua aja eest. Need, kes tundsid hertsogi, arvavad, et need kakskümmend neli aastat, mis tal veel elada tuli, olid talle piinaks. Ta tappis, kuid lunastas oma teo hoopis raskemalt kui need, keda tapmise eest karistatakse. Ta pidi üle kahe aastakümne veel elama, võib olla igapäev tapetud abikaasa silme ees, ta ei saanud unustada, ta ei saanud surra, kuigi ta seda vist tahtis.

Omavalitsuste ülesandeid Jahiseaduse käsitlemisel.

Rich. Känd

1. juunist 1934. a. alates on pandud Jahiseadusega (RT 45 — 1934) ja sama seaduse teostamise määrusega (RT 59 — 1934) omavalitsustele kaks suurt ülesannet: jahipiirkondade registreerimine ja jahitunnistuste väljaandmine.

Jahiseaduse kohaselt võib jahipidamise õiguse edasiandmine eramaadel ja veekogudel toimuda ainult väljarentimise teel, kusjuures jahirentnik võib teostada jahipidamist renditud maa-aladel ja veekogudel ainult siis, kui ta neist on moodustanud jahipiirkonna ja kui see on kinnitatud vastava omavalitsuse poolt.

Jahipiirkonna võib moodustada ainult ühte ringpiiri kuuluvaist ja niihästi moodustajale kuuluvaist kui ka jahipidamiseks rendile võetavaist maa-aladest ja veekogudest (või ka mõlemast liigist koos) pindalaga vähemalt 150 hektaari, mis oma kujult ning asendilt võimaldavad seal püsivalt elutsevate jahiloomade eest hoolitsemist ning kaitsmist ja ühtlasi võimaldavad ka jahipidamist.

Jahipiirkonna moodustamine ei ole lubatud matusepaikadest, avalikest parkidest ja maa-aladest, mis tihedalt asustatud, kus alaliselt läbistavate teede tõttu elav liiklemine ning kus jahipidamine üldise julgeoleku mõttes hädaohtlik. Jahipiirkond ei tohi pika, kitsa (alla 500 meetri laiuse) ribana asetseada teiste (piirkonda mittekuuluvate) kruntide vahel, või neid ümbritseada alla 500 meetri laiuse vööna.

Jahipiirkonna kinnitab see linna-, alevi- või vallavalitsus, kelle administratiivpiires asuvad jahipiirkonda moodustavad maa-alad ja veekogud. Kui need asuvad mitme omavalitsuse piires, siis on kinnitajaks see omavalitsus, kelle administratiivpiires asub suurem osa jahipiirkonnast. Sel juhul teatab jahipiirkonna kinnitaja omavalitsus jahipiirkonna moodustamisest teistele asjaosalistele omavalitsustele.

Jahipiirkonna kinnitamist ei takista see asjaolu, kui jahipiirkonna ringpiiri on jäänud osa sääraseid maid, mille omanikud pole rentinud jahipidamise õigust jahipiirkonna moodustajale. Sellisel juhul tuleb võtta arvesse jahipidamiseks väljarentimata maade asend jahipiirkonnas. Kui need asuvad moodustatavas jahipiirkonnas sääraselt, et piirkonna ja väljarentimata maade piiride vahele jääv jahimaa on pikemas ulatuses (umbes 250 m.) kitsam kui 500 m., siis ei saa kinnitada jahipiirkonda. Samuti ei või kinnitada jahipiirkonda, kui piirkonda on jäänud mitmed jahipidamiseks väljarentimata talud ja need asetsevad nii, et talude piiride vahele jääb jahipiirkonna maast vaid säärane maariba, mis pikemas ulatuses on kitsam kui 500 m. (Põmini Metsamaj. Büroo seletus 1934. a. nr. 5133).

Omavalitsusasutus on kohustatud hiljemalt 14 päeva jooksul jahipiirkonna kinnitamise asjatoimetuse vaatama läbi, otsustama ja

sellest teatama jahipiirkonna moodustajale. Jahipiirkonna kinnitamise eest võetakse 5 krooni omavalitsuse kasuks.

Jahipiirkond kinnitatakse ja registreeritakse jahipiirkonna moodustaja kirjaliku (vastavalt tempelmaksustatud tariifi nr. 1 kohaselt) avalduse alusel. Avalduses peavad olema kõik Jahiseaduse teostamise määruse § 3 loetletud andmed. Avaldusele lisatakse juurde jahipiirkonna moodustaja allkirjaga tõestatud skits kavatatavast jahipiirkonnast. Kui moodustajaid on rohkem, siis piisab ühe asjaosalise allkirjast, kes esitab avalduse. Jahipiirkonna skitsi esitamise nõue on kohati tekitanud küsimusi: kelle (kas vannutatud maamõõtja) poolt ja kui täpse plaanistikuga see peab olema tehtud? Kuna Jahiseadusega ega vastava määrusega ei ole seatud üles erilisi nõudeid, siis piisab sellest, kui skits on joonestatud vastavalt koha plaanidele, ühes üksikute jahipiirkonda kuuluvate maaalade ja veekogude piiride ning neid läbistavate liiklemisteede äärmärkimisega ja varustatud maastaabiga. Maastaab peab olema selleks küllaldane, et omavalitsusasutusel oleks võimalus skitsi kaudu kontrollida Jahiseaduse § 12 ja selle teostamise määruse § 1 täitmist. Kuna skitsi esitamisel peale eelnimetatu pole muid nõudeid, oskaks selle koostada iga kohal leiduv kesk- või põllutöökooli lõpetaja vastavate talude üksikplaanide järgi. Skitsiga esitatud asjaolude tõepärasuse eest vastutab sellele allakirjutaja. Ühes avaldusega on jahipiirkonna moodustaja kohustatud esitama tõendavad dokumendid maaomanduse kohta, kui jahipiirkond on moodustatud rendile võetud maa-aladest või veekogudest, siis ärakirjad vasta-vaist rendilepinguist.

On nõutav, et tõendused maaomanduse üle, kas või sama omavalitsusastuse poolt väljaantud (ja vastavalt tempelmaksustatud tariifi nr. 10 kohaselt) tunnistustena, oleksid lisatud juurde, kuna need on vajalikud Jahis. teost. m. § 5 tähendatud järelevalveks. Ei saa piirduda vaid jahipiirkonda kinnitava ja registreeriva omavalitsusastuste ametnike isikliku teadmisega vastavate isikute maaomanduse kohta. Need tõendused jäävad koos jahipiirkonna kinnitamistoimetusega omavalitsusse alalhoidmiseks. Arusaadavalt on omavalitsusastuse ülesandeks sel puhul ka järelevalve, et maaomandust tõendav dokument oleks selleks ka küllaldane.

Jahiseaduse kohaselt tuleb lugeda maaomanikuks füüsiline või juriidiline isik, kelle nimele kinnisvara on kinnistatud kinnisturegistris (BES § 812) kas omandamise või kasutamise õiguse alusel. Kuna BES § 812 mõiste täpne täitmine piirab liiga kitsalt maaomaniku mõistet, siis Põllutöoministeeriumi metsamajanduse büroo oma 15. septembri 1934 kirjaga nr. 5133 seletab, et Jahiseaduse käsitlemisel tuleb lugeda m a a o m a n i k u õ i g u s t e g a isikuteks: 1) isik, kes küll pole kantud kinnisturaamatusse ja -registrisse maaomanikuna, kuid valdab kinnisvara täie või piiratud omandusõiguse alusel ja kelle valduse vastu ei vaidle korroboreeritud omanik (BES § 807); 2) põlise kruntrendiõiguse (obroki) alusel maapidaja (BES § 1324 j. t.); 3) pärandatava rendi alusel maapidaja, kui rendileping on kinnistatud ja kantud sisse kinnisturegistrisse (BES

§ 4131 j. t.); 4) eluaegse kasutamisoigusega isik — lese õiguse alusel (maaomaniku lesk — aasta jooksul või eluaegselt) kinnistatud testamendi või kohtuotsuse alusel, niihästi siis, kui see õigus on kantud kinnisturegistrisse või ka sinna sisse kandmata.

Võrdseks maaomanikega arvatakse (Jahis. § 12) maafondist Maaseaduse § 15 p. a alusel maad saanud põlise pidamise õigusega riigirentnikud, asunikud ja juureloigete saajad alates sellest momendist, mil maa neile tegelikult on antud.

Maksuvõimetu või pillaja, nende vannutatud hooldaja, alaline hooldaja ning üldvolinik ei või saada maaomanikuna 3 aastaks tasuta jahitunnistust (Jahis. § 36), kuid nimetatud hooldajad ja üldvolinikud on õiguslikud maa-ala jahioiguse väljarentimiseks.

Omavalitsusasutuse ülesandeks on ka järelevalve jahirendilepingute tempelmaksustamise üle, mis peab nähtuma ärakirjast, kuna viimane peab olema ametlikult tõestatud. Jahirendilepingud kuuluvad tempelmaksustamisele tariifi nr. 55 p. A. järgi Rendisummaks tuleb lugeda lepingu põhjal (aja eest — vastavalt Jahis. § 7 p. 2) makstav tasu, kusjuures natuuras makstav tasu tuleb hinnata kohalike hindade järgi (Tempelmaksusead. § 6 p. 1), mis maksivad lepingu sõlmimise ajal. Kui tasu on võimatu määrata ligikaudseltki, tuleb leping tema tegemisel tempelmaksustada 1 krooni määral ja leping maksuinspektori juures registreerida (Tempelmaksus. § 7 pp. 1 ja 2). Täiendav tempelmaks säärastelt lepingult tuleb tasuda Tempelmaksusead. § 7 p. 2 lit. C ettenähtud korras. Kui lepingus pole tähendatud mingit tasu, siis on see kinkeleping ja kuulub tempelmaksustamisele tariifi nr. 24 kohaselt. Kui jahipiirkonna kasutajad on omavahel sõlminud lepingu jahipiirkonna moodustamiseks ja jahipidamiseks selles ühises piirkonnas, siis need lepingud, kui tempelmaksu tariifis eraldi ette nägemata, kuuluvad tempelmaksustamisele tariifi nr. 50 p. 4 järgi 1% määral kõigi jahipiirkonna maaalade jahiväärtuse summast. Ei ole jahiväärtus hinnatav, tuleb leping tempelmaksustada 1 krooni määral sama tariifi nr. 50 p. B põhjal (Maksudevalitsuse 11. IX 34. a. kiri nr. 220/g — 34).

Jahirendilepingud peavad vastama sisuliselt nende kohta Jahis. § 7 ülesseatud nõudeile, mille järelevalve lasub samuti jahipiirkonda kinnitaval omavalitsusasutusel. Peale Jahis. § 7 ülesseatud nõuete jahirendilepingute sisu kohta ei ole muid nõudeid.

Põllutööministeeriumi metsamajanduse büroo 24. dets. 1934 kirjas nr. 5133 tähendatud nõue, et „maaomanik oma maa jahioiguse väljarentimisel sarnaseid tingimusi ülesseada ei saa, mille järele temale õigus jääks jahti pidada“, pole millegagi põhjendatud ja sellisena ei saa tulla ka nõudmisele. Jahisead. § 1 kui ka § 7 ei takista jahirendilepingusse võtmast punkti, mille järgi maaomanikule jääb jahipidamise õigus väljarenditud maa-alal. Sarnase punkti võtmine jahirendilepingusse ei saa olla vastolus ka Jahiseaduse § 7 p. 3 eeskirjaga, kuna sama paragrahvi p. 4 tähendatud kohustuste täitmisest on huvitatud rendileandja ise, kes on ka lepingu täitmise nõudjaks pooleks.

On tulnud ette juhtumeid, kus rendileandja pärast rendilepingu sõlmimist (kas enne või pärast jahipiirkonna kinnitamist) pöörduv omavalitsuse poole tema maade väljaarvamiseks jahipiirkonnast, põhjendades, et tema ei nõustu lepinguga, tuues ette mitmesuguseid põhjusi. Omavalitsus ei saa arvesse võtta sarnaseid ühepoolseid avaldusi, kuna rendilepingu lõppemise alused ja tingimused on nähtud ette Jahis. § 8 ja 10; need rendilepingud käsitlevad puht-tsiivilvahekordi ja administratiivasutusel puudub vahelesegamiseks alus, olgu siis vaid kohtuotsuse alusel. Juhul, kui rendileandja koos rendilevõtjaga esinevad ühise kirjaliku sooviga üksiku jahimaa väljaarvamiseks jahipiirkonnast, tuleb omavalitsusel talitada Jahis. § 16 kolmanda lõike ja § 14 ja 13 korras. Väheneb jahipiirkond pärast moodustamist alla 150 ha ja jahirentnikul ei lähe korda seda suurendada ühe kuu jooksul nõutava normini uute maa-alade juurde liitmise teel, siis kustutab omavalitsus selle jahipiirkonna.

Jahipiirkonnast üksikute maade väljajätmine, uute jahimaa liitmine jahipiirkonna külge ja jahipiirkonna kustutamine registrist kuulub vastava omavalitsuse kinnitamisele, millise toiminguga eest võetakse omavalitsuse kasuks 3 krooni.

Jahipidaja peab olema varustatud jahitunnistusega, mis antakse välja vastava kirjaliku avalduse esitamisel jahitunnistuse soovija alalise elukoha linna-, alevi- või vallavalitsusest (mitte maavalitsusest!). Jahitunnistused antakse üheks või kolmeks aastaks. Kolmeks aastaks antavad jahitunnistused on maksavad jahipidamiseks ainult omanikule kuuluvail maa-aladel ja veekogudel ning need antakse tasuta. Muidugi peab olema selle juures tõendatud maa omamine. Kui omavalitsusel ei ole andmeid selle kohta, kas tasuta jahitunnistust soovija isik on maaomanik, siis on omavalitsusel õigus nõuda selleks vastavaid tõendusi. Jahitunnistuse saajal tuleb tasuda omavalitsusele vaid selle tunnistuse omahind, mis ei ületa 25 senti. Üheks kalendriaastaks antavad jahitunnistused on maksavad sama kalendriaasta jooksul üle riigi ja nende eest võetakse maksu 5 krooni, millest 3 läheb omavalitsusele ja 2 krooni riiklikule jahikapitalile.

Jahitunnistusi ei anta Jahis. § 37 loendatud isikuile. Jahitunnistuse saamiseks tuleb esitada kirjalik avaldus, milles avalduseandja tõendab oma allkirjaga, et Jahis. § 37 loendatud asjaolud ei takista jahitunnistuse andmist. Kui selgub vastupidist, on omavalitsus kohustatud keelduma jahitunnistuse andmisest. Ühtlasi tuleb omavalitsusametnikel juhtida sel puhul tähelepanu õigete andmete esitamise vajadusele, kuna jahitunnistuse väljavõtmine ebaõigete andmete esitamisega on karistatav pettusena kriminaalkorras. Avaldus üheks aastaks, s. o. maksulise jahitunnistuse saamiseks, samuti ka need jahitunnistused ei kuulu tempelmaksustamisele (tariifi nr. 1 erandi 33 ja nr. 10 erandi 8 põhjal). Kolmeks aastaks tasuta antavad jahitunnistused ja avaldused nende saamiseks kuuluvad tempelmaksustamisele tariifi nr. 1 ja 10 järgi.

Jahis. § 36 alusel kolmeks aastaks antavaid jahitunnistusi ei anta maaomaniku perekonnaliikmeile, kuigi omanik ise ei soovi jahti pidada. On talu kasutajaiks või omanikeks mitu isikut (ka kinnistatud pärijad), võib tasuta jahiluba anda igale omanikule üksikult. Kui pärijad on kohtulikult kinnitamata pärimisõigustesse, siis ei saa neile anda tasuta jahitunnistust, kuna nad ei vasta maaomaniku mõistele.

Tasulise jahitunnistuse andmisel ei lasu omavalitsustel järelevalve kohustust selle üle, kas tunnistuse saajal on jahipiirkond, kus ta jahti võib pidada selle tunnistuse alusel. Järelevalve jahipidamise üle lasub politseil ja metsaametnikel. Tasulise jahitunnistusega võib pidada jahti ka oma maa-alal.

Jahipiirkonda kuuluvate maa-alade ja veekogude omanikud, kes on ühtlasi selle jahipiirkonna kasutajaiks, saavad ja võivad pidada jahti vaid tasulise jahitunnistusega.

Kui maaomanik on jahioiguse rentinud välja, ilma et ta vastava rendilepinguga oleks jätnud enesele õiguse oma maa-alal jahti pidada, siis ei saa temale anda tasuta jahitunnistust. See maaomanik võib pidada jahti oma maa-aladel ja veekogudel vaid rendilevõtja kirjaliku ja nimelise loaga jahikülalisena. Nende lubade kasutamise aeg ei ole piiratud seadusega. Maaomanikul oma maa-alade ja veekogude kohta, kui need ei kuulu mõnda jahipiirkonda, pole õigust anda jahiluba jahikülalisemale. Kui aga jahiluba jahikülalisemale on antud tasu eest, siis loetakse see jahipidamise õiguse edasirentimiseks (Jahis. § 21). Muidugi peab jahikülalisena jahti pidaja peale Jahis. § 21 tähendatud loa olema varustatud ka Jahis. § 36 tähendatud tasulise jahitunnistusega.

Kui kohta kasutab pärandustomp, saab jahioigust kasutada ainult väljarentimise teel (kui talu vähem kui 150 ha, siis jahipiirkonna moodustamiseks välja rentida või teisi jahimaid juurde rentida ja jahipiirkond moodustada). Kui kohaomanik on surnud ja kohta kasutab pärija õigustes tema täisealine poeg, omandab ta õiguse tasuta jahitunnistuse saamiseks momendist, mil ta asub koha valdamisele ja võib ka oma valdamisel olevat maa-alal jahti pidada. Kui maaomanik on vana ja tegelikuks kohapidajaks on poeg, ei saa maaomanik tasuta jahitunnistuse saamise õigust ega ka jahipidamise õigust oma pojale edasi anda, kuna maksev Jahiscadus ei võimalda seda.

Mis puutub jahipidamisse vallavalitsuse maadel, siis võib vallavalitsus kui juriidiline isik oma maade jahipidamise õiguse välja rentida või eramaid oma maadele juurde rentida jahipiirkonna moodustamiseks.

Kui jahipiirkond jääb kinnitamata mõningail põhjusil, siis ei tule võtta piirkonna registreerimismaksu.

Isik, kes soovib saada jahitunnistuse, peab olema varustatud jahilaskeriista hoidmise ja kandmise loaga (Jahis. § 37 p. 2), mida ta on kohustatud näitama jahitunnistust väljaandvale asutusele.

Mis puutub küsimusse, kas kahjulike jahiloomade püüdmiseks peab olema jahitunnistus, siis ei peetud soovitavaks jahipidamisel kaitsealuseiks tunnustamata jahiloomade peale erandit teha, kuna see oleks raskendanud jahikontrolli; ka pole Eestis kahjulike jahiloomade püüdmine kuigi levinud ja seda harrastavad vaid mõned üksikud. Pealegi pole jahiloomade püüdmine püügiriistadega sugugi soovitav, kuna see loomadele võib piina valmistada.

Kui maaomanikud omavahel moodustavad jahipiirkonna, siis ühel jahipiirkonda kuuluval maaomanikul teise maa-alale jahti pidama minnes ei ole vaja jahikülalise jahiluba.

Jahis. § 36 tähendatud jahitunnistused on maksvad ainult selle kalendriaasta kohta, mille kohta nad on võetud, vaatamata sellele, millal nad on antud välja. Seadus ei tee takistusi nende tunnistuste väljavõtmiseks enne uue kalendriaasta algust.

Lääne-Euroopa linnade välimus keskajal.

Oskar Angelus

Nagu teada, on peagu kõik vanemad Eesti linnad keskajal tekkinud: Tallinn, Tartu, Viljandi, Kuressaare, Haapsalu, Pärnu, Paidede, Rakvere, Narva ja ainult mõned neist hiljemalt asutatud: Paldiski — Peeter I, Võru — Katariina II ajal, Petseri 16. ja Valga 17. sajandil.

Elu linnades, kus sakslased keskajal ainuperemehed, pidi loomulikult sama rada minema nagu elu Saksamaalgi: kohus, linnavalitsemise viis ja linnavalitsuse konstruktsioon olid Saksamaalt pärit; sealt toodi ka majade ehitamise, tänavate sisseseadmise ja linna kindlustamise viis; ühe sõnaga: sisuliselt ja väliselt ei ole keskajal suuri lahkuminekuid Eesti ja Saksamaa linnade vahel. Seepärast on huvitav pisut vaadelda Saksamaa ja üldse Kesk-Euroopa linnade välimust, kusjuures tuleb tähendada, et tähelepanemisväärt vahesid Saksamaa ja Prantsusmaa linnade vahel varasel keskajal on raske konstateerida.

Kõnesolevate linnade all on mõeldud ainult suurlinnad, kuna väiksemate kohta puuduvad täpsemad teated. Mis puutub muu seas nimetusse „suurlinn“, siis ei saa võrrelda keskaja linnu elanike arvu poolest sugugi vana aja (näit. Rooma) ja meie aja suurlinnadega. Kõige suurematel Saksa linnadel oli 14. sajandi lõpul ja 15. sajandi alul: Lüübekis 22.000, Strassburgis 21.000, Nürnbergis ja Ulmis 20.000, Augsburgis 18.000, Zürichis ja Frankfurdis Maini ääres 10.000, Baselis 9.000, Egeris 7.300, Leipzigis 4.000 elanikku.

Kõik keskaja linnad, niihästi suured kui väikesed, tuletame meelde ainult meie Tallinna ja Paidet, olid ümbritsetud müüride, tornide ja kraavidega, mis arusaadav, sest iga suurem linn oli enam-vähem iseseisev: tal tuli sageli võidelda vaenlaste vastu, iseloomustavad ju üldse keskaega igavesed sõjad ja sõjakesed.

Tõstesild ühendas linna väljaspool asuva maaga. Linnavärvate tornidel seisis ööd kui päevad vahid, kes hädaohu liginemisel sellest teatasid elanikele. Nendele olid abiks palgatud sõjaväelased, kes ühtlasi täitsid politseinike kohuseid ja kelle peale oli pandud liiklemise korraldus linnavärvate juures. Nad olid peale selle veel värvakirjutajale (umbes meie aja tolliametnik) abiks tollivõtmise juures. Kõik need ametnikud allusid linnavärava komandandile, kellele allus ka vangide ülevaataja juhtumil, kui üht tornidest — mis tihti tuli ette — kasutati ühtlasi vangimajana.

Harilikult linnamüürid olid nii ehitatud, et umbes iga 100 sammu peale paigutati ümmargused ehk jälle neljanurgelised tornid, nagu meil veel praegugi Müürivahe ja Aida tänaval näha. Tornid, kuhu sõjariistad mahutati, olid ühtlasi rahuajal vaesemaile elanikele elukohaks. Müüri oli käik, kus vahil olev post edasi-tagasi kõndis ja kuhu kodanikud vaenlase kallaletungi puhul kogunesid linna kaitsma.

Mis nüüd puutub keskaja linnade tänavaisse, siis äratab tähelepanu kõigepealt nende mustus. Nad olid prügitamata ja kuival ajal tolmused ning vihmasel aastaajal porised ja peale mõne erandi olid rajatud igasuguse plaanita, kõverad, kitsad ja pimedad, mida Tallinna kesklinn veel praegugi tõendab. Isegi linnades, mis alguses ehitati kindla plaani järgi, nagu näit. Praha, on pärastpoole juurdeehitatud tänavad kõverad ja nurgelised.

Linnade mustus olenes kõigepealt sellest, et kõik söögijätised, prügi ja praht paisati otsekohe tänavale. Vesi katustelt, kaevedest ja loomade jootmiskohtadest juhiti rentslisse, mis asetses keset tänavat. Avalikke väljakäigukohti ei olnud kas üldse või väga vähe, nii näit. Nürnbergis 15. sajandil 7, mis puhastati üks kord aastas ja nimelt mardipäevaks. Majad, mis omanike vaesuse tõttu lagunesid ja lõpuks muutusid rusuhunnikuks, jäid sarnastena vedelema, ilma et keegi oleks koristanud neid. Mustus oli väljakannatamatu, halva ilmaga võis liikuda tänavail ainult kõrgete puukingadega, hüpates juhuslikult pandud kividele ja puukaikaile. Saksa keiser Friedrich III, kes 1485. a. käis Reutlingeni linnas, oleks peagu upunud ühes hobusega tänavamutta. Samal keisril oli kavatsus sõita Tuttlingseni linna, kuid tema kaaslased soovitasid sinna mitte sõita linna ülisuure mustuse pärast.

Tänavate mustuse peapõhjuseks oli asjaolu, et linnakodanikud peale oma otsese tegevuse — kaubanduse või väiketööstuse — harisid veel põldu, nagu Pariisis, Nürnbergis, Augsburgis, ja et pea-aegu kõigil oli väike loomakari, kõigepealt seakari; seda mitte ainult väiksemates, vaid ka kõige suuremates linnades. Loomad võisid vabalt hulkuda linnatänavail, ja arusaadavad on selle tagajärjed puhtuse mõttes. Arukamad linnavalitsejad võitlesid küll selle pahe vastu, kuid kuni keskaja lõpuni, ja mõnes kohas veel kauemgi, ei olnud keeldudel ja karistusahvardustel silmapaistvaid tagajärgi. Nii keelas prantsuse kuningas Johann II sigade laskmise Pariisi tänavatele ning kohtuteenijail oli lubatud vabalt ümberliikuvaid sigu tappa ja pea enesele võtta, kuna muu liha anti haigemajadele. Sa-

mas Pariisis andis hobuse jalgade vahele sattunud siga hobusele niivõrd tugeva tõuke, et ratsanik — kuningas Louis Paksu poeg Philipp — tänavale kukkus. Nürnbergis lubati 14. sajandil pagaritele ja väikekaupmeestele „ainult“ kümme siga pidada, Frankfurdis Maini ääres — kuni kaheksa. Seakünad olid saksa linnades tänavate ääres ja alles aegamööda keelati see ära, nii Breslaus 1495. a. Aja jooksul saadi sellest pahest üle. Breslaus anti veel 1515. a. linnavalitsuse poolt keeld sigade hulkumise kohta, kusjuures ähvardati isegi tänavail viibivate loomade konfiskeerimisega; Berliinis suutis alles suur-kuurvürst 1681. a. korra maksta panna ja laskis koristada künad elumajade akende alt. Ka Taanis ja Norras ei olnud asi parem ja sigade ning peremeheta koerte vastu võitlemine viidi alles 15. sajandil läbi.

Iseloomustava nähtena tuleb märkida Baieri linna Mühldorfi linnaõigust, mille põhjal oli keelatud sõnnikut turul kauem kui 14 päeva vedeleda lasta. Erandi sellest võis teha ainult kohtuniku loaga või kõigi kodanike nõusolekul. Samuti anti Göttingenis 1330. aastal ja Mechelnis 1348. a. sundmäärus, mille põhjal elanikud olid kohustatud iga kahe nädala tagant tänavaid puhastama. Õieti puhastati linnatänavaid enam-vähem korralikult ainult siis, kui saabus mõni tähtis külaline, või messide, laatade ja suurte kirikupühade ajal. Eeskujuks teistele saksa linnadele oli Nürnberg selle poolest, et eriti selleks palgatud teenija koristas igapäev sigade, koerte, kas-side, kanade ja rottide raiped tänavailt ja viis linnavärava ette.

Pariisis, kus juba 13. sajandil oli ametis tänavate vaht, kes nõudis kaupmeestelt suuri makse ja pidi valvama linna puhtuse järele, anti 14. sajandil käsk käsu järele tänavate puhastamiseks, mis kuningliku ediktiga 1348. a. pandi iga majaomaniku peale tema maja piirides. Üksikud isikud täitsid käsu ja toimetasid mustuse linna sees asuvale platsile (Place Maubert). Kuipalju see ja järgmiste aastate käsud mõjusid, näitab kõige selgemalt asjaolu, et 1399. a. korrati vanu määrusi ja ühtlasi kõigile kinnisvaraomanikele, vaimulikele ja isegi kuninga perekonnaliikmetele pandi kohustus maja piirides tänavaid korras hoida. Isegi parlamendi määrustega võideldi Pariisis mustuse vastu; nii keelab edikt 4. juunist 1536. a. mustust akendest tänavaille loopida. Pariis on meile väga tähtis seepärast, et tema kui suurema linna kord (elasid ju Pariisis 13. sajandi lõpul umbes 120.000 inimest) oli eeskujuks Prantsusmaale ja muule Euroopale.

Karmimalt tegutses Berliinis juba nimetatud suur-kuurvürst, kes oma pealinna mustusest ei saanud teisiti lahti, kui seaduse maksmapanemisega, et iga linna sõitev taluperemees pidi linnast välja sõites kaasa viima koorma prügi. Linnaelanikel ei olnud selleks aega, nagu linnavalitsus kuurvürstile seletas, olid nad ju koormatud põlutööga.

Prügi ja sõnnik viidi harilikult turu äärde. Ka see ei parandanud asja. Siis hakati mustust loopima linnades olevatesse jõgedesse või järvedesse. See on muu seas ka põhjuseks mispärast taudid keskajal nii kohutavalt möllasid ja nii mõnigi kord surmasid üle

poole linnaelanikest. Pariisis keelati kuningas Charles VI ajal mustuse viimine Seine jõkke. Kuningas ähvardas isegi — kui keeld ei mõju — jõge puhastada lasta elanike kulul.

Mis puutub tänavate sillutamisse, siis tehti esimesed katsed juba 12. sajandil Pariisis, ja nimelt võeti selleks suured, kolme kuni nelja ruutjala suurused ja üle jala paksud kivilahmakad; nende jäänuseid on leitud mitmel korral kaunis sügavalt praeguste tänavate alt. Nähtavasti ei annud see sillutamiseviis soovitud tagajärgi ja tarvitusele võeti väikesed, umbes 50 ruutsentimeetri suurused ja 16—19 sm. jämedused kivid. Iseäranis paranesid Pariisi tänavad kuulsa Louis XIV valitsemise ajal tänu energilisele politseiülemale Nicolas de la Reynie'le. 1782. a. tehti algus kõnniteede ehitamisega Inglismaa eeskujul. Veidi varem seati sisse tänavate veega kastmine ja puhastamine. Kuid siin tuleb mees pidada, et kõik need parandused käisid ainult südalinna ja peatänavate kohta, kuna eeslinnad veel kaua ei saanud sarnaste luksusasjade osaliseks.

Itaalia pakub umbes sama pilti: Mantuas alustati tänavate prügitamisega 1229. a., Veronas pisut hiljem: 1242. a. Hiljem läks prügitamine tolleaegsel Saksamaal moodi. Prahast viidi 1331. a. esimesed sillutamise katsed läbi, Nürnbergis 1368. a., Bernis 1399. aastal, Regensburgis 1400. a., Landshutis 1494. a. Põhja-Saksamaal, samuti Taanis ja Norras mindi veel hiljem tänavate prügitamisele üle, alles 16. sajandil. Taani ja Norra võtsid sealjuures Hollandi eeskujuks.

Samuti nagu tänavate korrashoid, oli ka linnade valgustamine õige primitiivne. Õieti võib ütelda, et peale kuuvalguse esialgu ei tuntud mingit muud üldist valgustust linnades; mõnes linnas pandi sildade juurde laternad põlema, kuid ka need vähesed olid harilikult mõne heasüdamliku kodaniku annetus. Ainult tulikahjude korradel või siis, kui avalik julgeolek oli hädaohus, nõudis linnavalitsus, et kõik majaomanikud valgustaksid oma maja piirkonda. Mõnes linnas pandi ka linna kulul tulikahju tekkimisel nurgamajade külge laternad või raudkorvidesse kinnitatud tõrvikud. Kes pimedal ajal tänavale pidi minema, võttis laterna kaasa. Isegi äri tehti linna pimedusega; nii anti Pariisis 1662. a. kellelegi Laudat'le ainuõigus raha eest välja üürida tõrvikuid ja laternaid selleks otstarbeks. Ainult tähtsate külaliste linnas viibimise ajal valgustati tänavaid. Arusaadav on, et sarnase olukorra juures tuli ette palju ulakust; et selle vastu võidelda, suleti peatänavad videviku ajal suurte kettide abil, mis üle tänava tõmmati; kella 9 peale määrati kindlaks politseitund ja viidi arestimajja kõik need, kes hiljem tabati tänaval laternata.

Pariisis seati 1667. a. tänavate valgustamine sisse rasvaküünladega varustatud laternate abil. Londonis anti majaperemeestele 1668. a. käsk majade külge laternad panna ja kella 6 kuni 11 õhtul valgustada tänavaid. Amsterdams algab tänavate valgustamine 1669. a., Hamburgis 1675. a., Berliinis 1679. a., Viinis 1687. a., Frankfurdis M./ä. 1707. a.

Ka majade nummerdamine oli hiljema aja — 18. sajandi —

saavutis. Kuni selle ajani tunti maju nende omanike nime järgi või anti, kui omanik polnud teada, naabrite nimed üles; mõned majad kandsid ka maalide või vappide nimesid, mis kinnitati välisseintele.

Joogivee headus kannatas keskajal palju tänavatel ja majades valitseva mustuse all. Nagu juba tähendatud, visati kõiksugu mustust jõgedesse ja järvedesse, surnuaiad olid linnade sees ja kõik see mõjus vee headusele, iseäranis katku ajal. Mõned linnad seadsid nende nähete kõrvaldamiseks veevärgid sisse, kõigepealt suuremad ja rikkamad Itaalia linnad: Milano 1179. a., Siena 1193. a., Cremona 1233. a. jne. Londonis hakati veevärki sisse seadma 1236. aastal, Kolmaris 1297. a., Zittaus 1374. a., Bernis 1393. a. Veevärke hakati mõnes linnas tarvitama mitte ainult hea joogivee saamiseks, vaid ka mustusekanalite puhastamiseks. Niipea kui tõsteseseadete abil oli võimalik juhtida vett majadesse, tehti pürskkaevude ehitamisega avalikel platsidel algust, mis palju aitas kaasa linnade ilustamiseks ja millest paljud meie ajani on säilinud, nagu Sienas juba 1248. a. valmistatud Fontebranda ja 1402.—19. a. valmistatud Fonte Gaja, 1408. a. ehitatud pürskkaev Braunschweigi raekoja ees.

Peale pürskkaevude ilustasid linnatänavaid veel ausambad. Vanimaid allesjäänud ausambaid on vist Magdeburgis olev keiser Otto ja tema abikaasa Editha oma, mis arvatavasti on 13. sajandi esimese poole töö. Vanad on ka Itaalia: Venezia Colleoni umbes 1480. a. ja Padua Gattamelata (1443) ausambad.

Peab tähendama, et kõik see kõrge kultuur, mis oli roomlastele omane ja mis väljendus tänavate sisseseadmises, korrashoidmises, kanalisatsioonis jne, keskajal on kaduma läinud, sellest kultuurist tähendatud mõttes õieti midagi pole järele jäänud.

Kuna elumajad ehitatakse meie aja linnades olgugi mitmesuguses stiilis, siiski üldiselt ühesugustena, mis oleneb mitte ainult majanduslikest, vaid ka ehituspoliitseilistest tingimustest, pakuvad keskaja majad sootuks teist pilti. Keskaja majade välimus ja ehitamisviis oleneb niihästi omanike sotsiaalsest seisusest, rikkusest kui ka nende kaubanduse või tööstuse tegevusalast.

Eslinnades, mis suuremal arvul linna värvate juures, väljaspool linnamüüre tekkisid, elasid väikestes puumajades vaesemad kihid ja kõiksugu kahtlane element, alates liiakasuvõtjaist ja nurgapandimajapidajaist ning lõpetades kaardimooride ja varastega. Kuid pea hakkasid sinna valguma ka jõukamad kihid. Linnades oli ehituskruunt kallid, sest müüridega ümbritsetud linnas oli piiratud kasutamiseks võimalik maa-ala ja iga jalg maksis kallist raha, mis pärast harva leidis suuremaid hoove ja aedu linna sees. Kellel vähegi võimalik oli, katsus väljaspool linna maad osta ja jõudu mööda hooneid peale ehitada suve möödasaatmiseks ning maad kasutada puu- ja aiavilja saamiseks. Nii siis näeme eslinnades puumajakeste ja onnide kõrval aednike aiamaaju ja lihtkodanike suvemajade naabruses rikaste patriitside lossé, talle ja muid ruume teenijate elamiseks ja maasaaduste mahutamiseks.

Hoopis teissuguse välimusega olid kesklinn ja tema majad.

Kõigepealt torkavad silma ehitused, kus tegutseb keskaja väikekaubandus. Kirikute ja kloostrite juures olevad platsid määrati harilikult turgude asupaikadeks. Seal seati üles laudadest pealiskaudselt kokkulöödud putkakesed, mis aja jooksul mädanesisid, maha põlesid, lammutati ja ikka uuesti üles ehitati ja mille lõplik ärakaotamine nii mitmeski linnas alles viimasel ajal sai võimalikuks. Peale selle töötasid ilusate ilmadega kõiksugu käsitöölised nagu püttsepad, kingsepad jne. tänavail; kui sellele veel juurde lisada keskaja komme (kõige primitiivsem reklaam) võimalikult valju häälega oma kaupa ja tööd välja pakkuda, siis saame ettekujutuse sellest müra- ja kärast, mis valitses tänavail. Väikekaupmeeste ja käsitöölise ärisildid olid vinklis majade külge kinnitatud ja ulatusid harilikult kesktänavani. Tihti täitsid siltide aset mitmesugused märgid, mis ka vähikule olid otsekohe arusaadavad: suur võti oli lukusepa, hobuseraud — sepa, õllekann — einelauapidaja jne. reklaamiks. Trepid keldriruumest viisid otsekohe tänavale ja luugid treppide peal, mis päeval lahti seisis, olid suurimaks liiklemistakistuseks.

Materjal, millest ehitati varase keskaja elumajad, oli puu; kuid juba pea mindi nn. fachwerk-ehitusviisi peale üle, s. o. ehituste peale, mille puuraamid täideti telliskividega ja punutud õlgedega; sidematerjaliks oli savi. Mõnel juhul oli maja esimene kord kivist; see ehitusviis oli tarvilusel eriti Prantsusmaal, kus enne maailmasõda leidis mitmes linnas veel vanu, keskajast pärit olevaid maju, nagu *Laval's, Annonay's, Nantua's, Saint-Lo's, Troyes jnc.* Ka Saksamaal ja Inglismaal on mõned huvitavad ehitused veel alles, näiteks Halberstadtis, Hildesheimis, Bacharachis, Chesteris ja teistes.

Kesklinna majad olid nii ehitatud, et tänaväärne külg oli õige kitsas, kuna maja peaosa asus hoovis. Majad olid võrdlemisi kõrged, iseäranis kõrgete, järskude katustega, kusjuures katusehari oli pööratud tänava poole, nii võime veel praegugi näha vahepeal mitu korda ümber ehitatud Tallinna maju Laial tänaval, Kuninga tänaval (Güntheri maja) jne.

Fachwerk-ehituste materjalist tingitult ulatusid majade ülemised korrad üle alumiste kaugemale tänavale ja, kui võtta arvesse üldist tänavate kitsust, siis võis juhtuda, nagu mitmes kohas Mainzis, et üle tänava asuvate majade katused teine teise külge puutusid. Tänavad olid seetõttu pimedad, päike üldse maani ei tunginud, ja mõnes linnas oli see ehitusviis seepärast kas täiesti keelatud, nagu Strassburgis ja Wormsis (umbes 1350. a.), või osaliselt, nagu Ulmis 1427. a. Peale muu oli kirjeldatud ehitusviisi ka selle poolest ebapraktiline, et tulikahju lahtipuhkemisel takistas kustutamistõid, seda enam, et keskajal valitseva pruugi järgi majakatused olid suuremalt osalt õlgedest.

Sagedaste tulikahjude peapõhjusi oli majakorstnate puudus või nende korratu puhastamine. Korstnate tarvitamine algas alles 15. sajandil. Nii nõuavad Brünni linna ehitusmäärused, et käsitöölise majad, kus palju tegemist tulega (sepad ja pagarid), oleksid varus-

tatud korstnatega. Kesk-Rheini äärsed linnad nõuavad 1491. a. alates korstnate sisseseadmist. Bremenis registreeriti 1453. a. esimene korstnapühkija. Tal võis küll vähe tööd olla, sest korstnaid puhastati väga harva, harilikult iga nelja või viie aasta tagant.

Peale taudide olid tulikahjud keskaja linnaelanikele kõige kardetavamaks hädaohuks. Keskaja kirjutused kubisevad tulikahjude kirjeldusist, mis lühikese aja jooksul tegid suuri linnu maatasa, nii et püsima jäid ainult linnamüürid, mõned üksikud kivimajad ja massiivselt ehitatud kirikud. Nii põles ka Tallinn 11. mail 1433. a. täielikult maha, niihästi Toompeal asuv linnaosa kui ka muu linn ja eeslinnad, ning 1581. a. ja 1684. a. osalt.

Prantsusmaal katsuti juba 13. sajandil ehitusmääruste abil võidelda tulikahjude laialilagunemise vastu. Nii anti 1284. a. ehitatud Montpazier linnas sundmäärus, mille põhjal iga kahe maja vahel pidi vahe olema ja keelatud oli maju otsekohe üksteise kõrvale ehitada, kuid ka see ei annud enne tagajärgi, kui maju hakati ehitama kivist.

Peab ütlema, et tulikahjud keskajal oleksid toonud veel suurematki kahju, kui nad tegelikult sünnitasid, kui oleks puudunud tuletõrje. Tulekustutamisest osavõtt oli kohuslik kõigile kodanikele. Tegelikult ei võtnud kõik kustutamisest osa, vaid tekkinud kombe järgi teatud käsitöölise liigid. Niipea kui teatati tulikahju tekkimisest (harilikult kirikukellade abil, mõnes linnas eriti palgatud tulevahi läbi), ruttasid tuletõrjujad tulekohale. Tuletõrje hulka kuulusid *peaasjalikult puusepad, sepad, katusetegijad, müüri-sepad, õllepruulid ja habemeajajad*. Teised kodanikud, kes otsekohe kustutamistöist ei võtnud osa, kogunesid kindlaksmääratud kohtadele, et sealt pealikuga eesotsas rutata linna müüride ja väravate juurde, sest tulikahjude ajal võis vaenlane kasutada õnnetust ja alustada pealetungi. Seepärast oli iga linn jaotatud osadesse, kuhu kodanikud pidid tõttama niihästi sõja kui ka tulelahtipuhkemise korral. Kes esimesena tõi vett tulekohale, sai harilikult erilise tasu. Kustutamiseks tarvitaminevad riistad: redelid, kirved, ämbrid ja tünnid seisid selleks kindlaksmääratud kohtadel, mõnes üksikus linnas olid nad tsunftide omanduseks, kes olid kohustatud neid vajaduse korral tarvitamiseks andma. Väikestes linnades pidid elanikud ise tähendatud riistadega tulikahju kohale ilmuma. Veetünnide muretsemine ja vee kohaletoomine tehti harilikult ülesandeks hobuseomanikele, nagu möldritele ja voorimeestele. Käsipritside tarvitamine algab nähtavasti 15. sajandil ja arvatavasti Nürnbergis. Esimene teade nende kohta on 1440. a. Need pritsid olid väga primitiivsed ja suurt kasu neist ei olnud; nad suutsid ainult vähe vett tulele juhtida ja veejuga ei ulatunud kuigi kõrgele. 1518. a. olid Augsburgis juba paremad pritsid, kuid ainult 1600. a. ümber hakati ehitama Johann Haubsch'i poolt Nürnbergis pritse, mille abil oli võimalik vett 80 jala kõrguseni paisata. Järgmiseks tähtsamaks sammuks oli Leupold'i leidus (umbes 1720. a.), kes võttis pritside juures tarvitusele õhusurve põhimõtte. Mitmed linnad hakkasid, nagu tähendatud, pürskkaeve üles seadma avalikel platsidel,

mis märksa hõlbustas vee saamist tulikahju juures. Tulikahju all kannatanud vaesemad elanikud võisid loota ainult kaaskodanike abile; avalikud abiandmise kassad selleks otstarbeks tekkisid arvatavasti 17. sajandil. Need ongi meie aja kinnitusseltside eelkäijad.

Linnavalitsused katsusid kõiksuguste ehitismääruste abil ära hoida suuremaid tuleõnnetusi, kuid suuri tagajärgi neil ei olnud. 14., iseäranis aga 15. sajandil keelati puumajade ehitamine südalinnades, samuti ka katuste tegemine õlgedest või sindleist. Nii andis keiser Ludwig 1342. a. Müncheni elanikele käsu valmistada elumajade katuseid telliskividest ja Frankfurdis keelati 1466. a. õlgkatuste ja 1474. a. sindlikatuste ehitamine. Selle tagajärjel olid 16. sajandil kesklinnade katused harilikult telliskividest. Need samad linnavalitsused, kes andsid välja sarnaseid keelde, lubasid teistest küljest tulekardetavaid aineid nagu püssirohtu, tõrva jne. mitte ainult suurel määral linnas hoida, vaid isegi südalinnas valmistada. Ka ei keelatud mitme maja ehitamist ühe katuse alla ilma kaitsemüürita. Ainult Kirde-Saksamaal ehitati suurel määral kivija nimelt telliskivimaju, kuna teistes kohtades olid moes fachverkehitused või, nagu Rheinimaal, ühtlasi fachverk- ja kivimajad. Põhja-Saksamaal olid puuehitused veel kaua ülekaalus, arvatud välja Lüübek, kus pärast 1276. a. tulikahju oli lubatud ainult kindlate katustega kivimajade ehitamine.

Nagu majad, nii ehitati ka sillad puust, Nürnbergis seati 1457. a. esimene kivisild üles.

Vist küll kõige vanemad kivimajad Saksamaal on pärit 11. sajandist — Trieris. 12. ja 13. sajandist on pärit mõned majad Regensburgis, samuti Trieris, Gelnhausenis ja Kölnis. Tähelepanemisväärt on muu seas mõned majad Nürnbergis oma väikeste, ülemistele tänavaäärsetele kordadele juurdeehitatud rippuvate toanurgakeste tõttu, mis selleks tarvitati, et parem vaadata, mis sünnib tänaval. Ka Prantsusmaal on säilinud mõned kivimajad 12. ja 13. sajandist, näiteks, Pariisis, Chartres, Clunys, Perpignanis ja Bourges. Viimases linnas on Jacques Coeur'i võõrastemaja üks parematest keskaja elumajade ehitusviisi ja stiili illustratsioonidest. Kõige kuulsam keskaja vanadest elumajadest Itaalias on Rooma nn. Cola di Rienzo maja 11. sajandist. Mis Itaaliat teistest Lääne-Euroopa riikidest eraldab, on suurte losside ehitamine südalinnades, kõigepealt Roomas, Sienas ja Firenzes. 16. sajandi alul hakati Itaalia eeskujul ehitama losse ka Prantsusmaal ja Saksamaal. Üldse peab siin tähendama, et kuni 17. sajandini palju ehitati ja sellest ajast peale ehitamised linnades peaaegu täielikult soiku jäävad põhjusel, mis meilgi mõjusid: suur 30-aastane sõda ja selle tagajärjed.

Majade fassaad oli alguses lihtne, igasuguste ilustusteta. Hiljem hakati kinnitama vappe välisseintele ja iseäranis alates 15. sajandist püüti maju väliselt võimalikult rikkalikult ilustada. Kivimajade seintele asetati plastilisi kujundeid, puumajade seinu kaeti suuremate maalidega. Keskaja maalidest ei ole meie päevini jälgi järele jäänud, kuid 16. sajandist olemasolevad maalid Schaffhau-

senis, Augsburgis, Luzernis lasevad oletada, et majaseinad palju võitsid sarnaste ilustustega.

Mis puutub majaanekendesse, siis algab klaasruutude tarvitamine 15. sajandil. Kuna kirikutes oli juba 12. sajandil aknaklaasi tarvitamine harilik nähtus, ei leia meie elumajades seda mitte. Kui oli külm või vihmane ilm, siis tõmmati aknaluugid kinni ja oldi pimedas toas. Aknaluukidesse tehti küll väikesed avauseid, mis peene lõuendi, pergamendi või loomapõiega kinni kleebiti, kuid see ei aidanud midagi. 14. ja 15. sajandil on tarvitusel suurendatud luugigaugud, mis osalt aknaklaasidega varustatud; esialgu pannakse klaasid akende ülemise osa ette, kuna alumine osa kaetakse luugiga. 16. sajandil oli juba terve aken klaasist; kuid palju kasu see ei too- nud, klaas oli paks ja värviline ja ei paistnud läbi. Kahekordseid ak- naid ei tuntud kuni 19. sajandini.

Mis puutub majade sisemusse, siis ei paku keskaja korterid ei sisseseadelt ega ruumidelt palju külgetõmbavat. Sealjuures tuleb pidada meeles, et keskaja kortereid ei tarvitatud ainult pere- konna elu-, vaid ka tööruumideks, kauplusteks ja aida-ruumideks, millega on ka seletatav, et näiteks Kölnis keskajal elas keskmiselt 6 inimest ühes majas, nii et ühe inimese tarvitada oli umbes 50 ruutmeetrit, samas linnas 1883. a. elas ühes majas keskmiselt 14 inimest ja iga inimese tarvitada oli 27 ruutm.

Kuna linnakodanike elumajad olid lihtsad ja tunnistavad oma- nike tagasihoidlikkust, pakuvad avalikud ehitused sootuks teist pilti, kõigepealt kirikud ja raekojad. Varasel keskajal tekki- sid uhked kloostrid ja hiljem — 11., 12. ja 13. sajandil — suure- joonelises stiilis ehitatud kirikud, mis on parimad keskaja arhitek- tuuri saavutised. Kõik linnad, kui ainelised olud seda vähegi luba- sid, katsusid võimalikult suurepäraseid kirikuid ehitada; olid ju kirikud linna au ja ilu. Sellest ajast on pärit näit. Saksamaal Ulmi kirik (1377. a.), Šveitsis Berni kirik (1421), Austrias Stephani kirik Viinis, meie Oleviste kirik (umbes 1267. a. ehitatud) jne. Tähele- panu pöörati alates 15. sajandist kirikutornide kõrgusele; nii on Strassburgi kiriku torn 143 m. kõrge, juba nimetatud Stephani kiriku torn 141 m.; seega on seletatav ka Oleviste kiriku torni kõrgus, kus- juures tuleb tähendada, et selle torni algkõrgus olevat olnud 159 meetrit. Sama asjaoluga on seletatav ka nähtus, et Lääne-Euroo- pas seisavad paljud keskaja kirikud poolvalmis tornidega, sest ehi- tust tuli tihti katkestada raha puudusel.

Kirikute juures asusid surnuaiad, samuti maeti surnuid ka kiriku ruumidesse; nii on Tallinna Toompea kirikusse maetud: kuu- lus krahv Turn, kes 30-aastases sõjas mängis suurt osa, rootsi kun- ninga Gustaw Wasa õde Margareta, türklaste võitja vene admiral, šotlane Samuel Greigh, Krusenstern, kes esimese venelasena sõitis ümber maailma, ja teised. Nagu Lääne-Euroopas, nii hakati ka meil nõudma surnute matmist väljaspool linnapiire, mis kõigepealt ter- vishoidliselt tähtis. Nii tekkisid meil surnuaiad Kalamajas, Koplis, Juhkentalis ja Mõigus.

Ka juudi kirikuid leiame varasel keskajal; neist on säilinud

vaid vähesed: Prantsusmaal mitte ühtki, Tšehhoslovakkias 14. sajandil ehitatud kirik Prahast ja Saksamaal Wormsi sünagoog (13. s.).

Teisist avalikest hooneist on kahtlemata kõige tähtsam raekoda. Niipea kui linnad asusid oma sisemist elu ise korraldama, tekkis vajadus hoone järele, kus valitud kohtunikud ja linnavolinikud võisid kokku tulla ja administratiivseid ning kohtulikke ülesandeid täita, makse sisse nõuda ja neid linna huvides kasutada, võõraid vastu võtta ja neid pidulikult austada. Esimesed suuremad raekojad ehitati 12. s. Mida keerulisemaks elu muutus, seda raskemaks ja mitmekesisemaks läks linna valitsemine, seda suuremad pidid olema raekoja ruumid. Kuni 15. sajandi lõpuni koosnesid raekojad väikesest arvust ametitubadest (majad olid harilikult ühekordsed) ja mõnest suurest saalist, mis oli määratud tantsupidude ja suurte pidulike vastuvõttude jaoks. Eeskodades müüdi turupäeval kõiksugust kraami; maa-alustes ruumides olid vangikambriid. Tihti kasutati keldriruume ka veinilaoks, mida osteti suurte pidude pühitsemiseks või, kui linn jättis veinimüügi ainuõiguse oma kätte, müügi jaoks alal hoiti. Kui aga vein erakaupmeeste oma oli, siis paigutati ta linnale kuuluvate maksude kindlustamiseks raekoja keldriruumi, kus ta väikese laomaksu eest seisis. Raekoda oli maja, mis oli kõigi kodanike oma.

Raekoja torn (Tallinna raekoja torn on 1665. a. Johann Müller'i poolt ehitatud, raekoja enese ehitamise aastat on raske kindlaks teha) oli muu seas ka linnavahi asupaigaks, kes siit vaenlase lähenemise ja tulikahjude tekkimise järele pidi valvama ja tarbe korral kodanikele häresignaali andma. Tornidesse olid paigutatud kellad, mis alguses 24 tundi näitasid, mis meie ajal jälle uuesti moodi läinud. Alles 17. s. mindi üle 12-tunnilise süsteemi peale (näit. Breslaus 1624. a.). Imelik, Hispaanias puudusid kellad veel 16. sajandil.

Vanadest raekodadest on säilinud väike arv endisel kujul, õieti võib ütelda, et ainult pisemates linnades, kus asjaajamine aastasadade jooksul ei suurenenud, vanad raekojad osalt veel püsivad. Prantsusmaal on ainult Saint-Antonin'i raekoda 12. sajandist pärit; rohkem on vanu raekodasid Itaalias, nii Comos (1215), Paduas (Palazzo della Ragione 12. s.), Veronas (Palazzo della Ragione 1183), Bolognas (Palazzo Pubblico), Firenzes (Palazzo vecchio) ja Sienas (Palazzo Pubblico) jne.; Saksamaa vanemate raekodade hulka kuuluvad ehitised Dortmundis, Gelnhausenis, Lüübekis, Münchenis ja Braunschweigis.

Mõnes linnas keelati juba varakult tantsuõhtute, laulatuste, karnevaalide ja teiste sarnaste pidude pidamine raekojas; siis hakati selleks otstarbeks eriruumi muretsema. Ehitati, nagu Lüübekis 1308. a., eripidusaale raekoja kõrval ehk jälle suurepäraseid pidumaju, nagu Danzigis ja Elbingis, või tantsusaale, nagu kuulus Kölni Gürzenich, mis on muutumatult säilinud meie ajani. Need majad olid kas kõigi kodanike kasutada või ainult mõne üksiku kildkonna omad; nii ehitati Augsburgis 1442. a. juudi tantsumaja, suurtes linnades — rikkamate elanike poolt losse pallimängude jaoks jne.

Muu seas oli Prantsusmaal Versailles lossi pallimänguruum nii suur, et seal revolutsioonijal võis pidada Asutava Kogu koosolekuid.

Raekoja ees või tema lähedal seisid Saksamaal nn. Roolandi kujud. Kõige vanem neist oli 1250. a. Magdeburgis valmistatud puukuju. Esimene kivikuju seati üles Bremenis 1404. a., kus ta veel praegugi ilustab raekoja platsi. „Roolandite“ tähenduse üle on palju vaieldud; arvatavasti pidid nad linna vabaduse ja kõigepealt linna vaba õigusemõistmise sümboliks olema. Suuremaid kujusid leidis veel Halberstadtis, Brandenburgis, Halles ja teistes linnades.

Raekoja ees oleval turuplatsil saadeti täide surmanuhtlused, vähemalt võib seda ütelda varase keskaja kohta. Asi seisab selles, et peale nn. alama kohtumõistmise läks ka ülemkohus, s. o. õigus kodanikke karistada surmanuhtlusega, aja jooksul suuremate linnade valitsuste kätte. Seda õigust tarvitati ohtrasti. Keskaja viimasel poolel on surmatud tuhanded inimesed tähendatud linnade õiguse põhjal tehtud otsuste järgi; tuleb võtta arvesse, et keskajal kõik raskemad süüteod langesid surmanuhtluse alla. Karistuste täide-
saatmine sündis alguses linna sees, raekoja platsil, hiljem viidi karistamiskoht linnavärvate taha. Kõige tarvitatavam surmanuhtluse viis oli poomine. Montfauconis, Pariisi lähedal, oli näit. võllas seatud üles, kus korraga võis puua 45 inimest. Tallinnas oli karistamiskohaks plats, kus asub praegusel Veerenni tänaval suguhaigete haigemaja, mis rahva seas praegugi veel „võllakatkuks“ nimetatakse (saksakeel. „Rabenstein“). Peale poomise oli laialt tarvitusel põletamine (nõiduse, süütamise, valeusu ja raskemate kõlblusvastaste kuritegude eest) ja uputamine. Kergemaid süütegusid karistati peksmisega, kusjuures süüalune seoti eriti selleks ülesseatud (harilikult raekoja ette) posti külge. Väiksemaks karistuseks oli süüdlase väljapanemine ja kinnisidumine kaagi külge, kus ümbritsev rahvas teda võis narrida ja pilgata. Tallinnas koristati viimane kaak, mis oli Kaarli kiriku ja Tõnismäe vahele paigutatud, umbes 70 aasta eest. Saksamaal on Schwäbisch-Hallis kohale jäetud hästi alalhoitud ja rikkalikult ilustatud kaak kui ajalooline mälestus. Mõnes linnas, näit. Breslaus, oli mõeldud välja joodikute jaoks trahv: nimelt mahutati topsisõpru, kes kuidagi ei suutnud meelt parandada, raekoja küljes rippuvasse puurikesse.

Mis nüüd vanglatesse puutub, siis tuleb tähendada, et keskaeg ei tunnud karistusvanglaid, kõik vahialused olid ainult eeluurimise ajal kinni ja kohtuotsusega mõisteti neile mingisugune kehaline karistus; peale nimetatute oli tarvitusel keele äralõikamine (jumala teotamise eest), keeva vee sisse kastmine (valeraha tegemise eest), silmade väljatorkamine (valemängu eest) jne. Sõjavangide mahutamiseks kasutati linnatorne ja raekoja all olevaid ruume.

Nagu tähendatud, tuli keskaja linnadel palju sõdida. Seepärast oli vaja alati suurt sõjariistade tagavara. Ladudeks olid peale linnatornide veel eriti selleks otstarbeks ehitatud majad, millest mõnedki veel meie ajani on püsinud, nagu Nürnbergis, Ulmis, Kölnis ja Lüübekis.

Sõdadest ja ka tihti korduvaist ikaldusist oli tingitud suurte

viljaaitade ehitamine keskaja linnades, kuhu vili mahutati, et linna piiramiste ja teiste hädade ajal oleks tarviline tagavara. Sääraseid aitu on veel näha Ulmis, Nürnbergis, Nördlingenis ja Bernis.

Raekoja lähedal seisis paljudes linnades kaubamajad, väiksemates linnades harilikult üks, suuremates rohkem; need olid suured, ilusad kahe- või kolmekordsed hooned, mis nii mõnigi kord tänava või mingisuguse erituru suurema osa enese alla võtsid. Kaubamajade keldreis ja aitades seisis tagavarad, kuna kaubaproovid pandi üksikutes tubades välja; kui linnas oli ainult üks kaubamaja, mahutati peenemate kaupade, nagu tekstiiltööstuse toodete proovid ülemisele ja teised alumisele korrale. Ülemise korra keskpaiagaks ja terve maja tsentrumiks oli suur saal, kus äri aeti kui ka pidusid pühitseti. Need saalid ongi öieti meie aja börside eelkäijad. Niisuguseid, vanadest aegadest päritud maju leiame veel Konstanzis (1388. a.), Strassburgis (1358. a.), Besigheimis (14. s.), Freiburgis (15. s.), Koblenzis (1479. a.). Suurimaid ja ilusaimaid oli Danzigi kaubamaja, kus peale äriruumide oli veel kaupmeeste joogiruum, nn. Artushof — tähtsamaid keskaja ehitusi Saksamaal. Ka Itaalias on mõned sarnased majad seniajani alal hoidunud, nii Loggia dei Mercanti Bolognas (1425. a.), Portico dei Banchi samas Bolognas (1400), il Cambio Perugias (1457), mida kasutati peaasjalikult just börsiruumiks jne. Hispaanias on kõige vanem kaubamaja nn. Lonja Valencias. Londoni kuulus börs (Royal Exchange) on veidi hiljem ehitatud ja vahepeal mitu korda suurendatud ja ümber ehitatud, samuti on keskaja lõpul ja uue aja alul ehitatud suur Antverpeni börs. Üldse on eriliselt rahaoperatsioonide jaoks määratud börside ehitamine 18. sajandi saavutus.

Mis puutub kaubamajade eesmärki ja tähtsusse, siis oli nende esimene ülesanne kaupade üleviimine suurkaupmeeste käest detailkaubandusse linnavalitsuse kõva kontrolli all. See järelevalve oli seatud sisse mitmeks otstarbeks. Kõigepealt pidi kaup hea olema, kaalu poolest õige ja mitte kallis. Kui näiteks müüjale väljapandud riie ei vastanud ettekirjutatud nõuetele, käristati riie lõhki, mittevärsked toiduained visati vette, tinast söögiriistad sulatati ja süüdlase (kui viimane ei olnud teise linna kodanik) tööriistad lõhuti ära, et teha kahjutuks kelm äriajaja. Peale selle võidi niisuguse kaubamaja süsteemi juures pidada kindlat järelevalvet ka maksude seadusliku äramaksmise üle. Mõnede kaupadega võidi äri teha ainult selleks linna poolt palgatud vannutatud maaklerite kaudu, kes otseseks järelevalvajaiks olid linnade poolt kaubanduspoliitika suhtes maksmapandud määruste täitmise üle. Täielikult keelatud oli ülesostjate tegevus, eriti toiduainete vaheltkauplejate äri. Missuguste peensusteni oli arenenud linnade hoolekannet just toiduainete headuse ja odavuse eest, näitab Austria linnades keskajal maksev kord, mille põhjal näit. kalamehed olid sunnitud vaatamata ilmale ja ajale palja peaga kalu müüma; tagamõte oli see, et kalamehi sundida rutem turult lahkuma, s. o. värsket ja odavat kaupa müüma.

Tihti oli kaubamaja määratud ainult kalevimüüjaile; vähemalt anti neile igas linnas eriruumid kauplemiseks. Kuna mõnes üksikus

linnas raekoda ja kaubamaja mahutati ühte majja, asus suuremates linnades mitu kaubamaja, mis erikaupade jaoks olid määratud ja kaupade järgi ka nime kandsid. Nendest seisavad veel praegu või olid vähemalt kuni maailmasõjani alles: Braunschweigis eriline riidemaja, Halberstadtis veinimaja, mis ühtlasi oli ühendatud joogiruumiga, kalevimajad Brugesis (1284. a.), Ypresis (maailmasõjas täielikult hävitatud), Louvainis, Malinesis (1340. a.), Krakovis jne., lihakarnid Lüübekis (1262. a.), Nürnbergis, Mühlhausenis, Heilbronnis, Ypresis. Peale selle ehitati erilisi soola-, õlle- ja lõuendimaju, siia kuuluvad ka pandimajad. Kõik ettevõtted olid linna, gildide või tsunftide omad.

Linnade omanduseks oli peale selle veel terve rida veskeid, telliskivitööstusi, leivaküpsetamise ahjusid jne. Mitmes linnas seisis üks või rohkem kaalumaja; kaalu sundus oli üheks tähtsamaks linnade eesõiguseks.

Turupäevil valitses linnatänavail suur liiklemine, nii et selleks ajaks linnavalitsused peale harilike linnavahtide politseile pidid abiks võtma palgatud kodanikke korra alalhoidmiseks, kusjuures öösiti võeti teenistusse noori vabatahtlikke-patriitslasi ratsanikena.

Mitte üksi turuplatsidel, tänavail ja kaubamajades ei kihanud tegevus, vaid ka sadamates ja jõe- ning merekallastel asuvates kaubaladudes. Eriti oli siin maaklerite tegevus suur, sest siin peaauglikult tuli neil vahetalitajaiks olla võõraste kaubamüüjate ja linna suurkaupmeeste või tsunftide vahel. Nimelt pidid erilise laoõiguse põhjal, mis valitses kõigis suuremates linnades, võõrad ärimehed, kui nemad tahtsid astuda kaubanduslikku vahekorda linna kodanikkudega, oma kaupa selleks kindlaksmääratud kohtadele maha laadida ja teatud aja jooksul müümiseks välja panema, või isegi — nagu mõne linna seadus seda nõudis — ainult linnas müüa pakkuma. Sealjuures tehti veel teisi kitsendusi. Nende üle valvati, näiteks, võõrastemajade pidajate poolt, kelle juures nad elasid, et nad seadusekohaselt tasuksid kõik maksud, mis kaubalepingu sõlmimisel läksid linna kasuks. Nad võisid harilikult müüa võõrastele kaupmeestele kaupu ainult teataval arvul, mille kohta oli pandud maksma minimaalne piir: näiteks Salzburgis oli 14. sajandil sarnaseks piiriks, alla mille ei tohtinud müüa, 500 tükki rauda, umbes 200 meetrit kalevit, umbes 800 liitrit veini, 800 kilogrammi seepi jne. Väikekaubandus oli võõrastele üldse keelatud peale laadapäevade; veini oli lubatud müüa ainult tunnide viisi, kalevit ainult kangaste viisi (vähemal arvul võidi anda vaimulikele ja aadlisoost isikuile jne.).

Olgu tähendatud, et Tallinna õitseage on ajalooos ikka siis olnud, kui tema kaubandus õitses, s. o. kui tema sadam oli tuluallikaks ja võõraid ligi meelitas. Suuremal määral — keskaja mõõdupuuga mõõdetult — algas Tallinna kaubanduselu 1285. aastaga, s. o. Tallinna vastuvõtmisega n.nim. Hansalinnade liitu. Õitseage kestis vahelduva õnnega kuni 16. sajandi esimese pooleni; sellest ajast peale algab järjekindel langus, mis on seletatav hulgaliste sõdadega ja sisemiste rahutustega Baltimail. Peeter I pööras palju

tähelepanu Tallinna sadama kordaseadmisele ja suurendamisele, kuid varsti pärast tema surma, keisrinna Jelisaveta all, veereb kaubanduselu jälle allamäge ja 19. sajandi teisest veerandist peale muutus Tallinn kõrvaliseks, tähtsusetu provintsilinnakeseks, mis muutus alatasa vaesemaks ja kahvatumaks. 24. oktoobrist 1870. a. uue Balti raudtee avamisega, mis ühendas Tallinna Venemaaga, algas uus aeg.

Samasugune kaitseabinõu võõraste ärimeeste võistluse vastu, nagu linnades maksvad lao- ja kauplemisseadused, oli ka seadus, mis keelas igasuguse turupidamise linna lähedal ja igapidi kitsendas linna ümbruskonna maarahva kauplemist. Nii kaitses linn oma kodanikke võistluse vastu talupoegadega ja sel viisil tehti ka teiste linnade tekkimine võimatuks olemasolevate linnade läheduses.

Paljudes kaubamajades olid kaubaruumide kõrval erilised söögi- ja joogisaalid, kus tsunftiliikmed ja nende külalised võisid koos viibida. Selleks koosviibimise otstarbeks ehitati mitmes linnas tsunftimajad. Nii oli Itaalias Cremona Palazzo dei Giuriconsulti õigusteadlaste klubi, mis meie päevil alal hoidunud, samasugune maja seisab Milanos. Saksamaal annavad Lüübekis laevameeste ja Hildesheimis lihunike maja tunnistust sarnaste suurte ja mugavalt sisseseatud ruumide üle. Tsunftimajadesse oli võõrastel sissekäik keelatud; võis juhtuda, et isegi keisri mõjuavaldus ei annud tagajärgi, nagu näit. Augsburgis, kus keiserlikule nõunikule Philipp Adler'ile keelati sissekäik joogiruumi, ja see keeld jäi püsima keisri eestkostmisele vaatamata.

Tallinnas sarnastest vanadest majadest seisab praegugi endise Suure Gildi maja, see on Börsisaal, mis arvatavasti ehitatud 14. sajandil, ja Mustapeade klubi, mis küll hiljem ehitati ja pärast ümber ehitati. Mustapeade seltsi asutamine sündis 14. sajandi lõpul. Esimene seltsi põhikiri kinnitati 1407. a. Tallinna linnanõukogu poolt. Esialgu asutati tema välismaalastest poissmeeste poolt, kes ajutiselt viibisid siin kaubanduslikeks otstarveteks. Hiljem võeti ka vallalisi Tallinna kaupmehi mustapeade sekka vastu. Mustapeade hulgast moodustasid need välismaalased, kes siin naisid ja kodanikeks vastu võeti, mustapeade gildi. Mustapeade nime võtsid klubi liikmed Püha Mauriitsiuse järele, keda nad valisid oma kaitsjaks pühakuks ja keda keskaeg kujutas moorlasena. Endise Kanuti Gildi maja on ehitatud uuel ajal samale kohale, kus vana seisis (1863. ja järgnevail aastail arhitekt Jegorjev'i poolt).

Mis puutub keskaja võõrastemajadesse, siis ei olnud need ei välimuse ega sisemuse poolest huvitavad. Eriti halvad olid Saksamaa võõrastemajad, kus halvasti koheldi külalisi, toad olid ebamugavad ja toit halb. Seepärast antigi reisijaile head nõu võimalikult peremehega ühes lauas süüa, sest viimane valmistab enesele alati paremat toitu kui võõraile. Itaalias olid võõrastemajad väga mustad, ainult Prantsusmaal olid olud paremad.

Keskaeg ei tunne teatrimaju; rändajad näitlejad andsid etendusi kas riikide valitsejate hoovkondades või seal, kus leidis vaba

ruumi. Esimesed teatrimajad ehitati Itaalias 16. sajandil (Vicenza's Teatro Olimpico 1584. a.).

Kaugeltki mitte samas ulatuses nagu kaubanduse edendamise eest hoolitsesid keskaja linnad vaeste ja haigete eest; üldse ei tunne keskaeg õieti veel avalikku hoolekannet laiemas mõttes. Hoolitsemine vaeste eest, hariduse tasapinna tõstmine, s. o. just need ülesanded, mille teostamine meie aja linnade eelarvetes mängib suurt osa, olid enam-vähem üksikute kodanike eraalgatus või mõne ühingu mure; linnavalitsus tegeles ainult üksikuil juhtudel nende küsimustega. Seda kõrgemalt tuleb hinnata üksikute jõukate inimeste heasüdamlust, mis kõigepealt avaldus haigemajade ja vaestemajade asutamises ja ülalpidamises.

Haigemaju oli igas linnas vähemalt kaks, üks pidalitõbiste ja teine muude haigete jaoks. Nii oli Breslaus 15. sajandil 30.000 elaniku juures 15 haigemaja. Vanadest haigemajadest on seni püsinud Pühavaimu haigemaja Lüübekis, mis 14. s. ehitatud. Prantsusmaa vanadest haigemajadest („Hotels-Dieu“) on mõned veel 12. sajandist pärit, nagu Angersis (1153) ja Chartres. Prantsusmaa haigemajade varjukülg seisib nende halvas korralduses. Itaalias pole kunagi olnud suurt haigemajadest: ilusaimaid haigemaju maailmas on Ospedale Maggiore Milanos, ehitatud 1466. a.; kuulus on ka Ospedale del Ceppo Pistojas, mis 14. sajandil sai alguse. Peale harilike haigemajade oli mõnes linnas, nagu Breslaus, koolimajade juures erihaigemajad, kuhu ainult koolilapsi mahutati; mõnikord oli igal koolil oma haigemaja.

Kõige raskem ja kõige levinum keskaja haigus oli pidalitõbi. Tema levis keskaja alul üle Euroopa ja võttis sarnasel määral maad, et keskaja viimasel sajandil oli Euroopas umbes 19.000 erihaigemaja pidalitõbistele, nende seas peaaegu 3000 Saksamaal ja üle 2000 (13. s.) Prantsusmaal. Niisugused haigemajad ehitati harilikult kaugemale linnamüüride taha, ühe või rohkem kilomeetri kaugusele viimastest elumajadest. Nende juures olid nagu teistegi haigemajade juures erilised surnuaiad ja kabelid. Mõnes linnas oli pidalitõbiste haigemaju rohkem kui üks, näit. Breslaus. Alles on jäänud leprosoorium Wasserburgis (Baieris). Et need haigemajad Püha Laatsaruse kaitse alla pandi, siis võib öelda, et linnades, kus praegu veel mingisugune Laatsaruse tänav olemas, samal tänaval asus omal ajal ka leprosoorium.

Tallinnas oli 1237. a. väljaspool linna sarnane Püha-Johannese haigemaja, mis, nagu vanadest dokumentidest näha, oli kaunis rikas: oma veski pidas ülal, maaomanikuks oli ja raha laenuks andis. Linna piiramisel 1570. a. Liivimaa kuninga Magnuse poolt riisuti ja lõhuti kivihooned, sest Magnuse sõjamehed arvasid, et haigemajast mingisugune salakäik viib linna. Uuesti ehitati haigemaja üles 1648. a., peale selle parandati seda mitu korda — see on praegune nn. seegimaja Tartu maanteel.

Ka leitud laste maju leiame keskajal, peaaesjalikult Itaalias, Hispaanias ja Prantsusmaal; Itaalias, Firenzes, on veel praegu alles

Opedale degli Innocenti (1419), üks parematest keskaja arhitektuuri saavutisist.

Eraldatud ruume leidus haigemajades või vangimajades nõdrameelseile, kelle jaoks keskaja lõpul hakati ehitama erimaju; kuid haigeid peeti seal väikestes halbades ruumides, sest need majad ei pidanud mitte haigemajad, vaid karistumajad olema.

Apteegid, mis Lääne-Euroopas 13. s. ümber tekkisid ja arvatavasti araablaste eeskujul sisse seati, pandi linnanõukogude valve alla, nende kohta maksid erimäärused ja rohtude hinnakiri kinnitati linnavalitsuse poolt.

Vaestele ja haigetele võõrastele ehitati öömajad, esimesed sarnased asutused tekkisid 14. sajandil Strassburgis, Freiburgis, Frankfurtis, Breslaus, Nürnbergis (isegi kaks) jne.

Vaeste linnakodanike jaoks olid määratud vaestemajad, millest Lüübeki oma veel praegugi alles, samuti hästi on seatud sisse Deposito del Mendacita Lucca's (1413). Huvitav ja kuulus on Augsburgi nn. „Fuggerei“, see on rikaste kaupmeeste Fugger'ite poolt ehitatud väike linnajagu varanduseta viletsate Augsburgi kodanike jaoks. „Fuggerei“ all on kuus tänavat 53 maja ja 106 korteriga.

Keskaja koolid olid suuremalt jaolt nn. ladina koolid ja alguses ilma erandita kiriku- ehk kloostrikoolid, kus õpetajaiks vaimulikud, ja mis määratud noorte inimeste ettevalmistuseks vaimulikule seisusele. Brüsselis oli sarnaseid koole 14. sajandil juba tervelt 13. Hiljem hakkasid ka eraisikud, mõnel juhtumil ka linnad, õppeasutusi ellu kutsuma, need olid nn. linnakoolid, kus vähemalt alguses vaimulikud õpetasid noorsugu. 13. sajandi teisel poolel leiame linnakoole Lüübekis, Rostockis, Elbingis, Schweidnitzis ja Breslaus. Vaimulikud õpetajad olid harilikult ka veel linnavalitsuste kirjutajatena ametis. Keskaja lõpul kujunes ilmalik õpetajate seisus, kes organiseerusid umbes samal kujul nagu käsitöölised, mööda ilma rändasid ja kord siin kord seal lugemis- ja kirjutamiskunsti õpetasid. Vanadest koolimajadest ei ole ainustki meie päevini alal hoidunud, mis seletatav seega, et koolidele ei pühendatud üldse suuremat tähelepanu. Iseloomustav sellele hoolimatusele on näit. Egeri linna koolimäärused 1350. a., kus ruumide kütmine talvekuudel kooliskäijate hooleks jäeti ja iga laps pidi tooma igapäev üks puuhalg kooli kaasa. Kõige vanem koolimaja, mis veel seisab, on arvatavasti Nördlingenis (1513), seega juba uuest ajast pärit.

Ka vanadest ülikooli hooneist on vähe järele jäänud, nende asutamise aeg kuulub 14. (1350. a. alates) ja 15. sajandisse, kus üksi Saksamaal avati 15 ülikooli. Ka need tekkisid suuremalt osalt mitte linnade algatusel, vaid üksikute vürstide ja vaimulike initsiatiivil ja Rooma paavsti nõusolekul. Vanemaid ülikoole on Krakovi Collegium Jagellonicum (pärast ülikooli raamatukogu hoone) 15. s. ja Erfurdi ülikooli maja (1476). Itaalias seisavad vanade ülikoolide majade mälestusena veel majad Perugias (1483), Paviias (1490) ja Paduas (1493—1552).

Ametlik osa

Siseministri käskkirjaga 8. maist s. a.

avaldatakse Riigivanema otsused 4. maist 1935. a.

„Panen Siseministri abi kohuste täitmise Politseivalitsuse direktorile Richard Veermaale, arvates 4. maist 1935. a.“

„Nimetada politseiinspektoriks politseivalitsuse senine Tartumaa 1. jaoskonna politseikomissar Leonhard Brunhof, arvates 10. maist 1935. a.“

Siseministri otsusega 25. märtsist 1935 on määratud Politseivalitsuse direktori Richard Vreeman'i uueks perekonnanimeks „V e e r m a a“.

Siseministri käskkirjaga 4. aprillist s. a. nr. 2

on vabastatud teenistusest maa-asjade juhataja Andres Loorits pensionile mineku puhul, arvates 1. aprillist s. a.

Andres Loorits on määratud ajutise tööjõuna ametisse omavalitsuste osakonda, arvates 1. aprillist s. a., ja talle on ülesandeks tehtud nõunikuna instrueerivalt juhtida ja korraldada omavalitsuste osakonna töid kuni edaspidiste korraldusteni.

Omavalitsuste osakonna inspektoriks on määratud Maaomavalitsuste Liidu sekretär Ferdinand Vellner, arvates 5. aprillist s. a.; senine linnaasjade juhataja Kaarel Heiste — omavalitsuste osakonna inspektoriks, arvates 1. aprillist s. a.; senine perekonnaseisuasjade juhataja Teofil Teder — omavalitsuste osakonna vanemaks revidendiks, arvates 5. aprillist s. a.; senine kodakondsuse asjade juhataja Hans Karolin — üldosakonna perekonnaseisuarhiivi juhatajaks, arvates 5. aprillist s. a.; üldosakonna asjaajaja Eduard Karjahärm — omavalitsuste osakonna revidendiks, arvates 5. aprillist s. a.

18. aprillil s. a. on Politseikooli kõrgema klassi kursuse lõpetanud:

Nikolai Raadiko, Johannes Silla, Nikolai Kleinson, Nikolai Miido, Endel Truu, Johannes Lätt, Kosma Parv, Voldemar Mötus, Lembit Susi, August Kook, Herbert Johanson, Voldemar Rommot, Adolf Anelin, Alfred Tiivel, August Mironov, Voldemar Viik, Aleksander Neuman, Johan Põllumäe, Arthur Äniline, Vladimir Suder, Evald Vallaste, Mihail Kitt, Voldemar Metski, Johannes Terras, Jaan Kurg, August Valtman, Paul Mitnits, Arthur Pauska, Heinrich Reitsak, Paul Raig, Aleksander Simm, Konstantin Kallas, Sirelius Aron, Johannes Kolle, August Rand, Aleksander Tani, Johannes Mikkelsen, Kristjan Luts, Johannes Känd ja Sergei Palu.

6.—17. apr. s.a. Politseikooli katsekomisjoni ees eksternidena sooritanud eksamid politseiameti kutsetunnistuse saamiseks:

Kordnikud August Mugra, Friedrich Kask, August Ruus ja Heido Talivee, asjaajaja Eugen Daniel ja konst. aj. kt. Eduard Hölpus.

Ametisse määramisi:

Endine konstaabel Oskar Ojamaa on määratud Kohtla rajooni konstaabliks, arvates 20. aprillist s. a.

Endine konstaabel Albert Raadik on määratud Heimtali-Loodi rajooni konstaabliks, arvates 20. aprillist s. a.

Kriminaalpolitsei endine assistent Hugo Miller on määratud Laitse rajooni konstaabliks, arvates 20. aprillist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi kursuse lõpetanud Nikolai Miido on määratud Alavere rajooni konstaabliks, arvates 25. aprillist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi kursuse lõpetanud Nikolai Kleinson on määratud Loksa rajooni konstaabliks, arvates 18. apr. s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud Johannes Silla on määratud Tallinna 5. jaoskonda, arvates 18. aprillist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud Johannes Kolle on määratud Mäetaguse 2. rajooni konstaabliks, arvates 18. apr. s. a.

Politseikooli kõrgema klassi kursuse lõpetanud Johannes Mikkelsen on määratud Maidla rajooni konstaabliks, arvates 18. aprillist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud August Rand on määratud Püssi 2. rajooni konstaabliks, arvates 18. aprillist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud Aleksander Simm on määratud Viitina-Krabi rajooni konstaabliks, arvates 18. apr. s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud Paul Mitnits on määratud Kõlleste-Karilatsi rajooni konstaabliks, arvates 18. apr. s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud Sirelius Aron on määratud Vaabina rajooni konstaabliks, arvates 18. aprillist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud Paul Raig on määratud Veriora rajooni konstaabliks, arvates 18. aprillist s. a.

Politseikooli kõrgema klassi lõpetanud Artur Pauska on määratud Mooste rajooni konstaabliks, arvates 18. aprillist s. a.

Endine konstaabel Peeter Altosaar on määratud Soha rajooni konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Ametikõrgendusi:

Kriminaalpolitsei assistent Aleksander Tamtik on määratud kriminaal-abikomissariks, arvates 1. apr. s. a.

Poliitilise politsei vanem assistent Rudolf Ramler on määratud komissari ajutiseks kohustetäitjaks, arvates 10. apr. s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Johannes Piller, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse 7. juulil 1934. a., on määratud konstaabliks sama prefektuuri Tallinna 4. jaoskonda, arvates 1. märtsist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Oskar Liblik, kes lõpetanud politseikooli kõrgema klassi kursuse 27. mail 1934. a., on määratud Tallinna 4. jaoskonda konstaabliks, arvates 1. apr. s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri kordnik Friedrich Kask, kes sooritanud politseikooli juures 6.—17. apr. s. a. eksternina politsei-

ameti kutseeksami, on määratud Kaiu-Ingliste rajooni konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Raudtee prefektuuri allkonstaabel Eduard Hõlpus, kes sooritanud politseikooli juures 6.—17. apr. s. a. eksternina politseiameti kutseeksami, on määratud sama prefektuuri Mustvee rajooni konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Ümberpaigutusi:

Suislepa rajooni konstaabel Karl Utso on määratud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 1. apr. s. a.

Tallinna 1. pol.-jšk. konstaabel A. Viiding on määratud kriminaalpolitsei assistendiks, arvates 20. apr. s. a.

Kärla rajooni konstaabel Heinrich Turu on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Kirbla r. konstaabliks, arvates 15. märtsist s. a.

Mooste r. konstaabli k. t. Albert Parv on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Senno r. konstaabliks, arvates 6. märtsist s. a.

Rootova 1. r. konstaabel Johannes Pintman on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Võru l. 2. rajooni konstaabliks, arvates 1. aprillist s. a.

Vilo 1. rajooni konstaabel Jaan Pedajas on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Haanja r. konstaabliks, arvates 1. aprillist s. a.

Raudteepolitsei Valga r. konstaabel Konstantin Koršunov on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Tallinna-Harju prefektuuri koosseisu, arvates 10. apr. s. a.

Kohtla r. konstaabel Karl Kaal on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Narva-Jõesuu r. konstaabliks, arvates 15. apr. s. a.

Rapla 2. r. konstaabel Elmar Lillemägi on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Raadi r. konstaabliks, arvates 5. apr. s. a.

Tarvastu 2. r. konstaabel Hugo Oja on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Suislepa rajooni konstaabliks, arvates 28. apr. s. a.

Maidla r. konstaabel August Mitt on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Rapla 2. r. konstaabliks, arvates 18. apr. s. a.

Ulila rajooni konstaabel Karl Kaupmees on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Varnja rajooni konstaabliks, arvates 25. aprillist s. a.

Sangaste rajooni konstaabel Konstantin Modanik on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Alatskivi rajooni konstaabliks, arvates 20. aprillist s. a.

Tallinna-Harju prefektuuri konstaabel Eduard Prööm on paigutatud ümber teenistuse huvides sama prefektuuri Nõmme jaoskonda, arvates 15. aprillist s. a.

Hummuli-Jõgeveste rajooni konstaabel Elmar Herbst on pai-

gutatud ümber oma palvel ja huvides Kaarepere r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Kasepää rajooni konstaabel Ralf Klumberg on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Nõmme jaoskonda, arvates 1. maist s.a.

Alavere rajooni konstaabel Eduard Lindenberg on paigutatud ümber teenistuse huvides ja oma nõusolekul Kopli jaoskonda, arvates 25. aprillist s. a.

Nõmme jaoskonna konstaabel Eduard Prööm on paigutatud ümber oma palvel ja huvides Tallinna 1. jsk. konstaabliks, arvates 20. apr. s. a.

Kohtla r. konstaabel Oskar Ojamaa on paigutatud ümber oma palvel Skarjatina 2. r. konstaabliks, arvates 1. maist s. a.

Arvates 15. maist s. a. on määratud:

Tallinna-Harju abiprefektiks 15. palgaastmes — Tallinna 3. ja linnaümbruse jaoskonna politseikomissar Johan Eichbaum;

Tartu-Valga abiprefektiks 16. palgaastmes — Irboska jaoskonna politseikomissar Mihkel Laas;

Tallinna 3. ja linnaümbruse jaoskonna politseikomissariks — Põlva jaoskonna politseikomissar Heinrich Pehka;

Irboska jaoskonna politseikomissariks — Elva jaoskonna politseikomissar Oskar-Friedrich Sadov;

Põlva jaoskonna politseikomissariks — Tartu linna 3. jaoskonna politseikomissar Jakob Viikmann;

Elva jaoskonna politseikomissariks — senine Tartu-Valga prefektuuri komissar Jaan Põldsam;

Tartu 3. jaoskonna politseikomissariks — Tallinna 1. jaoskonna politseikomissar Karl Türk;

Tallinna 1. jaoskonna politseikomissariks — senine Tallinna-Harju prefektuuri komissar Johannes Seren;

Tartumaa 1. jaoskonna politseikomissariks — sama jaoskonna politseiabikomissar Bernhard Kolk;

Tartumaa 1. jaosk. politseiabikomissariks — Tartu linna 1. jaoskonna politseiabikomissar Harri-Reinhold Saebelmann;

Tartu linna 1. jaoskonna politseiabikomissariks — politseikooli abikomissar Peeter Kirs;

Politseikooli abikomissariks — Tallinna 3. ja linnaümbruse jaoskonna politseiabikomissar Eduard Sihv;

Tallinna 3. ja linnaümbruse jaoskonna politseiabikomissariks — Tallinna ratsareservi konstaabel Leonhard Andresson.

Vastastikku on paigutatud ümber arvates 15. maist s. a.

Tallinna 4. jaoskonna politseiabikomissar Rudolf-Voldemar Steinberg ja Tallinna 6. jaoskonna politseiabikomissar Arved Ruus.

Ametist vabastamisi:

Poliitilise politsei komissar Rudolf Bachman on vabastatud ametist oma palvel, arvates 10. aprillist s. a.

Kriminaalpolitsei assistent Hugo Miller on vabastatud oma palvel teisele ametikohale ülemineku puhul, arvates 20. apr. s. a.

Laitse rajooni konstaabel Jüri Kuhli on vabastatud teenistusest oma palvel tervislikel põhjusil pensionile mineku puhul, arvates 16. märtsist s. a.

Tallinna 4. jsk. konstaabel August Vahlberg, kes surnud 28. veebruaril s. a., on kustutatud koosseisust.

Tallinna 5. jaoskonna konstaabel Oskar Kägu on vabastatud teenistusest oma palvel teisele ametikohale ülemineku puhul, arvates 1. apr. s. a.

Vaabina rajooni konstaabel Oskar Genseberg on vabastatud teenistusest oma palvel parandamata haiguse tõttu pensionile mineku puhul, arvates 1. apr. s. a.

Veriora rajooni konstaabel Theodor Protin on vabastatud teenistusest oma palvel tervislikel põhjusil pensionile mineku puhul, arvates 1. apr. s. a.

Alatskivi rajooni konstaabel Peeter Martinson on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 1. aprillist s. a.

Raadi rajooni konstaabel Jaan Virt on vabastatud teenistusest parandamata haiguse tõttu pensionile mineku puhul, arvates 1. aprillist s. a.

Kaarepere rajooni konstaabel Adam Mauer on vabastatud teenistusest parandamata haiguse tõttu pensionile mineku puhul, arvates 1. maist s. a.

Varnja rajooni konstaabel Johan Martinson on vabastatud teenistusest oma palvel teisele ametikohale ülemineku puhul, arvates 25. aprillist s. a.

Kõrgesaare rajooni konstaabel August Reets on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 16. apr. s. a.

Kärdla 1. rajooni konstaabel Vladimir Mesipuu on vabastatud teenistusest oma palvel, arvates 1. maist s. a.

Autasu määramisi:

Teenistulise edukuse hinnanguks on määratud politseiametnikele rahalist autasu: kriminaalpolitsei assistentidele Martin Kasele ja Eduard Sokile — kummalegi 30 krooni, Leisi rajooni konstaablile Joh. Akselile — 20 kr., Narva linna 3. rajooni konstaablile Aleksander Pendt'ile, van. kordnikule Johannes Koplile ja Raudteepolitsei Tapa rajooni konstaablile Elmar Raamatule — igähele 15 krooni.

Teenistulise edukuse ja kiiduväärsuse hinnanguks on määratud rahalist tasu Petseri-Võru prefektuuri konstaablitele: Otto Kuus'ele, Mihkel Koidule, Karl Ersto'le ja Johannes Lessel'ile — igähele 15 krooni.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) ajakiri „Elva Noorsoolane“, ilmub Elvas, üks kord kuus; väljaandja — Ülemaalse Eesti Noorsooühenduse Elva osakond ja vastutav toimetaja — Martin Lukk;

2) ajakiri „Putj žizni“, ilmub Narvas, kaks korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Aleksander Griep-Kiselev;

3) ajakiri „Kodukolle“, ilmub Tartus, kuus korda aastas; väljaandja — Kirjastuse o.-ü. „Loodus“ ja vastutav toimetaja — Alma Martin;

4) ajakiri „Nya Kustbon“, ilmub Tallinnas, kaks korda kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Nikolai Bles;

5) ajakiri „Eesti Kultuuri Sõprade Toimetised“, ilmub Tartus, neli korda aastas; väljaandja — Eesti Kultuuri Sõprade Koondis ja vastutav toimetaja — Friedebert Tuglas;

6) ajaleht „Revalsche Zeitung“, ilmub Tallinnas, kuus korda nädalas; väljaandja — Tallinna Kirjastusühisus ja vastutav toimetaja — Reinhold Hasselblatt; ajalehe kuulutuste osa eest on vastutav Emilie Dreher;

7) vaimuliku ja kasvatusliku sisuga ajakiri „Väikeste Päike“, ilmub Tartus, üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Aleksander Kuum;

8) vaimuliku sisuga ajakiri „Püha kohus“, ilmub Tallinnas, üks kord kuus; väljaandja — Eesti Ev.-lut. Kiriku Sisemisjoni Selts ja vastutav toimetaja — Albert Soosaar;

9) kirjandusliku ja teadusliku sisuga ajakiri „Tänapäev“, ilmub Tartus, üks kord kuus; väljaandja — o.-ü. „Noor-Eesti Kirjastus“ ja vastutav toimetaja — Eduard Rotman;

10) kasvatusliku sisuga ajakiri „Tuleviku Rajad“, ilmub Tartus, kaks korda kuus; väljaandja — Eesti Keskkooliõpetajate Kogu ja vastutav toimetaja — Harald Jänes, ja

11) kinode eeskavu, filmide sisu ja kuulutusi sisaldav ajakiri „Kino Magasin“, ilmub Tallinnas, üks kord nädalas; väljaandja Sergei Golubev ja vastutav toimetaja — Artur Devis.

Politseivalitsuse poolt on antud load laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks: Rudolf Peedu p. Reilend'ile Kilingi-Nõmmes, Laada 10, maksvusega 19. veebr. 1936, Voldemar Jaani p. Kasik'ule Põlva alevikus, maksvusega 5. veebruarini 1936, Ernst Johani p. Kriiva'le Põlva alevikus, maksvusega 12. veebruarini 1936, Gottlieb Johani p. Limberg'ile Rakveres, Tallinna 22, maksvusega 13. märtsini 1936, Viktor Aleksandri p. Thoen'ile Tallinnas, Kentmani 8, maksvusega 5. aprillini 1936, Reinhold Jüri p. Pukspuule Rapla alevikus, maksvusega 17. märtsini 1936, Johan Tõnise p. Suitsule Viljandis, Lossi 37, maksvusega 29. märtsini 1936, Eduard Johannese p. Länemetsale Väike-Maarja alevikus, maksvusega 6. aprillini 1936, Marie Eduardi t. Schvalbach'ile Kuressaares, Kauba 7, maksvusega 21. märtsini 1936, Johannes Mihkli p. Ennole Tallinnas, S. Tartu mnt. 76, maksvusega 4. aprillini 1936, ja A.-s. Paul Jürmann Jõgeval, Suur t. 12, maksvusega 15. aprillini 1936; laskemoonaga kauplemiseks: Harju Majandusühingu juhatusele Keila vallas, Vasallemmas, maksvusega 15. veebruarini 1936, Mustvee Majandus-

ühisuse juhatusel Avinurme v., Mõisa külas, maksvusega 1. märtsini 1936, Marie Grünbaum'ile Keilas, Kirikuplats 4, maksvusega 20. veebruarini 1936, Joann Juhani p. Zimbrot'ile Keeni vallas, Sangaste kiriku as., maksvusega 10. märtsini 1936, ja Mustvee Majandusühisuse juhatusel ühisuse abikaapluses Tudulinnas, maksvusega 3. jaanuarini 1936; laskeriistade ja laskemoonaga kauplemiseks ning laskeriistade parandamiseks: Johannes Jaani p. Freybach'ile Tallinnas, V. Karja 8, maksvusega 9. märtsini 1936; laskeriistade parandamiseks: August Juku p. Taal'ile Võrus, Tartu 15, maksvusega 11. märtsini 1936, Christjan Jaani p. Einmann'ile Otepää alevis, Pärna 12, maksvusega 22. novembrini 1936, Karl Jaani p. Taho'le Rakveres, Vaestemaja 8, maksvusega 20. märtsini 1936, Johannes Arbo'le Hiiu-Kärdlas, Paju t. 2, maksvusega 7. novembrini 1936, August Jüri p. Villemson'ile Tõrvas, Veski 13, maksvusega 24. märtsini 1936, ja Johannes Mardi p. Jürisson'ile Türil, Vabrikumaja nr. 15—10, maksvusega 20. aprillini 1936.

Politseivalitsuse direktori otsusega on tühistatud:

Kohtla vallas elutseva Herman Jakobi p. Seppern'i, Aleksandri vallas elutseva Nikolai Jüri p. Rammula, Nõmküla vallas elutseva Rudolf Hansu p. Preiberg'i ja Puurmani vallas elutseva Johannes Mardi p. Saare laskeriistaload ning Esna vallas elutseva Oskar Hansu p. Viidemann'i, Rootova vallas elutseva Aleksei Jermolai p. Zadumov'i ja Haanja vallas elutseva Eduard Kusta p. Keldri laskeriistaload jahipüüsi hoidmise ja kandmise osas.

Küsimusi ja kostmisi.

A. K. Küsimus. Kas riigiteenistuses seisva abielunaise lihased lapsed on õigustatud saama riigi kulul arstiabi Riigiteen. arstiabi andmise määruse (RT 26/27 — 1920) alusel, kui mees on erateenistuses või kui temal on varandusi või sissetulekuid laste ülalpidamiseks?

Vastus. Vabariigi Valitsuselt 6. veebruaril 1920 vastuvõetud Valitsusasutustes töötavate ametnikkude ja tööliste haiguse korral kindlustamise ajutise kodukorra määruste § 2 (RT 26/27 — 1920) ja selle paragrahvi täienduste põhjal (RT 123 — 1922) saavad arstiabi kõik valitsusasutuste ametkondades või ettevõtetes teenivad ametnikud ja töölised sellelt valitsusasutuselt või ettevõttelt, kus nad teenivad. Seejuures loetakse ametniku või töölise perekonnaliikmeks tema abikaasa ja lihased lapsed, viimased kuni 17 aasta vanuseni, tegelikult töövõimetus aga vanusele vaatamata. Mees loetakse naise perekonnaliikmeks ainult siis, kui ta on tegelikult töövõimetu ja temal ei ole varandust ega sissetulekut. Sellest tuleb järeldada, et abielunaine-riigiametnik on õigustatud

arstiabi saama oma lihaste laste ja isegi mehe ravimiseks, kui viimane on töövõimetu, sissetulekuteta ja varanduseta.

V. v—s. Küsimus. Kas on Eestis kehtivad Nõukogude Venemaal sõlmitud abielud?

Vastus. Riigikohus on selle küsimuse kohta seletanud järgmist (Riigikohtu adm.-osak. toim. nr. 659 — 1922): Abiellu astumise suhtes on Nõukogude Venemaal maksvates seadustes kirjutatud ette kindel registreerimise kord, niisama on ka neis seadustes nähtud ette abiellu astumise materiaalsed tingimused (poolte vanuse, suguluse, terve mõistuse, nõusoleku jne. suhtes). Kuigi seal tunnustatakse ainult kodanlise registreerimise teel sõlmitud abielu, ei ole põhjust neid akte meil maksvusetuks tunnustada, sest meil on niisamuti maksev kodanlise registreerimise kord nende kohta, kes selles korras astuvad abiellu. Paljudes Lääne-Euroopa riikides tunnustatakse samuti ainult kodanlise registreerimise korras sõlmitud abielu, mis meil on alati tunnustatud ja ei või jätta tunnustamata. Seda arvesse võttes tuleb meil maksvaks ja seaduslikuks tunnustada kõik Nõukogude Venemaa kompetentsete asutuste poolt seal maksvate seaduste põhjal toimetatud aktid abiellu astumise kohta.

P. M. Küsimus. KrS § 140 p. 1 on öeldud, et isikut, kellel pole õigust ajada võõraid asju kohtus ja kes seab asjatundmatult kokku kirja tasu eest, karistatakse. Kas selle paragrahvi järgi on õigus ainult advokaatidel tasu eest palvekirju kohtule teha ja kui kiri on asjatundlikult koostatud kas vallasekretäri või mõne teise isiku poolt tasu eest, kas on see tegu karistatav?

Vastus. KrS motiives on § 140 p. 1 kohta tähendatud, et selle paragrahvi sihiks on võitlus ühiskondliku pahega, nn. nurgaadvokatuuriga, missugune nähtus ka meie oludes tuleb sageli ette (vt. K. Saarmann ja K. Matto: „Kriminaalseadustik koos Maksmapanemise seadusega ja Distsiplinaarseadustik“, lk. 56, 57). Kuna paragrahv kõneleb asjatundmatust nõuandmisest või kirjade kokkuseadmisest, peab arvama, et vallasekretär võib eraisikuna nagu iga teine eraisik koostada kõnesolevaid kirju tasu eest, kui tema seda teeb asjatundlikult ja ei loo sellest enesele elukutset või alalist kõrvalteenistust. On arusaadav, et maainimesed otsivad nõu vallasekretärit või korratundjalt. Kohtupraktika selles asjas puudub seni.

Vallasekretär T. Küsimus. Testamendi järgi pärandas taluperemees oma varanduse ühele pojale, mida see võib kasutada pärast ema surma oma äranägemisel, kuna ema eluajal valitseb varandust ema. Pärast ema surma on see poeg kohustatud maksma teatava summa teistele lastele. Varandus müüdi oksjoni teel sellel lasuvate võlgade katteks; jäi üle mõnisada krooni. Seda raha nõuab nüüd see poeg enese ja ema volinikuna oma kätte. Kas vallakohtul on õigus päranduse võlgade korraldamisest ülejäänud raha kinni pidada ja testamendi järgi määratud pärijale,

kes ühtlasi ka oma ema volinikuna seda nõuab, välja mitte maksta, vaid kõigile testamendis näidatud isikuile?

Vastus. Kuni ema ei ole öelnud lahti oma õigustest pärandust valitseda, tuleb vallakohtul võtta abinõud tarvitusele, et pärandust ära ei raisataks (BES § 2589) ja saadavad tulud välja maksta emale.

J. K.

H. P. Küsimus. Kas kauplused alevis peavad olema suletud pühapäeviti kuni kella 13 Pühade ja puhkepäevade sead. (RT 105 — 1934) § 4 põhjal, kui alevis kauplemine seni maksva sundmäärusega on lubatud pühapäeviti kella 12—16?

Vastus. Pühade ja puhkepäevade seadus (RT 105 — 1934) kauplemist kauplustes ei reguleeri ja kaupluste sulgemist ei nõua ei osaliselt ega täieliselt. Teie poolt seatud küsimusele annab vastuse Kaubandusametite, ladude ja kontorite teenijate normaalpuhkeaja kindlustamise seadus (VSKK 1906 nr. 270, art. 1894, ja 1907 nr. 150, art. 1150; muudatused vt. RT 57 — 1930, art. 385, ja RT 40 — 1933, art. 318). Selle seaduse § 9 p. 5 põhjal võivad omavalitsused, kellel on sundmääruse andmise õigus, lubada sundmäärustega kauplemist ka pühapäevadel tingimusel, et see kauplemine ei kehtaks üle viie tunni. Kauplemine on keelatud esimesel ülestõusmispühal, esimesel suvistepühal (mis mõlemad langevad pühapäevale) ja esimesel jõulupühal. Keeld kauplemiseks esimesel suvistepühal ei ole maksev Trahteriseaduse § 5 loendatud äride kohta, arvatud välja kondiitriärid, kus müüakse toiduaineid kohal tarvitamiseks, ja õlle või marjaveinide kohal tarvitamise õigusega müügikohad, kus kaubeldakse soojade toitudega; samuti ei ole see keeld maksev Trahteriseaduse § 6 ja § 7 p. p. 1 ja 2 loendatud äride kohta. Sundmäärusega võib piirata ajas eeltähendatud ärides kauplemist esimesel suvistepühal nädalapühadega ühistel alustel.

L. v—s. Küsimus. Kuidas saab vallavalitsus kätte isikumaksuvõla linnas elutsevalt taksoauto-juhilt, kes vabatahtlikult ei tasunud oma maksu? Sissenõudja ametnik saatis nõudelehe vallavalitsusele tagasi ühes maksuvõimetuse aktiga. Maksuvõimetuse aktist on näha, et võlgnikul ei ole vallas- ega kinnisvara, millele saaks pöörata nõudmise. Ülespidamist teenib taksoauto juhtimisega ja oma tasu peab kinni sõidutasust protsentide näol.

Vastus. Kui varandust ei leita, siis jääb veel võimalus talitada Adm.-sissen. s. § 66 ja 67 ettenähtud korras.

J. K.

S. T. Küsimus. Missugustel juhtudel võib Siseminister keelduda eramatmispaiga asutamiseks loa andmisest?

Vastus. Matmispaikade s. (RT 171/172 — 1925) § 5 järgi sünnib eramatmispaikade (1) usuühingute ja eraseltside poolt oma liikmetele asutatavad matmispaigad ja 2) perekonnamatmispaigad) asutamine ning laiendamine Siseministri loaga, kusjuures kuulatakse ära vastava ajutise maavalitsuse või linnavalitsuse arvamine. Seaduses ei ole loetletud tingimusi, mille olemasolul

Siseminister on kohustatud eramatmispaiga asutamiseks loa andma, ega tingimusi, millal Siseminister võib keelduda loa andmisest. Loa andmine või sellest keeldumine on jäetud Siseministri otsustada ning see oleneb iga üksiku juhu asjaolude hindamisest. Samale seisukohale on asunud ka Riigikohus Valga Luke koguduse eramatmispaiga asutamise küsimuse otsustamisel (Riigikohtu adm.-osak. toim. nr. 292² — 1930).

R. Küsimus. Kas võib kaevata adm.-kohtukorras perekonnaseisuametniku tegevuse peale?

Vastus. Adm.-kohtukord ei näe ette kaebamise võimalust perekonnaseisuametniku tegevuse peale adm.-kohtukorras. Adm.-kohtukorra (RT 10 — 1919) § 2 (RT 16 — 1929, art. 110) on loetletud need asutused ja ametnikud, kelle tegevuse, otsuste, korralduste, määruste jne. peale võib kaevata adm.-kohtukorras; peale selle on tähendatud, et kaevata võib ka teiste, seaduses eraldi tähendatud valitsusasutuste ning üksikute ametnike tegevuse, otsuste jne. peale. Perekonnaseisusead. (RT 191/192 — 1925) ega teistes seadustes pole eraldi tähendatud, et ka perekonnaseisuametnike otsuste jne. peale võib kaevata adm.-kohtukorras, vaid Perekonnaseisusead. § 10 on öeldud, et omavalitsuste perekonnaseisuametnike kohta maksab üldine omavalitsuste järelevalve kord, kuna perekonnaseisuametnikud-vaimulikud alluvad järelevalvekorras otsekohe Sseminsteeriumile. Sellest tuleb järeldada, et perekonnaseisuametnike tegevuse ja otsuste peale võib kaevata järelevalveasutustele, mitte aga adm.-kohtule.

L. perekonnaseisuametnik. Küsimus. Kas omavalitsuse perekonnaseisuametnik võib otustada perekonnanime eestistamise sooviavalduse, kui sooviavaldaja perekonnakirju ei peeta selles omavalitsuses, kuigi avaldusele on lisatud ligi perekonnaseisutunnistus?

Vastus. Perekonnanimede korraldamise sead. (RT 91 — 1934) § 1, 2 ja 8 järgi võivad perekonnanimede eestistamise sooviavaldusi otsustada Siseminister ja need riigi- ja omavalitsuste ametnikud, kelle peale Siseminister on pannud perekonnanimede eestistamise sooviavalduste otsustamise. Siseministri 14. detsembri 1934 otsusega (RT 107 — 1934, art. 841) pandi nende sooviavalduste otsustamine kõigi linna, alevi ja valla perekonnaseisuametnikele, arvates 1. jaanuarist s. a. Sellest järgneb, et omavalitsuse perekonnaseisuametnik võib otsustada perekonnanime eestistamise sooviavaldust ka siis, kui sooviavaldaja perekonnakirju ei peeta selles omavalitsuses. Sooviavaldajal tuleb sarnasel juhul oma sooviavaldusele juurde lisada ka perekonnaseisutunnistus. Selle seisukoha vastu ei kõnele Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse (RT 102 — 1934) § 27 ja 2, sest § 2 kõneleb eestipäraste perekonnanimede parandamisest, mis perekonnaseisuraamatute järgi ei vasta õigekeelsuse eeskirjadele. Neid p a r a n d u s i otsustab see omavalitsuse perekonnaseisuametnik (ja Siseminister, kui perekonnaseisuametnik esitab

küsimuse temale otsustamiseks), kelle juures peetakse sooviaval-
daja perekonnakirju. Perekonnanimede parandamise sooviaval-
dusega ei saa pöörduda teise omavalitsuse perekonnaseisuamet-
niku (või otse Siseministri) poole, sest temal puuduvad igasugu-
sed andmed perekonnanime kirjutamisviisi ja selle kohta, mis-
sugustes meetrikaraamatutes esineb parandatav perekonnanimi.

A. L. Küsimus. Kes kannab perekonnanime eestistamise
puhul tasuta väljaantavate perekonnaseisudokumentide saatekulud?

Vastus. Perekonnanimede ja nimede eestistamiseks tarvilike
perekonnaseisudokumentide väljaandmise määruse (RT 21 —
1935, art. 197) põhjal ei võeta maksu perekonnanime või nime
eestistamise või eestikujulise, kuid halva või labase tähendusega
või halva kõlaga perekonnanime muutmise sooviavalduse otsustami-
seks väljaminevatelt dokumentidelt, kusjuures selleks otstarbeks
dokumente on võimalik tasuta saada ainult omavalitsuse perekon-
naseisuametniku nõudekirja alusel; kodanik ise selleks nagu
muukski otstarbeks tasuta dokumente ei saa. Peab arvama, et
Siseministeerium ja usuühingute perekonnaseisuametid kannavad
niisuguste omavalitsuste nõuete täitmisega ühenduses olevad kant-
selei- ja postikulud. Samuti peab arvama, et omavalitsuste pere-
konnaseisuametnikel puudub õigus kodanikelt perekonnanime või
nime eestistamiseks vajalike dokumentide väljaandmise eest
võtta, näiteks, vahetalituskulu omavalitsuse heaks; nad on kohus-
tatud kodanikult esitatud andmetel ametlikus korras tasuta
nõudma usuühingutelt ja Siseministeeriumilt vastavaid dokumente.
Kui asuda teisele seisukohale, siis võib juhtuda, et kodanik peab
omavalitsuse kaudu nõutud dokumendi eest (posti-, kantselei- ja
vahetalituskulud) rohkem maksma — vaatamata sellele, et doku-
ment ise antakse tasuta — kui siis, kui ta ise läheks vastava usu-
ühingu perekonnaseisuametniku juurde või Siseministeeriumi ja
sealt võtaks välja vajamineva dokumendi, mis harilikult maksab
25 senti. Säärasel korral ei pääse Siseministri poolt perekonna-
nimede eestistamise otsustamiseks antud määrus maksma, vaid
jääb ainult paberile.

Nr. 25. Küsimus. Kas abielunaise perekonnakirju saab igal
juhul pidada selles omavalitsuses, kus peetakse mehe perekonna-
kirju, või on võimalik teha erandeid?

Vastus. Perekonnaseisuseaduse (RT 191/192 — 1925) § 46
teine lõige määrab: „Kui abiellujate perekonnakirju peetakse
mitmes omavalitsuses, nõuab välja see omavalitsus, kus peetakse
mehe perekonnakirju, omavalitsusest, kus peeti naise perekonna-
kirju, naise perekonnakirja, ja avab tema jaoks oma perekonna-
registris uue lehekülje.“ Sellest järgneb, et abielunaise pere-
konnakirju tuleb pidada selles omavalitsuses, kus peetakse mehe
perekonnakirju, vaatamata sellele, kas naine elab sama või teise
omavalitsuse piirkonnas. Iseasi on, kui mehe elukoht ja pere-
konnakirjade pidamise koht on teadmata; säärasel korral tuleb
abielunaisele (ja tema lastele, kui viimased elavad ema juures),

kuni mehe alalise elukoha või perekonnakirjade pidamise koha teadasaamiseni avada perekonnakirju abielunaise alalise elukoha omavalitsuses.

J. H. Küsimus 1. Kas tuleb perekonnanime või nime muutmisel perekonnaregistri esimeses lahtris endine nime asetada sulgudesse ja kirjutada peale uus nimi?

Vastus 1. Perekonnanime või nime muutmisel tuleb perekonnaregistri märkuste lahtris märkida millal ja kelle otsusega muudeti perekonnanimi või nimi ja missuguse uue perekonnanime või nime vastu muudeti endine perekonnanimi või nimi. Perekonnaregistri esimeses lahtris (nimi ja perekonnanimi) asetatakse endine nimi või perekonnanimi sulgudesse ja peale kirjutatakse juba uus nimi või perekonnanimi.

Küsimus 2. Palju kinnisvaraomanikel läheb maksma perekonnanimede eestistamine?

Vastus 2. Perekonnanime (või nimede) muutmise sissekandmine kinnistusraamatutesse maksab: 1) avalduse notariaalselt tõestamine 2 krooni ja notariaalse tõestamise tempelmaks 20 s., kokku 2 kr. 20 s.; 2) tempelmaks avalduselt 50 senti, nii et kogu maks teeb välja 2 kr. 70 s. Kui aga soovitakse saada kinnistusjaoskonnalt pealkirja ära kirja, tuleb kanda veel lisakulusid, nimelt: 3) lisatempelmaksu avalduselt ja lisalt 70 senti ja 4) kantseleimaksu kinnistusjaoskonna pealkirjalt 1 kr. 50 senti, seega kokku 2 kr. 20 senti ja kõik kulud kokku 4 kr. 90 senti. Harilikult aga kinnistusjaoskonnalt pealkirja ära kirja ei nõuta, sest kui kinnistusjaoskond ei kanna sisse muudatust, teatatakse sellest palujale vastava otsusega. Üldiselt peab märkima, et erilist tarvidust uue perekonnanime (või nime) peale ümberkinnistamiseks ei ole, sest kinnisvaraomanikul, kes oma perekonnanime (või nime) on muutnud, on perekonnanime (või nime) muutmise otsuse ära kiri käes, mille abil ta alati võib tõendada, et kinnistusraamatusse kantud isik ja perekonnanime (või nime) muutnud isik on üks ja sama.

Küsimus 3. Kuhu märkida perekonnanimede muutmiste toimetustel täitmise käik (kuulutuse avaldamine RT, otsusest ära kirjade väljasaatmise aeg, asutuse nimetus, kellele saadetud)?

Vastus 3. Kõige otstarbekohasem on märkida RT kuulutuse avaldamine kuulutuse ära kirjal, mis jääb toimetuse juurde; teised andmed täitmise käigu kohta märgitakse otsusele (näit. millal ja kellele on saadetud otsuse ära kiri, millal ja kellelt on saadud teateid, et muutmine on kantud vastavaisse raamatuisse jne.). Sarnase korra järgi on seni käinud ministrium ise ja see näib olevat kõige praktilisem ja kõige vähem aega nõudev viis.

H. v—s. Küsimus 1. Kas perekonnanime parandamise palvel peavad olema ka üle 18-a. laste allkirjad?

Vastus 1. Perekonnanimede korraldamise sead. (RT 91 — 1934) § 8 viimase lõike põhjal toimub eestipärase perekonnanime

parandamine ainult nimeomaniku soovil, täh. perekonnanime parandamine sünnib sama vabatahtlikkuse põhimõtte alusel nagu perekonnanime muutminegi. Sellest, ja arvesse võttes, et Perekonnanimedele ja nimede korraldamise määrus (R. T. 102 — 1934) ei näe ette ses suhtes erikorda, tuleb järeltada, et perekonnanime parandamisel tuleb kohaldada eeltähendatud seaduse § 15 eeskirju, nii et perekonnanime parandatud kujul maksab ka abikaasa ja alla 18-aastaste vallaliste laste kohta, üle 18-aastaste vallaliste laste kohta aga ainult siis, kui nad on ühinenud vanemate sooviavaldusega.

Küsimus 2. Kui isik kantakse perekonnaregistrisse parandatud perekonnanimega, kuidas märkida siis tema surnud isa perekonnanime?

Vastus 2. Isa perekonnanime säärasel juhul muuta ega parandada ei saa, kuna perekonnanime muutmine või parandamine on seadusega tehtud sõltuvaks isiku sooviavaldusest. Isa perekonnanimega tuleb perekonnaregistrisse kanda perekonnanime isa sünniregistri järgi.

Küsimus 3. Kui mehe sünniregistris on õige, kuid abieluregistris vigane perekonnanime, kumma perekonnanimega tuleb naine kanda perekonnaregistrisse?

Vastus 3. Õigeks perekonnanimeks tuleb lugeda perekonnanime, mis on kantud sünniregistrisse, kui muidugi perekonnanime pole hiljem muudetud, nii et käesoleval juhul tuleb naine kanda perekonnaregistrisse selle perekonnanime all, mis on mehe sünniregistris.

Kordnik. Küsimus. Kas linnavalitsusel oli õigus enne Jõuvankrite seaduse ilmumist sundmääruse alusel autojuhilt ära võtta juhtimis luba?

Vastus. Ei olnud. Riigikohus on seda küsimust arutanud (Riigikohtu adm.-osak. t. 17. 1—19. 1/9. II 1932) ja kokkuvõetult seletanud järgmist (vt. Riigikohtu administratiiv-osakonnas 1932. a. lahendatud küsimusi, koostanud J. Valge, lhk. 17): Enne Jõuvankrite seaduse ilmumist maksvuselt olnud sundmääruste alusel ei olnud linnaomavalitsus õigustatud autojuhilt ära võtma juhtimis luba, sest alles Jõuvankrite seaduse (RT 30 — 1929) § 15 annab seal tähendatud juhtudel omavalitsusele õiguse, ära kuulades prefekti arvamust, ära võtta juhtimis luba kas ajutiselt või jäädavalt, viies sundmäärused, mis käivad julgeoleku alalhoidmise ja hädaohu ning õnnetuste ärahoidmise kohta, administratiiv- (valitsemis-) võimu piirkonda, mille rikkumine võib leida lahendamist administratiivkorras, kuna enne selle seaduse maksma hakkamist kõik sundmääruste rikkumise asjad kuulusid kohtu lahendamisele.

X. X. Küsimus. Kas riigiametnik on õigustatud saama eritasu ületunnitöö eest?

Vastus. Vabariigi Valitsuse 31. jaanuari 1923 otsuse (RT 48/49 — 1923) p. 1 kohustab ametikohtade juhatajaid nii korral-

dama töid, et kõik tööd võimalikult määratud töötundidel ära tehtaks, kusjuures sama otsusega on ühtlasi antud juhtnööriks, et iga riigiametnik on kohustatud erilise tasuta ületunni töötama, kui ametiasutuse huvid nõuavad seda. Kuigi sama otsuse p. 2 järgi on lubatud teatavatel juhtudel ületunni-töötamine tasu eest, siis ei ole säärase tasu maksmine kohuslikuks tehtud, vaid selle otsustamine on täielikult jäetud asjaomase ministri võimkonda. Vabariigi Valitsuse 25. aprilli 1924 otsuse järgi peab ületunni-töötamine tasu eest ministri poolt ette otsustatud olema.

F. T. Küsimus. Kas Siseminister võib lõpetada valdade ühendamise puhul teise valla külge liidetud valla volikogu ja -valitsuse tegevuse?

Vastus. Jah võib. Arvamus, nagu rikuks minister sarnase ühendamisega Põhiseaduse § 76 ja Vallavolikogude valimise ning vallavolikogude ja vallavalitsuste korraldamise seaduse nõudeid, on ekslik, sest Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seadus (RT 97 — 1926) ei näe ette kahe vallavolikogu ühendamist. Selle sead. § 68 on nähtud ette ühe valla vallavolinike kindel arv ja kahe volikogu ühendamisel kujuneb vallavolinike üldarv igal juhul niisuguseks, mis ületab selle arvu (sest vallavolinike minimaalne arv on 15 ja maksimaalne 25, nii et kahe väikese valla volikogude ühendamisel oleks volikogus vähemalt 30 volinikku). Põhiseadus ei keela valdade ühendamist ja teisega ühendatud valla volikogu tegevuse lõpetamist. Uue ühendatud valla volikogu valimine peab Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse § 1 järgi toimuma ühes valimisringkonnas ja seepärast pole lubatav volikogu, mis on valitud kahes valimisringkonnas. Ühe valimisringkonna moodustamiseks aga on tarvilik valdade ühendamistööd enne läbi viia.

S. S. Küsimus 1. Naine on Eesti kodanik, mees on kodakondsusetu, kas naine võib muuta oma perekonnanime?

Vastus 1. BES § 5 järgi kannab naine oma mehe perekonnanime ja seetõttu võib naine oma perekonnanime muuta üksnes oma mehega. Kuna aga Perekonnanimede korraldamise seaduse (RT 91 — 1934) § 8 järgi võib muuta ainult Eesti kodanike perekonnanimesid, välismaalaste omi aga mitte, ja kuna kodakondsusetud loetakse välismaalaseks, ei saa naine, kes küll ise on Eesti kodanik, kuid kelle mees on kodakondsusetu, muuta oma perekonnanime. Küll saab naine muuta oma nime, sest selles osas ei ripu ära mehest.

Küsimus 2. Kas nime parandamise puhul on vaja koostada iseseisev akt?

Vastus 2. Perekonnanime või nime eesti keele õigekeelsuse eeskirjade kohaseks parandamiseks sisseantud sooviavalduse kohta ei ole tarvilik koostada iseseisvat akti, sest see toimetus ei saadeta edasi Siseministeeriumile, vaid liidetakse pärast lõpetamist isiku perekonnaregistri lisatoimetusega. Siseministeeriumile saadetakse

hoiule perekonnanimedele ja nimede korraldamise määr. (RT 102 — 1934) § 26 põhjal ainult perekonnanimedele korraldamise sead. § 2 ettenähtud linna-, alevi- ja vallavalitsustes peetavad aktid perekonnanimedele või nimede muutmise asjas (s. o. perekonnanimedele ja nimede eestistamise ja eestipäraste, kuid halva või labase tähendusega või halva kõlaga perekonnanimedele muutmiste toimetused).

Küsimus 3. Kui abielu on lahutatud ja lapsed kohtuotsusega jäetud ema kasvatada, kas isa perekonnanime muutmisel muutub ka laste perekonnanimi?

Vastus 3. Abieluseaduse (RT 138 — 1922) § 31 järgi korraldatakse abielu lahutamise tagajärjed maksva tsiviilseaduse järgi. BES § 150 näeb ette, et abielus sündinud või abielus sündinuks tunnustatud lapsed omavad isa perekonnanime, samuti teised perekonnaõigused. Kuna abielu lahutamisel jääb lahutatud abielus sündinud laps ikkagi abielus sündinud lapseks ja lapse isa jääb edasi isaks ja kuna teisest küljest abielu lahutamise korral abielus sündinud laste perekonnanime küsimust ei korralda erieeskirjad eraldi, tulevad vanemate abielu lahutamise puhul korraldamisele selles abielus sündinud laste kohta laste perekonnanime korraldavad üldised eeskirjad (BES § 150). Erandi vanemate laste (üle 18-aastaste laste) kohta teeb *Perekonnanimedele korraldamise sead.* (RT 91 — 1934) § 15. See paragrahv näeb ette, et üle 18-aastaste vallaliste laste kohta läheb perekonnanime muutus üle vaid siis, kui nad ühinevad vanemate perekonnanime muutmise sooviavaldusega. Nii et abielus sündinud alla 18-aastased lapsed, olgugi et vanemate abielu on lahutatud, on isa perekonnanime muutmise korral perekonnanimes rippuvad isa perekonnanimest, sellele vaatamata, et nad elavad oma ema, lahutatud abielunaise juures kas kohtu määramisel, abikaasade omavahelisel kokkuleppel, laste soovil või muul põhjusel.

Väljaandja: *Siseministeeriumi Administratiivala Kirjastus.*
Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

Telegraafi - Telefoni-
teenijate Kutseühis-
suse põhikirja originaalek-
semplar, registreeritud Tallin-
na-Haapsalu rahukogus 14. 8.
1919. a. nr. 62 all. (45522)

Metslang, Hindrik (Hein-
rich), sõjaväest vabast. tun-
nistus nr. 30018, v. a. 2. di-
viisi tagavarapataljonilt 29.
10. 19. a. (45525)

Siim, Leo Jüri p., kaitseväest
vabast. tunnistuse duplikaat
nr. 2019, v. a. Tartu kaitse-
väeringkonna ülemalt 30. 3.
28 a. (45523)

Schleicher, Jakob Jaani p.,
kaitseväest vabast. tunnistus
nr. 9002, v. a. Järva maak.
rahvaväe ja K. L. ülemalt 18.
11. 20. a.

Bauman, Voldemar Kustase
p., kaitseväest vabast. tunnis-
tus nr. 4234, v. a. Sidepatal-
joni ülemalt 11. 11. 29. a.

Veski, Karl Johannese p.,
kaitsevæest vabast. tunnistus
nr. 1160, v. a. Viru kaitse-
væeringkonna ülemalt 18. 4.
* 32. a. (45527)

Soe, Aksel Jaani p., kaitse-
væest vabast. tunnistus nr.
2327/189, v. a. Ratsarüge-
mendi ülemalt 30. 9. 33. a.
(45528)

Soosar, Aleksander Jakobi p.,
sõjavæest vabast. tunnistus nr.
15435, v. a. Pärnu maak. rah-
vaväe ja KL ülemalt 31. 12.
20. a. (45529)

Metslang, Heinrich, laske-
riistaluba nr. 1006, v. a. Tal-
linna-Harju prefektuurilt 3.
6. 32. a. (45526)

Fotola

Grohmann & Ko. Tallinn, V. Karja t. 1. Tel. 455-09

Amatöörtöid
täidetakse järg-
miseks päevaks
kella 12-eks.

SINGER

õmblusmasin on elupõline!
Maksutingimused eriti soodsad! (M)

Hõudke kõikjal meie saadusi. sest:

kõrge kvaliteet,
ületamatu maitse,
huviküllane
pakend on
kakao, šokolaadi
ja kompekkide
omadused.

A/S.

J. Brandmanne

„Opel“ veo- ja sõiduaudod
„Continental“ autokummid

A-S. ROTERMANNI TEHASED

Tallinn, Jaama 1. Telefon 425-87

A-S. „TEKLA“

Peakontor: Tallinn, Suur Karja 15. Telefon 448-18.

Riideärid:	TALLINN, Suur Karja 15	Telefon 445-23
	TALLINN, Valli 10	468 02
	HAAPSALU, Ehte 2	1-57
	KURESSAARE, Kauba 2	72
	MUSTVEE, Tartu 15	62
	NARVA, Peetri pl. 2	2-38
	PEISERI, Riia 1	1-17
	PÄRNU, Jänesselja 5-a	1-10
	RAKVERE, Turuplats	2-85
	VALGA, Keskk 11	26
	VILJANDI, Tartu 6-a	2-40
	VÖRU, Jüri 5-a	1-26

Müügil kindlate hindadega järgmiste kodumaa vabrikute kaubad:

- Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabrik A/S-i
- Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/Ü-se
- Sindi Tekstiilvabrikute Ühisuse
- Eesti Niidivabrikute Ühisuse

Välismaa kauba tarvitamisel voolab meie raha üle piiri, suureneb järjest töötute arv, jääb vaeseks maa ja rahvas!

Ostes kodumaa kaupa, vähendame tööpuudust!

Piirituse Puhastamise Vabrikute O.-ü.

Tallinna Viinavabrik

Meripuiestee 15 ● Telefon 304-26.

Napsid, liköörid, konjakid. Parfümeeria.

Jalgrattad:

„*Kaumann*“
„*National*“
„*Primus*“

Õmblusmasinad:

„*Sfaff*“
„*Kaumann*“
„*Vesta*“

Vastutus.
Vastutulelikud hinnad.

Mootorrattad:

„*Calthorpe*“
„*Excelsior*“
„*Automoto*“

Jalgr. abimootorid „*ÖVA*“

Kr. Saar & K^o

Tallinn, Viru S. Telefon 461-20.
Osakond Tartus.

MEHAANILINE
PUUTÖÖSTUS

O.-Ü.

A. Flemming & K^o.

Tallinn, Tina tän. 19.
Telefon 309-26

Mehaaniline tiseri-
tööstus.

Restoran

F. Ivanov

Tallinn, Estonia puiest. 29.
Telefon 467-75.

Maitsvad söögid.

Odavad hinnad.

Ületamatu vastupidavuse poolest on

SEIBERLING autokummid.

ESINDUS JA LADU:

VÄLISKAÜBANDUSEKONTOR

A. SELLING & K^o.

Vene 13, Tallinn. Telefon 470-22.

Külastage

B. RUBANOVITSH'I valmisriiete äri

Tallinn, Harju 22/24. Telefon 436-95.

Alati rikkalikus valikus **naiste** ja **meeste valmisriideid**. Tellimised täidetakse kiirelt ja korralikult. Soodsad ostutingimused.

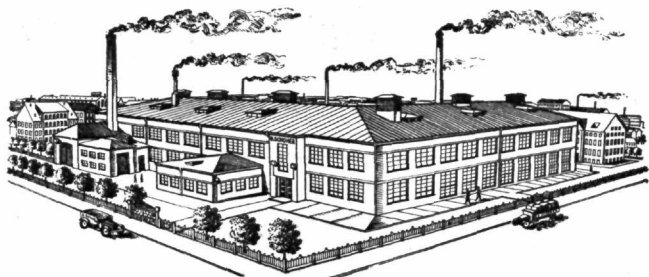
„R. Ü. K.“

kevadehooajaks kohale jõudnud suurim valik kodumaa ja inglise vabrikust

PALITU-, ÜLIKONNA-, MANTLI- JA KOSTÜÜMIRIIDEID.

Saadaval ka voodrid, nõöbid, siid jne.

TALLINN, S. Karja 19, telefon 455-77.

Auru jõul
riidevärvimise,
pleekimise ja
apreteerimise
vabrik

B. Schocher & Ko

Jahu tän. 3-b
Kõnetraat 468-35

Sanatoorium Dr. HIRSCH

Tallinn, Poska 15. Telefon 307-04.
Majand. juh. Dr. ERLEMANN.

Sanatoorium-vesiravila, elektri- ja valgusravi sisseseaded ja elektrokardiograaf (südame diagnostika) on ka väljaspool sanatooriumi elutsevatele haigetele kasutada. Assistent majas. Lähemalt prospektidest. Arstide kõnetunnid sanatooriumis: Dr. ERLEMANN: esmasp., kolmap. ja reedel 1—2; Dr. HIRSCH: igapäev 10—11 ja 6—7; Dr. KOCH: teisip., neljap. ja laup. $\frac{1}{22}$ — $\frac{1}{23}$; Dr. TILING: esmasp., kolmap., reedel $\frac{1}{27}$ — $\frac{1}{28}$ ö.

Tallinna Linnapank

Tallinn, S. Karja tän. 7

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone sise- ja välismaal

№9 ЦЕЙЛОНСКИЙ
ЧАЙ
50 ГР.

Cie de Commerce de Thé
Wassily Perloff & Fils
Fondée à Moscou en 1787

WASSILY PERLOW JA POJAD

Parim tee!

Alati värskelt
saadaval.

Jalanõude
kauplustes
FLAMINGO: Viru tän. 6.
Õllepruuli 2.
Vanaturukael 3.

lõplik väljamüük

Müügil on kõrgeväärtuslik kaup suure hinnaalandusega!

Potisepa tarvete ladu ja raua- ning plekitööstus

R. Pindus.

Tallinn, V. Pärnu mnt. 25. Telefon 456-97.

Soovitab igasuguseid potisepa tarbeid soodsate tingimustega.

Martsipaani- ja šokolaadivabrik

GEORG STUDE

Asutatud 1864.

Tallinn, Pikk tän. 16. Telefon 442-76.

RABONE, PETERSEN & Co., Ltd.

Telegr. aadressid:

RABONE, BIRMINGHAM
PETERSEN, BIRMINGHAM

Telegr. code'id:
A. B. C. 5th & 6th
& Imp Edns. Simplex.
Western Union.
Liebers, A. I. Marconi.
Universal Trade.
Bentley Ist & 2nd Edns.
Colon.
Mascotte. Acme.

Birmingham

Egiptuses, Aleksandrias ja Kairos.
Direktorid: J. E. Dixon, A. E. Button.
F. G. Danielsen, F. J. L. Nickinbotham,
G. H. S. Dixon, J. E. Newell (Sec).
Ühinenud: Rabone Bros. & Co, asutatud 1765.
Th. W. Petersen & Co Ltd. asutatud 1866.
John. Moreton & Co. Ltd (Export Dept. only)
T. W. & J. Walker (Wolverhampton)
Radmore & Co. Gotscher & Co.

Eksport

Esindaja Eestis: W. JAEGER, Voorimehe 5, telefon 434-93.

Peruu,
El. Salvadori.
Venezuela, Läti
konsulid.

Daani ja Soome
viitsekonsulid.

Kivitrükikoda

J. MÄNNIK

Tallinn, Soo 23, telefon 436-86.

Valmistab igasuguseid
värvilisi trükiteid.
Töö kiire ja korralik.
Hinnad vastutulelikud.

Tekstiiltööstus „STABIL“

Tallinn, Hollandi põiktän. 3, tel. 313-16

Soovitab oma laost igasuguseid kõrgeväärtuslikke voodririideid.

Auto- ja jalgrattakummid

MICHELIN

O.-ü. Tarmo, Tallinn, Narva mnt. 6.

Hotell-Restoran

ROOM

TALLINN, MANEEŽI 1
TELEFON 425-51

Suurimaid ja ajakohasemaid hotelle pealinnas. Täiesti moderniseeritud toad, vanni, telefoni, sooja ja külma jooksva veega.

Restoran • Baar

Moodsa

mööbliga

tutvuda võite Teie alati
meil ilma vähimagi ost-
mise kohustusega

A.-S. A. M. LUTHER

VANA POSTI 9 * TELEFON 446-16

Hooajaks A.-S. „Rauaniit“

siid- ja villaseid riideid

Soovitab

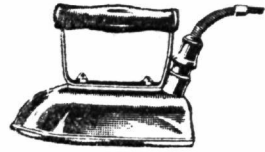
K-m. E. LERENMANN, TALLINN
S. KARJA 10

*Moodsad mustrid
Suur valik*

Kõige soodsamini ostare jalgrattaid
Rudoni, Victoria, Livonia, elektri- ja
juuksetööstuse tarbeid

K.-m. RUD. NIIBO, Tallinnas,
Valli 4, telef. 450-66.

Kaubanduse
A.-S. Hüppler & Ko

Tallinn, S. Tartu m. 43.
telefon 305-01.

Soovitame suurel ja väikesel arvul: rauda,
plekki, igasuguseid tööriistu, ehitusmater-
jale, majapidamis-, jahi- ja maalritarbeid.
Ostame: vana rauda, malmi, plekki ja
muid metalle.

Naha-, jalanõude ja
hobuseriistade kauplus

Nikolai Böstrov

Tallinn, Veneturg 1 (Narva m. pool).
Telefon 313-13.

Kaluritele, jahimeestele ja nende
perekonnaliikmetele soovitab oma
laost ja kauplusest: kala- ja jahi-
meestele veekindlaid nahast ja kummi-
saapaid, A.-S. „Globus-Union“ jala-
nõusid, kalosse ja botikuid.

Täielik valik. Hinnad mõõdukad.

Suvi-kleidiriideid

suures valikus soovitab

N. Teisenroth,

Viru tän. nr. 10.

Firma M. Josselov

Tallinn, Kuninga 6, tel. 450-61

soovitab suures valikus-
soodsate hindadega

naiste ja meeste valmisriideid,
mööbliriidet, gobelääni, damasti
j. n. e.

Suures valikus moodsaid ja
maitserikkalt valmistatud söögi-
magamistoa, kabineti ning saali

mööbleid

ja üksikuid pöhveteid, kappe, kir-
jutuslaudu, diivaneid jne. soovitab

Mööbliäri N. SOKOL

S. Karja tän. nr. 23, telefon 438-69.

„Insulite“ suureformaadilised isolatsioonplaadid ei tohi puududa
üheski ehituses. Külmad, niisked seinad muutuvad soojaks ja kuivaks
Tervishoid nõuab tingimata **Insulite plaatide tarvitamist.**

A.-S. Jörgen Raaschou & Ko,
Tallinn, Vabaduspl. 1.

A. & P. Mietens.
Tallinn, Merepuistee 15.

Raudkaubad, käsitööriistad, mõõteriistad, vask, alu-
miinium, dekapeeritud, plekid, vasktraat, vask lattides.

K.-m. „UUS TURG“,
Tallinn, Valli 10. Telefon 445-44.

Kirveid

parimast rootsi terasest
jätkatud teraga kuues
suuruses valmistab

A.-S.

JLMARINE

Tallinn, Põhja puistee 21 • Telefon 426 - 40

Iga kirve headuse eest vastutus

EESTI KINNITUS-AKTSIASELTS

„POLARIS“

võtab vastu järgmisi

KINNITUSI:

tule-, murdvarguse-, veo-, väärtsaadete-, kasko- (laevakerede)
ja **klaasikinnitusi.**

Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid ületavad **Kr. 876.000.**
Seltsi asutamisest saadik on kahjude eest välja makstud
ü l d k o k k u Kr. 4.277.710.76.

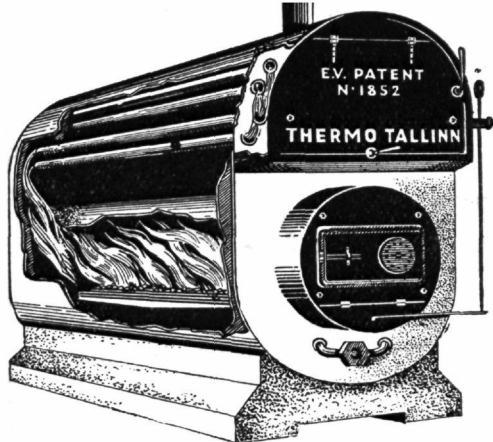
Soliidne edasikinnitus! Kahjud likvideeritakse viivitamata!

Juhatus asub Tallinnas, Vana Viru 12.

Kõnetraat 426-66. Telegr.-aadr: „Polaris“.

Osak. asub Tartus, Lihaturg 7. Kõnetr. 6-75.

Esindajad kõigis linnades ja maakondades.

Keskkütte ja vesivarustuse tööstus

Thermo

Tallinn, Telliskivi tän. 58,
telefon 434-31.

Valmistab: keskkütte katlaid, terasradiaatoreid, õhuniisutajaid, hydroforikatlaid, ventilaatoreid ja ekskaustreid; Teeb: keskkütte, veevärgi ja ventilatsiooni sisseseadeid.

Tallinna mütsitööstus ja kaubandus

F. B. STRASCH

Suur ladu kõiksugu mütse, kõike liiki sõjaväemütse, kübaraid, barette, mütsiriideid, mütside valmistamise tarbeasju, pesu ja karusnahku. Müük suurel ja väikesel arvul. Tallinn, Maakri 2, tel. 304-87. (Estonia pst. nurgal kivimajas)

Nahavabrik A/S. E. M. USWANSKY ja POJAD

Tallinna ladu. Veneturg 3. Telefon 304-49.

Vabrik: Tartus, Kaluri 45, tel. 1-22. Petseri ladu: Kaubarida, tel. 1-23

HANS VICHMANN

Keemiateshas Tallinn, Paldiski mnt. 20, telefon 434-64.

soovitab paremas headuses saapakreeme, määrdeid ja küünlaid igas suuruses.

Nõudke kõikjal maailmakuulsaid

„AEROXON“

kärbsepütüdjaid. Müügil igal pool.

Kirjaümbriku- ja paberi-ümbertöötamise tööstus

O.-ü. Raf. Haarla,

Tallinn, Tina tän. 9. Telefon 302-56.

Valmistab ja müüb: kirjaümbrikke rikkalikus valikus, kirjaplokke, postpaberit, krepp-paberit 40 värvis jne.

„PLASTIKA“

KUNSTAINETE PRESS- Tallinn, Aia 10
JA PRITSTÖÖSTUS Telef. 452-62

Valmistab kunstvaiguaineist kõiksuguseid elektritarbeid:

lülitajad, kontaktipesad, kontaktid, lambipesad jne.

Kosmeetika-ainete tarvis:

salvipurgid, puudritoosid, huulepulga-kestad jne.

Majatarbeid: joogipeekrid, tuhatoosid, tindipotid jne.

Kunstpressaine asendab täieliselt puud, plekki, pappi jne., on elastiline ja nägus.

Tellimiste täitmise kiire ja korralik.

**EESTIMAA PÕLLUSAADUSTE
ÜMBERTÖÖTAMISE OSAÜHING**

„VIRU“

TALLINN, S. KLOOSTRI 22/18
Telegramm: TURUM. • Telef. 437-84

V A B R I K U D :

Rakveres, Kadrinas, Jõhvis
Toodavad kartulitärklist ja -siirupit

P E A E S I N D A J A :

A/S. Rumberg, Tuberg & Ko

TALLINNAS, S. KLOOSTRI 22/18

Ü.K. ESTI RAHVAPANK

TALLINNAS, S. KARJA 19.

TELEFON 425-55.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone
nii liikmetega kui ka võõrastega.

Ostab ja müüb välisraha
ja igasuguseid kindlaprotsendilisi
väärtpabereid.

JUHATUS.

Kohvik ja kondiitriäri

H. Feischner

Tallinn.

Harju 45.

Tel. 445-00.

O.-ü. E. Sporleder

Tallinn, tel. 457-16 ja 457-17.

Speditsoon

Süte- ja koksi import.

Nõudke tuntud headuses

R. Klausson'i

monpansjeed ja šokolaadi-
kompvekke, šokolaadi, biskviiti.

Müügil üle maa!

Vabrik Tallinnas, Jahu t. 5, tel. 441-15.

J. Bulatov & Ko

Tallinn, Paldiski mnt. nr. 29
Telefon 432-87.

Valmistab juutet, kanepi,
tõrva- ja linatakk; nar-
maid masinate puhastamise
jaoks; igasugust vatti ja kotte.

Kui olete huvitatud **häast kõnniteest**
tsementbetoonist või teistest tsement-
töödest, siis pöörduge juhatuste saamiseks

„ESTOCEMENTI“

Valli tän. 4-6, Tallinn.

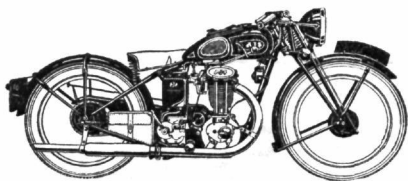
Telef. 450-17, 450-44.

Inglise
mootorrattad

A.J.S

Velocette

Need on margid, mida tunneb iga mootorrattur.
Nende markidega tutvumine on Teie enda huvides.

A-S. Kapsi & Ko

Tallinn, Harju 46.

Laudu,

hööveldatud ja hööveldamata, prusse, seinapalke,
liiste, mitmesuguseid latte, trepikäsipuid jne.

SOOVITAB

Karl Simon'i

saeveski ja ehitusmaterjalide ladu, Kopli tän. 9. Tel. 441-53.

Ostame peekon- ja pekisigu,
pulle ja lehma,
vasikaid ja eksportlambaid,
värskelt ja kergestisoolatud pekki.

Müüme värsket, soolatud ja suitsetatud liha;
vorste, sinke ja lihakonserve;
saunaseepi, kirjut pesu- ja kollast tuumseepi;
verejahu ning liha- ja kondijahu segu.

ÜHISUS

„ESTONIA EKSPORTTAPAMAJAD“

TALLINNAS.

Tallinna Juudi Ühispank

Vene tän. nr. 6.

Telefon 448-25.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone sise- ja välismaal.

Rahasaatmine Nõukogude Venesse.

Speditsioon, transport, kinnitamine.

Ainult

EPHAG

hambapastaga
hoiate hambad
t e r v e d!

A|s. „Eestisiid“

Vabriku laod:

Viru tän. 5, telefon 447-87.

Viru tän. 14, telefon 443-97.

Laadaplats 70.

Tartu-Poe 2, telefon 10-17.

Tartu-Aleksandri 6, telef. 1-95.

Narva-Petri plats 1.

Viljandi-Tartu 1-a, telefon 30.

Petseri, Turuplats 17, tel. 1-19.

Moodsad riided, siidid, vil-
lased, puuvillased, lõim.

Müük en gros.

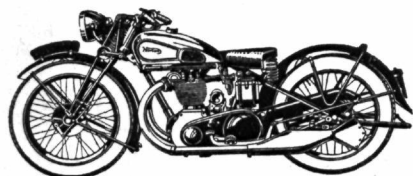
Restid ja kupongid.

K.-m. Tallinna Tekstiil

V. Karja tän. 1. Telefon 434-46.

Kodumaa ja välismaa riiete ladu.

Riigiametnikele müük ka orderite peale.

Ainult

hea masin rahuldab
nõudlikku sõitjat.

Parimaid

mootorrattaid -

„FN“, Harley-Davidson,
Indian, New Imperial, Norton,
alates hinnaga Kr. 435.—, leiata
vanimast mootorrattaste ärist
Eestis

Joh. Freybach Tallinn,
V. Karja 8

Pagari-, kondiitriäri ja kohvik *Vilh. Steinberg*

Tallinn, Lai tän. 36. Tel. 442-16

Osakonnad: Tallinn, Kreutzvaldi t. 2, tel. 306-99. Tatari t. 13, tel. 456-09

A. SCHEER. Posamendi-, paela- ja trikoovabrik.

TALLINN, VIRU 4. TELEFON 444-82.

Valmistab: Seltsidele lipunööri ja narmaid. Riigiametnikele vormiriietuse juurde õlapaelu, esitusvöösid jne., kõikisugu mööblinarmaid, topse ja nõöre: siidist, puuvillast ja villast. Töö kiire ja korralik. Hinnad mõõdukad.

Külastage

öölokaal-restorani
DU NORD!

Tallinnas

Moodsaid

hooaja uudiseid:

Siid-, villaseid ja puuvillaseid riideid,
pesu, sukki, sokke, kõlapitse jne.

Soovitab rikkalikus valikus

A/S. „RAUANIIT“

TALLINN, PÕHJA PUIESTEE 7

Nõudke kõikjal meie vabriku saadusi, sest
nad on odavad ja kõrgeväärtuslikud

SEE

kaubamärk

ON

meie toodetel

kõrge kvaliteedi tunnuseks

KAUBANDUS-TÖÖSTUS-AKTSIASELTS

„KREENBALT“

Tallinn, Suur Karja 13. Telefon 425-14

Postkast 346. Telegr. aadress: „KREENBALT“, Tallinn

*Järgmiste kodumaa tekstiilvabrikute
müügikoht ja pealadu:*

- Balti Puuvilla Ketramise ja Kudumise Vabriku A.-S.
- Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O.-Ü.
- Sindi Kalevivabriku Ühisus, end. Vöhrmann ja Poeg
- Eesti Niidivabriku Ühisus

Kõigi ülalnimetatud vabrikute saaduste en-gros müük

Nõudke kodumaa
kaupu!

Nõudke kodumaa
kaupu!

KROON

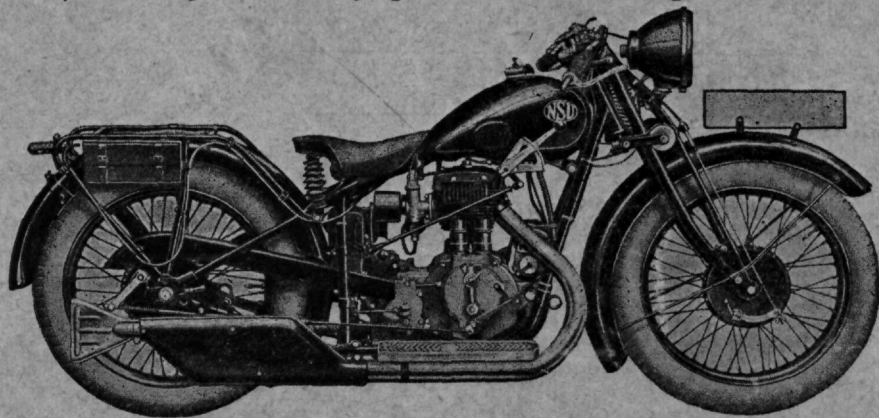
käib üle
kõige!

N.S.U.-D MOOTORRATTAD

on osutunud kauaaegse tarvitamise järel Eesti oludele kõige vastavamateks. Tänavu on nende hinnad eriti madalad.

Husqvarna ja N. S. U. jalgrattad on Eestis kõige nõutavamad.

A/S. TORMOLEN & K_o, TALLINN

Raekoja plats 17.

Telefon 428-06.